

STORTINGET

Stortingstidende

Referat fra møter i Stortinget

Nr. 16 · 10. november
Sesjonen 2022–2023

Fra 1. oktober 2019 har Stortinget innført ny vateringsordning med faste vateringstidspunkter. Derfor vil saksreferat og tilhørende vatering i perioder være i ulike hefter. Dette er markert i referatet.

Møte torsdag den 10. november 2022 kl. 10

President: Masud Gharahkhani

Dagsorden (nr.16):

1. Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Endringer i folketrygdloven mv. (synliggjøring av folkerettslige forpliktelser til trygdekoordinering) (Innst. 33 L (2022–2023), jf. Prop. 71 L (2021–2022))
2. Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Mímir Kristjánsson, Seher Aydar og Hege Bae Nyholt om å sikre reell streikerett (Innst. 27 S (2022–2023), jf. Dokument 8:144 S (2021–2022))
3. Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Dagfinn Henrik Olsen, Gisle Meininger Saudland og Erlend Wiborg om å avvikle den urettferdige avkortningen i pensjon for gifte og samboende pensjonister (Innst. 30 S (2022–2023), jf. Dokument 8:259 S (2021–2022))
4. Innstilling fra transport- og kommunikasjonskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantane Helge André Njåstad og Silje Hjemdal om å sikre at innbyggjarane i Nordvik, Søfteland og Kalandseid slepp å betale bompengar for ein veg dei ikkje nyttar (Innst. 29 S (2022–2023), jf. Dokument 8:251 S (2021–2022))
5. Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Sara Bell, Kathy Lie, Grete Wold og Marian Hussein om å styrke fastlegeordningen (Innst. 42 S (2022–2023), jf. Dokument 8:246 S (2021–2022))
6. Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Morten Stordalen, Silje Hjemdal, Hans Andreas Limi, Terje Halleland, Sivert Bjørnstad og Terje Hansen om like konkurransevilkår for servicehandelsnæringen (Innst. 38 S (2022–2023), jf. Dokument 8:247 S (2021–2022))
7. Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Marian Hussein, Kathy Lie og Lan Marie Nguyen Berg om å sikre migrenepasienter som har fått individuell refusjon ved bruk av CGRP-hemmere (Innst. 37 S (2022–2023), jf. Dokument 8:252 S (2021–2022))
8. Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene

Marian Hussein, Sara Bell, Kari Elisabeth Kaski og Birgit Oline Kjerstad om helhetlig barnepalliasjon (Innst. 36 S (2022–2023), jf. Dokument 8:256 S (2021–2022))

9. Interpellasjon fra representanten Erlend Svandal Bøe til helse- og omsorgsministeren:
«Prostatakreft er den vanligste kreftformen i Norge, og hvert år er det 5 000 menn som får det påvist, og 1 000 menn som dør av det. 9 av 10 menn oppdager prostatakreften sin ved en tilfeldighet, og prostatakreft i en tidlig fase gir ingen symptomer. Det kan ta flere år fra celleforandringene starter i kroppen til kreften utvikler seg og symptomene kommer. Tidlig oppdagelse er derfor helt avgjørende for å redusere antall menn som dør av prostatakreft. Tidlig oppdagelse redder liv. I Norge er det ingen screeningprogram, og det er få studier som gjennomføres. Det er gjort flere fremskritt på feltet i Europa den siste tiden, blant annet anbefaler Europakommisjonen at det innføres screening av prostata.
Hva vil regjeringen gjøre for å styrke arbeidet med tidlig oppdagelse av prostatakreft i Norge, slik at færre menn dør av denne kreftformen?»
10. Referat

Minnetale over tidligere stortingsrepresentant og statsråd Gudmund Restad

Presidenten [10:00:16]: Ærede medrepresentanter!

Tidligere stortingsrepresentant og statsråd Gudmund Restad gikk bort 18. oktober i fjor, 83 år gammel. Med det mistet det politiske Norge en hedersmann. Gudmund Restad var lensmannen og finansministeren som fikk ting gjort, og som alltid hadde omsorg for dem rundt seg.

Gudmund Restad vokste opp i Skaun i Sør-Trøndelag. Faren var murer og småbruker, moren stelte hjemme. Restad tok realskole og handelsskole som privatist før han tok Luftvernartilleriets befalsskole og Politiskolen.

Det var ikke bare som politiker Restad gjorde inntrykk på dem rundt seg. Etter å ha jobbet som lensmannsbetjent på Ørland og i Orkdal i perioden 1961–1967 ble han politibetjent/førstebetjent ved Kriminalpolitisen og senere lærer ved Politiskolen i årene 1973–1975. Politimannen Restad er omtalt som en faglig ener av sine tidligere kollegaer og elever. «Et petimeter i positiv forstand», har det blitt sagt om Restad som politimann.

I 1985 ble han valgt inn på Stortinget for Møre og Romsdal. Med sin bakgrunn var det naturlig for ham å gå inn i justiskomiteen i den første perioden. Han ble da

også medlem og leder av kontrollkomiteen, som på dette tidspunktet ikke var en av de faste komiteene. Etter valget i 1989 ble han medlem av finanskomiteen og satt der i åtte år, de siste fire årene som nestleder. Sin siste periode på Stortinget hadde han som nestleder i forsvarskomiteen.

Restad var finansminister i sentrumsregjeringen fra 1997 til 2000. I denne posisjonen vant han respekt som saklig og kunnskapsrik. Han var også en person som innga tillit, og som hadde en naturlig autoritet. Restad hadde i regelen en imponerende detaljkunnskap og full oversikt over helhetsbildet.

Samme hvilket verv eller hvilken jobb Restad hadde, gikk han løs på dem med styrke og planmessighet. Med grundig forberedelse, tillit til de rundt seg og evne til å lære bort gjennomførte han politisk håndverk av ypperste klasse. Han lyttet til andres vurderinger, men var samtidig trygg på sine egne. Restad var en svært lojal kollega, en veldig solid og hardtarbeidende politiker og en omgjengelig kar. Han var et godt bevis på at man ikke trenger å fare med store ord for å sette spor.

Gudmund Restad var en politisk arbeidshest og en markant skikkelse i Senterpartiet – og en godt likt og høyt respektert parlamentariker. Det er i stor takknemlighet vi lyser fred over hans gode minne.

Representantene påhørte stående presidentens minnetale.

Presidenten [10:03:22]: Det foreligger fem permisjonssøknader:

- fra representantene Himanshu *Gulati*, Terje *Halland*, Lars *Haltbrekken* og Ole André *Myhrvold* om permisjon i tiden fra og med 14. til og med 18. november – alle for å delta i høynivådelen av den 27. partskonferansen under FNs rammekonvensjon om klimaendringer og partsmøter under Kyotoprotokollen og Parisavtalen (COP 27) i Sharm el-Sheikh, Egypt
- fra Høyres stortingsgruppe om permisjon etter Stortingets forretningsorden § 5 annet punktum for representanten Tina *Bru* fra og med 15. november og inntil videre

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Søknadene behandles straks og innvilges.
2. Følgende vararepresentanter innkalles for å møte i permisjonstiden slik:

For Akershus: Liv *Gustavsén* 15.–17. november

For Rogaland: Irene Heng *Lauvsnes* 15. november og inntil videre og May Helen Hetland *Ervik* 15.–17. november

For Sør-Trøndelag: Hilde Marie Gaebpie *Danielsen* 15.–17. november

For Østfold: Lars Vegard *Fosser* 15.–17. november

Presidenten [10:04:24]: Representanten Ola Elvestuen vil framsette et representantforslag.

Ola Elvestuen (V) [10:04:46]: Jeg har på vegne av representantene Guri Melby, Grunde Almeland og meg selv gleden av å legge fram et representantforslag om å overføre ansvaret for flere riksveier til Oslo kommune.

Presidenten [10:04:57]: Forslaget vil bli behandlet på reglementsmessig måte.

Valg av settepresident

Presidenten [10:05:05]: Presidenten vil foreslå at det velges en settepresident for Stortingets møte i dag – og anser det som vedtatt.

Presidenten vil foreslå Stein Erik Lauvås. – Andre forslag foreligger ikke, og Stein Erik Lauvås anses enstemmig valgt som settepresident for dagens møte.

Før sakene på dagens kart tas opp til behandling, vil presidenten opplyse om at møtet i dag om nødvendig fortsetter utover kl. 16.

Sak nr. 1 [10:05:34]

Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Endringer i folketrygdloven mv. (synliggjøring av folkerettslige forpliktelser til trygdekoordinering) (Innst. 33 L (2022–2023), jf. Prop. 71 L (2021–2022))

Presidenten [10:05:47]: Etter ønske fra arbeids- og sosialkomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil sju replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [10:06:18] (ordfører for saken): Arbeids- og sosialkomiteen legger her fram innstillingen om endringer i folketrygdloven m.m. Saken gjelder det en enstemmig komité, unntatt Fremskrittspartiet, har kalt EØS-/trygdeskandalen.

Det var ingen Nav-skandale, det var ingen blindsoner. Kildene til EØS-/trygdeskandalen har vært kjent for de mest skolerte i regjeringsapparatet siden EØS-avtalen trådte i kraft den 1. januar 1994. Å kalle det en Nav-skandale, er å skyte på pianisten. Notene er laget av dyktige politiske strateger som etablerte et antatt handlingsrom i EØS-avtalen.

I mars 2014 satte Solberg-regjeringen ned en arbeidsgruppe med tittelen «Eksport av velferdsytelser». Arbeidsgruppen kom til at det ville være mulig å utnytte handlingsrommet i EØS-avtalen. Denne rettsoppfatningen lå til grunn for Stortingets behandling av statsråd-ens redegjørelse om granskingsutvalgets rapport om EØS-avtalen, NOU 2020:9, og for norske myndigheters argumentasjon foran EFTA-domstolen da rettsspørsmålene ble avklart der. EFTA-domstolen anerkjente ikke den norske rettsoppfatningen. EFTA-domstolens avgjørelse av 5. mai 2021 slår fast at norsk lovgivning og praksis krenker EØS-borgernes rett til fri bevegelighet, slik det følger av EØS-avtalens hoveddel. Høyesterett sluttet seg til EFTA-domstolens avgjørelse i storkammerdom av 2. juli 2021.

Senterpartiet stemte mot inngåelse av EØS-avtalen fra 1. januar 1994. Samtidig er vi sjølsagt klare på at vi må gi rettssikkerhet for borgere ut fra gjeldende EØS-avtale. Grunnloven § 96 slår fast at ingen skal dømmes uten etter lov eller straffes uten etter dom. Dette er bærebjelken i rettsstaten.

Forutsetningen for rettsstaten er at de lover Stortinget vedtar, er korrekte og presise sett opp mot de internasjonale avtaler Norge er forpliktet til å følge. Stortinget må opplyses på en klar og utvetydig måte om internasjonale forpliktelser når lovene vedtas.

I EØS-/trygdeskandalen ble minst 80 personer uriktig dømt for trygdesvindler fordi folketrygdloven har oppholdskrav i strid med bestemmelsene i EØS-avtalens hoveddel om fri bevegelighet og likebehandling. EØS-avtalens hoveddel gir borgere fra EØS-stater rett til fri bevegelighet og likebehandling. EFTA-domstolen og Høyesteretts avklaringer i etterkant av Stortingets behandling av EØS-/trygdeskandalen har fulgt opp dette standpunktet. Rekkevidden av rettighetene i EØS-avtalens hoveddel er hovedgrunnen til at EØS-/trygdeskandalen går helt tilbake til 1994. Innholdet og ordlyden i folketrygdloven er aldri vurdert i lys av disse rettighetene, verken før eller etter at Stortinget vedtok å slutte seg til EØS, med virkning fra 1. januar 1994. Dette er det grunnleggende premiss for dagens behandling av Prop. 71 L for 2021–2022.

Fram til nå er det EØS-avtalens bestemmelser om trygdekoordinering som er framlagt for Stortinget. EØS-avtalens hoveddel gir borgere fra EØS-stater individuelle rettigheter til fri bevegelighet og likebehandling som går foran norsk rett. Disse individuelle rettighetene er ikke omtalt i framlegg til Stortinget, heller ikke i Prop. 71 L. Derfor finner flertallet i komiteen det nødvendig å understreke regjeringens opplysningsplikt etter Grunnloven § 82.

Flertallet i komiteen, alle unntatt Fremskrittspartiet, har i innstillingen gjort følgende endringer i lovforslaget: For det første utvides de foreslåtte folkerettsmarkørene

med en henvisning til prinsippene om fri bevegelighet og likebehandling, slik det følger av EØS-avtalens hoveddel. Denne henvisningen klargjør at oppholdskravet i folketrygdloven skal fravikes i lys av retten til fri bevegelighet og likebehandling i EØS-avtalens hoveddel.

For det andre: Forrangsbestemmelsens ordlyd presiserer klart at bestemmelsene som er gitt i eller i medhold av denne loven, fravikes i den utstrekning det er nødvendig for å overholde forpliktelsene som følger av forordningene nevnt i første ledd. Slik er det utvetydig at EØS-retten går foran folketrygdlovens bestemmelser ved konflikt.

For det tredje: Flertallet i komiteen har fjernet den foreslåtte henvisningen til EØS-avtalen i folketrygdlovens formålsparagraf, all den tid EØS-avtalens koordineringsregler etterlater Stortinget full handlefrihet til å bestemme hvilke ytelser Norge skal ha, og hvordan de utformes.

Konsekvensene av at innholdet og ordlyden i folketrygdloven aldri er vurdert i lys av EØS-avtalens individuelle rettigheter til fri bevegelighet og likebehandling, er mange og uoversiktlige. Derfor ber flertallet i komiteen, alle unntatt Fremskrittspartiet, regjeringen komme tilbake til Stortinget med en avklaring av forholdet mellom folketrygdlovens bestemmelser og EØS-retten. Alle nødvendige forhold må belyses, slik at loven blir korrekt og presis. Det skal ikke være tvil om at lovens krav gir grunnlag for dom. Slik sikrer vi at Grunnloven § 96 fortsatt står fjellstøtt.

Torbjørn Vereide (A) [10:11:30]: Dette er ei sak som kan verke komplisert, og veldig lenge følte eg òg det når eg bladde i proposisjonen, og når eg las forarbeidet frå blindsoneutval og trygdekoordineringsutval og alle dei i kontrollkomité og i storting som tidlegare har debattert denne saka. Men sanninga er at dette eigentleg er ganske enkelt. Det dette handlar om, er at minst 78 menneske har blitt feilaktig dømde for trygdesvindler, og at hundrevis har måtta betale tilbake pengar. I tillegg har folk måtta sone fengselsstraff for å bevege seg utanfor Noregs landegrensar.

Spørsmålet er korleis dette kunne skje. Det er det vi prøver å rydde opp i i dette arbeidet. La det vere sagt: Dette er ikkje ansvaret til dei tilsette i Nav eller dei som har vore i leiinga i Nav, å bere åleine. Tvert imot er dette ansvaret politisk. Ja, ein kan peike på EØS når ein snakkar om dette, men det er faktisk forholdet vårt til EØS som har gjort at dette har blitt avdekt, og at vi har fått ein marsjordre om å kome i gang med ei opprydding, for å sikre lik behandling av folk som tek imot ulike ytingar.

I det arbeidet har det òg blitt sagt at alle steinar skal bli snudde. Ein ting som eg blir sitjande igjen med som eit spørsmål, er om det på eit veldig tidleg tidspunkt blei

snudd ein stein, at noko blei funne under der, og at steinen bare blei lagd tilbake igjen. Det er det andre parti som må svare på.

Like fullt: Det som er viktig no, er at vi får gjort ei revidering av lovverket. Det kan kanskje verke som det er mange store endringar vi held på med, men det vi egentleg held på med, er å putte nokre post-it-lappar inn i folketrygdlova og vise til kva dei internasjonale forpliktingane våre medfører, for å gje eit enklare referansegrunnlag for dei som skal forstå lova, anten det måtte vere vanlege folk eller dei som er lovpraktiserande av yrke.

Dei klargjeringane vil på mange måtar rydde opp i det som har skjedd fram til dette tidspunktet, men kjære forsamling og president: La det ikkje vere nokon tvil, det vil framleis vere eit arbeid som må fortsetje, nettopp fordi dette er ein dynamisk rett som aldri kan landast ein gong for alle. Difor vil det vere nødvendig at vi har eit kontinuerleg arbeid som følgjer opp dei internasjonale forpliktingane våre og sørgjer for at folk ikkje blir urettkome dømde i framtida.

Det som ligg på bordet no, er lovtekstar som er fornuftige å få rydda opp i, men når alt kjem til alt, handlar dette om menneske som har fått livet sitt øydelagt, og som vil ha vanskeleg for å kome tilbake til ein kvardag der ting kjennest normale igjen. Sånn skal det ikkje vere. I Noreg skal det nemleg vere slik at dersom vi blir sjuke – og det kan skje kvar og ein av oss – hamnar utanfor og treng hjelp av fellesskapet, då skal det fellesskapet ikkje kaste oss i fengsel, det skal sørgje for at vi har ein tryggleik. Den tryggleiken skal òg gjelde dersom ein passerer ut i EØS-området.

Eg kunne ha gjort ein heil masse her med å peike på ansvar på tvers av partifargane, men heilt ærleg har eg lyst til å ta opp at eg opplever at det er ein tydeleg vilje, på tvers av dei fleste partifargane, til å få rydda opp i lovverket. Ein ting som eg likevel stussar litt over, er tilnærminga Framstegspartiet har i denne saka, der dei vel å halde seg borte frå veldig mykje av oppryddinga. Eg håper veldig sterkt på at dei har lyst til å gjere greie for synspunkta sine, at dei vil klargjere kvifor dei står for akkurat det dei står for.

Når det er sagt: Dette arbeidet er kome godt i gang. Eg synest vi har ein offensiv statsråd som er klar for å ta tak i det, og dette må vi rydde opp i. Om ikkje det skjer ein gong for alle, skal vi iallfall kome så godt i gang at folk igjen føler seg trygge.

Henrik Asheim (H) [10:16:43]: Trygdeskandalen er, som flere av de foregående talerne har sagt, en svært alvorlig sak. Aller mest er det alvorlig for dem som ble uriktig pålagt tilbakebetaling eller – enda mer alvorlig – dømt til fengsel, basert på en gal håndheving av EØS-retten, og de rettigheter den gir norske borgere.

Da denne saken ble oppdaget, ble det også satt i verk en rekke tiltak. Ett av dem var nedsettelse av et offentlig utvalg, ledet av Finn Arnesen, som senere avga sin NOU, kalt Blindsonen. Dette utvalget ble gitt tilgang til all informasjon gjennom en egen lov. Alle var løst fra sin taushetsplikt. Statsansatte hadde ikke bare en rett, men en plikt til å forklare seg. De fikk tilgang til alle relevante dokumenter, inkludert samtlige regjeringsnotater tilbake til 1994. Dette gjorde de – og dette fikk de – for å finne ut hva som hadde gått galt.

Det er ikke tilfeldig at den NOU-en de til slutt la fram, het Blindsonen. Som de selv sa, er det ikke slik at man har tolket forordningen feil. Man har rett og slett ikke sett problemet i utgangspunktet. Departementet var ikke tydelig på hvilke områder EØS-retten hadde forrang. Nav hadde for lav kompetanse på området, men også her ble det stilt for få spørsmål fra departementet.

Det ble påpekt den gangen – og det er viktig å understreke det igjen – at selv om ansvaret kan legges mange steder, skal det ikke pulveriseres. Ansvaret ligger hos den politiske ledelsen i departementet og den til enhver tid sittende arbeidsminister.

Et av funnene var at EØS-kompetansen, både i Arbeidsdepartementet og i Nav, var for lav. Det ble tatt grep for å sørge for at jussutdanningene får inn EØS-rett, og at det ansettes flere jurister med ekspertise på dette, både i etaten og i departementet. Det var altså ikke praksis for å synliggjøre EØS-retten i de proposisjoner som regjeringen fremmet for Stortinget, eller i lovverket vårt – altså at man ikke påpekte hvor EØS-retten hadde forrang.

Derfor var et av de andre grepene som ble gjort, etter at trygdeskandalen ble avslørt, at man nedsatte det som ble kalt for trygdekoordineringsutvalget. Det er deres anbefalinger og forslag vi behandler i dag – nettopp å synliggjøre i lovverket hvor EØS-retten har forrang. Dette er fulgt opp av regjeringen i proposisjonen vi behandler og innstillingen vi kommer til å vedta i dag.

Det er som man vil se i innstillingen, svært mange og lange merknader i denne saken. Høyre er ikke inne i alle de merknadene. Det skyldes først og fremst, som vi også sier i vår merknad, at denne saken er grundig behandlet i Stortinget tidligere, gjennom flere redegjørelser fra regjeringen, og gjennom en enstemmig kontrollkomités vedtak, både om oppfølging og om kritikk. Det er etter vårt syn krevende hvis man nå får ytterligere behandling av mange av disse spørsmålene, når vi vet at det har vært så grundig behandlet tidligere.

Det andre er at for oss er det viktig at den kritikken og beskrivelsen nettopp er enstemmig fra kontrollkomiteen, og det betyr at vi står inne for det. Høyres medlemmer der har vært med på det, og derfor har vi først og

fremst forholdt oss til innholdet i denne proposisjonen, og oppfølgingen av de forslag som kommer der, i våre merknader.

Komiteens flertall, inkludert Høyre, støtter å endre formuleringen i loven som departementet foreslår, og heller følge det som trygdekoordineringsutvalget selv foreslår i sin innstilling, med denne formuleringen:

«Bestemmelsene som er gitt i eller i medhold av denne loven, fravikes i den utstrekning det er nødvendig for å overholde forpliktelser som følger av forordningene nevnt i første ledd.»

Fra Høyres side var vi også for så vidt komfortable med den formuleringen som departementet opprinnelig foreslo, men vi vil understreke at departementet, i sin egen formulering, har sagt at det ikke er noen realitetsbetydning mellom det vi nå vedtar, og det departementet foreslo. Da blir det for Høyre et selvstendig poeng å sørge for at vi ikke har to ulike forslag om formuleringer i en så viktig sak, når departementet forsikrer at behandlingen av dem blir lik.

Med det vil jeg takke komiteen for et krevende og godt samarbeid, og så håper jeg at vi nå først og fremst kan fortsette oppfølgingen av å behandle de sakene som venter.

Dagfinn Henrik Olsen (FrP) [10:21:57]: Denne saken dreier seg om synliggjøring av folkerettslige forpliktelser i trygdekoordineringen. Med trygdekoordinering menes mellomstatlig regulering av trygderettslige utfordringer som oppstår som følge av at en person bor eller har arbeid i mer enn én stat. Nav-skandalen har lært oss at våre nasjonale mål, regler og tolkninger var feil, da vi var underlagt forpliktelser gjennom EØS-avtalen, og at det var disse som gjaldt.

Høsten 2019 ble det kjent at arbeids- og velferdsetaten i en rekke saker som var omfattet av EØS-regelverket, hadde praktisert folketrygdlovens oppholds krav feil for mottakere av sykepenger, pleiepenger etc. som oppholdt seg midlertidig i andre EØS-stater. Disse menneskene har det blitt begått en urett overfor fordi vi har tolket regelverket feil. Det er viktig at regelverket blir tilpasset slik at sånne ting ikke skjer i framtiden.

Når Fremskrittspartiet har valgt å ta den holdningen som vi har gjort i denne saken, er det fordi vi mener at det er et uferdig dokument. Det burde ha vært tatt opp en del ting som har vært reist flere ganger. De siste to ti-årene har det gjentatte ganger vært diskusjoner rundt trygdeeksporten. Dette problemet har regjeringen valgt å styre unna, til tross for at det er en sak som også engasjerer i regjeringspartiene.

I Norge har vi mange velferdsgoder som er finansiert av skattebetalerne. For å sikre bærekraften og legitimiteten til disse er det viktig at vi hindrer misbruk av

ordninger, og at ytelsene går til dem som er ment å være mottakere. Et mer åpent Europa har medført en økning i trygdeeksporten, men noen av årsakene ligger også i en mangeårig feilslått innvandrings- og integreringspolitikk. Utfordringene har økt år for år.

De fleste av oss mener at norske velferdsgoder skal gå til norske statsborgere og andre som arbeider i Norge, til alderspensjonister som har opparbeidet seg rettigheter etter mange års innbetaling til folketrygden, ikke til personer som ikke er bosatt i Norge, og i alle fall ikke til personer som aldri har vært i Norge. Når Fremskrittspartiet løfter dette problemet opp i debatten, er det ikke for å legge hindringer i veien for at norske pensjonister skal kunne reise og bosette seg der de måtte ønske i hele verden og samtidig motta sin pensjon fra Norge. Problemet er at de andre ytelsene som eksporteres, slik som arbeidsavklaringspenger, dagpenger, kontantstøtte og barnetrygd, må tas tak i. Eksporten av disse ytelsene må vi håndtere på en bedre måte. Flere statsråder har – når sant skal sies – prøvd å ta tak i det, også i den tiden vi selv satt i regjering. Men det er allikevel ikke løst.

Fremskrittspartiet har som utgangspunkt at norske velferdsytelser skal gå til norske borgere og andre som bor og arbeider i Norge. Fremskrittspartiet foreslår derfor at proposisjonen sendes tilbake til regjeringen, ber om at regjeringen redegjør for handlingsrommet for å oppnå dette og eventuelt tar initiativ til å reforhandle den delen av EØS-avtalen som omhandler trygder og velferdsordninger.

Med andre ord, og jeg sier det en gang til: Vi er ikke imot at det rettes opp i den uretten som er gjort overfor dem som har blitt rammet gjennom trygdeskandalen, men vi kan ikke sende fra oss et uferdig dokument når vi vet at dette opptar folk – ikke bare Fremskrittspartiet, også regjeringspartiene.

Med dette regner jeg Fremskrittspartiets forslag som tatt opp.

Presidenten [10:25:33]: Representanten Dagfinn Henrik Olsen har tatt opp det forslaget han refererte til.

Kirsti Bergstø (SV) [10:25:51] (komiteens leder): Jeg har lyst til å starte med å takke komiteen for arbeidet med og samarbeidet om denne krevende saken – og en spesiell takk til saksordføreren, som virkelig har boret i materien og lagt et nitid og godt arbeid ned i denne saken, noe som ligger til grunn for behandlingen vår i dag.

Det aller meste vi behandler her på Stortinget, handler om folk og berører mennesker. Men denne saken er ekstra sår, for nå tar vi fatt på en opprydning som har et bakteppe der folk har blitt satt i fengsel, urettmessig straffet, der sårbare folk har blitt fratatt verdighet og frihet, og der folk feilaktig har blitt bedt om å betale tilbake ytelser de har hatt krav på. Vi har også gjennom fle-

re år sett hvordan denne saken ikke har fått konsekvenser for noen på toppen, men veldig tunge konsekvenser for dem som er rammet, uten at det nødvendigvis er gjort opp for det.

Det er et ord som jeg ønsker at vi skal fjerne fra vår tale, og det er ordet «Nav-skandalen», for som saksordføreren så forbilligelig redegjorde for, snakker vi her om en trygdeskandale, en EØS-skandale. Jeg mener det er viktig at vi også i måten vi ordlegger oss på, fratar både de som er rammet, som er urettmessig fengslet, og også de ansatte i Nav, som faktisk har jobbet med utgangspunkt i det regelverket de har fått presentert, skyld og ansvar og plasserer det der det hører hjemme. Det handler om at man ikke har hatt et samkjørt regelverk, at det ikke har vært oppe i dagen hvor store konsekvenser EØS-avtalen har hatt for det vi har sett på som våre regler for velferd, og praktisert etter den forståelsen som har vært. Derfor er det en veldig viktig opprydning som nå er godt i gang, og som det har blitt lagt et veldig nødvendig arbeid i.

Jeg vil likevel si at selv om det er viktig å se framover nå, og å rydde opp, er ikke siste ord sagt om det vi har tilbakelagt. Det handler også om det vi ser utspille seg i media nå. VG har i løpet av de siste dagene opplyst at allerede fem år før EØS-skandalen sprakk, slo en rapport fra departementet fast at Norges praksis med å nekte folk å ta med seg trygd til utlandet var i strid med EØS-avtalen. Denne rapporten har vært hemmeligstempelt, og heller ikke kontrollkomiteen har fått lese den, til tross for gjentatte forsøk på å få muligheten til det. Under en åpen høring i kontroll- og konstitusjonskomiteen om redegjørelsen av arbeids- og sosialministeren om granskingsutvalgets rapport om EØS-saken sa daværende statsråd Henrik Asheim på spørsmål fra representanten Freddy André Øvstegård at de ønsker å vise den åpenheten overfor utvalget, sånn at de kan orientere Stortinget godt, og han mener at de har belyst det på en god måte, basert på den informasjonen de har fått oversendt, også denne interne rapporten, som jeg refererte til, fra 2014. Nå har VG fått tilgang til en sladdet rapport som tyder på det motsatte, at Stortinget ikke har vært godt nok orientert i denne saken. Derfor mener jeg det er viktig at kontrollkomiteen får tilgang til usladdet versjon, sånn at Stortinget kan få den nødvendige informasjonen i saken.

Det kan vi komme tilbake til, for selv om det viktigste nå er å rydde opp, er det også relevant, for tillit, for troverdighet og for alle dem som har blitt utsatt for urett, å være trygg på at alle steiner faktisk var snudd i denne saken, at all informasjon var gitt, og at det ble tatt grep i tide, så tidlig som man kunne.

Mímir Kristjánsson (R) [10:30:55]: Jeg har selv omtalt Nav-skandalen som det mest omfattende justis-

mordet i norgeshistorien, og vi må aldri glemme hva kjernen i denne saken er: Det er altså at staten, velferdsstaten som skal være til for å hjelpe folk, har frattatt, nektet og krevd tilbakebetalt livsviktige ytelser fra folk uten å ha grunnlag for det. Flere av ofrene ble straffeforfulgt, de ble puttet i fengsel, de satt i høyrisikofengsel – når det var staten Norge som hadde brutt reglene, og ikke de selv. Det er en skamplott for hele den norske staten og egentlig, vil jeg si, bredere, for hele det norske samfunnet, at denne praksisen kunne vare så lenge uten at noen grep inn.

I dag tar Stortinget et viktig skritt for å unngå at den samme type skandale skal skje på ny. Vi fastslår nå at EØS-avtalen er som den er: Den norske regjeringen og norske etater kan ikke vilkårlig bryte den avtalen i jakt på innbilte trygdesnyltere. Det er en tung dom over det norske politiske apparatet at den ene gangen norske politikere ville stå opp mot EØS og bryte EØS-regler, var det for å straffe syke mennesker. Det er en skjebnens ironi som ikke er spesielt vakker.

Stortinget gjør også i dag de nødvendige endringene i folketrygdloven som skal sikre folk fri bevegelighet og likebehandling. Vi etablerer at det er Norge, og ikke EU, som bestemmer hvilket sikkerhetsnett vi skal ha, og at det sikkerhetsnettet skal gjelde likt og rettferdig for alle. Dette er ingenting annet enn internasjonal solidaritet og noe Rødt helhjertet støtter.

Så er det også et annet forhold. Det er min mening at hvis vi skal finne løsninger i framtiden, er vi nødt til å ta et skikkelig oppgjør med de feilene vi har gjort i fortiden. Som vi vet, bestilte Solberg-regjeringen i 2014 en rapport som fikk navnet «Eksport av velferdsytelser». Og ut fra det lille vi vet om den rapportens innhold, slo den interdepartementale arbeidsgruppen som laget rapporten, allerede der fast at krav om opphold ikke kunne framsettes i EØS. Nå kommer det fram opplysninger i VG som viser at arbeidsgruppen lette med lys og lykte etter smutthull for likevel å kunne straffe trygdemottakere som dro over landegrensene, og at de landet på svar som juridisk ikke holdt mål.

Hvis vi skal få klarlagt hva regjeringen visste, hva som var marsjorden fra Solberg-regjeringen, og hva som var Navs selvstendige ansvar, må vi få denne rapporten framlagt for Stortinget. Riksadvokaten har gitt ofrene som nå saksøker staten, en sladdet versjon som de ikke er fornøyd med. Det er denne rapporten som kan fastslå om staten gjorde seg skyldig i grov uaktsomhet, dvs. handlet mot bedre vitende. Det skal bli spennende å se hva som skjer med det i retten.

Det er klart at i denne saken er rettferdighet for ofrene det viktigste, men saken har også en annen side. Den siden kan ikke løses i retten, den kan utelukkende løses her på Stortinget, og det er de folkevalgte kontroll over

hva regjering og forvaltning driver med, og de folkevalgte rett til å få innsyn i det arbeidet regjeringen og forvaltningen har gjort.

Rødt foreslo i vår at Stortinget skulle be regjeringen om å utlevere rapporten fra 2014, som nå er omtalt i sladdet utgave i VG. Da ble vi nedstemt, også av regjeringspartiene Arbeiderpartiet og Senterpartiet, som da de var i opposisjon, var helt enige med oss, men som etter at vi har hatt et regjeringsskifte, åpenbart har mistet motet.

Jeg mener at de opplysningene som kommer fram i den sladdede versjonen av denne rapporten i VG, tilsier at kravet nå må reises på nytt, og derfor fremmer jeg følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremlegge for Stortinget den interdepartementale utredningen 'Ekspert av velferdsytelser' fra 2014 med vedlegg.»

Presidenten [10:35:07]: Dermed har representanten Mímir Kristjánsson tatt opp det forslaget han refererte.

Statsråd Marte Mjøs Persen [10:35:26]: Regjeringen har lagt fram forslag med sikte på å bidra til å øke synligheten av Norges folkerettslige forpliktelser til trygdekoordinering etter EØS-avtalen og andre avtaler med betydning for trygdekoordinering. Forslagene følger opp utredningen fra trygdekoordineringsutvalget i NOU 2021: 8. Utredningen fulgte Prop. 71 L for 2021–2022 som særskilt vedlegg.

Det er nå gjort et stort og viktig arbeid for å gjøre EØS-rettens betydning på trygdens område mer synlig og tilgjengelig. Proposisjonen er den første som på systematisk vis gjennomgår forholdet mellom folkeretten og nasjonal rett på dette feltet. Det er gledelig at komiteen i all hovedsak har sluttet seg til forslagene, om enn med enkelte justeringer.

Det foreslås at det tydelig skal framgå at oppholdskravene for sykepengen, pleiepengen og arbeidsavklaringspengen ikke kommer til anvendelse ved opphold i andre EØS-stater eller i andre stater og områder der trygdeforordningen kommer til anvendelse. Granskingsutvalget foreslo EØS-markører. Trygdekoordineringsutvalget tok dette et skritt videre og foreslo folkerettsmarkører. Dette er fulgt opp i proposisjonen. Markørene viser til forordningene og til de bi- og multilaterale trygdeavtalene og synliggjør hvordan de aktuelle ytelsene er klassifisert i trygdeforordningens system.

Trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen er i dag inkorporert ved en egen forskrift. I proposisjonen foreslås inkorporeringen flyttet til folketrygdloven. Dette vil bidra til at forordningene blir mer synlige. Det foreslås også at enkelte andre multilaterale konvensjoner om trygdekoordinering inkorporeres i folketrygdloven, og at det gis en forskriftshjemmel for inkor-

porering av bilaterale trygdeavtaler. For å synliggjøre dette folkerettslige regelverket i andre relevante lover foreslås det at det tas inn en henvisningsbestemmelse i en rekke lover. De øvrige forslagene i proposisjonen gjelder en endring i folketrygdlovens formålsbestemmelse og en endring i Nav-lovens bestemmelse om etatens hovedoppgaver.

Jeg har registrert at komiteen legger opp til et anmodningsvedtak der regjeringen blir bedt om å avklare forholdet mellom folketrygdlovens bestemmelser og EØS-retten. Regjeringen er opptatt av å sikre at norsk lov er i overensstemmelse med våre forpliktelser, både gjennom EØS og andre avtaler. Det har allerede kommet betydelige avklaringer på dette området med den framlagte proposisjonen og NOU 2021: 8, og i komiteens arbeid med denne saken. Som varslet i proposisjonen er det imidlertid fortsatt avklaringer som gjenstår, og som blir gjort fortløpende. Jeg viser i denne sammenhengen til mitt brev til Stortinget av 12. oktober 2022, der jeg varsler om at jeg vil fremme lovforslag med hensyn til overgangsstonaden i løpet av våren neste år som oppfølging av Trygderettens og EFTA-domstolens rettslige avklaring. Siden EØS-retten er dynamisk og bl.a. endres som følge av avgjørelser i EFTA-domstolen og EU-domstolen, vil arbeidet med å avklare forholdet mellom EØS-retten og norsk rett på trygdeområdet aldri kunne avsluttes. I alle lovsaker på trygdeområdet fra de berørte departementene vil vi imidlertid gjøre en grundig vurdering av EØS-retten. Departementene vil i denne forbindelse være særlig oppmerksomme på forholdet mellom EØS-avtalens hoveddel og trygdeforordningen.

Trygdeforordningen og EØS-avtalens hoveddel sikrer likebehandling for EØS-borgere, og jeg er glad for at dette understrekes i innstillingen. Samtidig tillater EØS-reglene at det fastsettes vilkår for enkelte ytelser. Det er ikke meningen med forslaget at vi skal begrense muligheten til å ha slike regler i større utstrekning enn det EØS-avtalen krever. Norge har fremdeles et handlingsrom, og synliggjøring av EØS-forpliktelsene skal ikke innskrenke handlingsrommet.

Jeg er glad for at vi nå får på plass lovendringer som bidrar til å øke synligheten av Norges folkerettslige forpliktelser til trygdekoordinering etter EØS-avtalen og andre bi- og multilaterale avtaler om trygdekoordinering.

Presidenten [10:39:33]: Det blir replikkordskifte.

Henrik Asheim (H) [10:39:48]: Et flertall i komiteen bestående av Arbeiderpartiet, Senterpartiet, SV og Rødt skriver i en merknad at de understreker at «i denne koordineringen har Norge ingen handlefrihet».

Dette er et dynamisk lovverk, og det EU forsøker å gjøre, er å koordinere land med til dels svært ulike vel-

ferdsordninger. Vi vet at det f.eks. er en pågående diskusjon om hva slags ytelser som faktisk oppfattes som ulike i innhold – dette er noe Norge har mye dialog med EØS om. Når formuleringene i merknaden er at det ikke finnes noen handlefrihet for Norge – hvordan tolker statsråden denne merknaden?

Statsråd Marte Mjøs Persen [10:40:33]: Det er en vanlig EØS-rettslig metode at man ved fortolkningen av forordninger ser hen til hva som framgår av EØS-avtalens hoveddel. Det kan bl.a. sammenlignes med at man ved anvendelsen av nasjonale lover må vurdere forholdet til Grunnloven. På samme måte som Stortinget kan komme i skade for å gi lover som ikke oppfyller Grunnlovens krav, kan det jo være at Europaparlamentet og Rådet lager forordninger som ser ut til å gi snevrere rettheter enn det som følger av EØS-avtalens hoveddel.

Til spørsmålet tenker jeg at det er viktig å påpeke at vi uansett ikke kan gå lenger enn det EØS-avtalen krever av oss. Derfor vil jeg understreke at det fremdeles er et handlingsrom, og synliggjøring av EØS-forpliktelsene skal ikke innskrenke dette handlingsrommet.

Henrik Asheim (H) [10:41:35]: Takk for det svaret. Og bare for å stille spørsmålet til statsråden en gang til: Betyr det at statsråden mener at Norge har en handlefrihet innenfor koordinering?

Statsråd Marte Mjøs Persen [10:41:48]: Trygdeforordningen og EØS-avtalens hoveddel sikrer likebehandling for EØS-borgere, og jeg er glad for at det også understrekes i innstillingen. Samtidig tillater EØS-reglene at det fastsettes vilkår for enkelte ytelser. Det er ikke meningen at dette forslaget skal begrense muligheten til å ha slike regler i større utstrekning enn det EØS-avtalen krever av oss. Norge skal, som jeg sier, fremdeles ha et handlingsrom, og synliggjøring av EØS-forpliktelsene skal ikke innskrenke handlingsrommet, selv om det selvsagt er slik at vi skal følge opp avtalen og de forpliktelsene vi har. Dette lovarbeidet understreker betydningen av å ha folkerettslige forpliktelser synliggjort i lovverket.

Dagfinn Henrik Olsen (FrP) [10:42:45]: Ut fra svaret statsråden ga til representanten fra Høyre, synes jeg det er betimelig også å nevne det som undertegnede sa i sitt innlegg, og som statsråden valgte å la passere i stillhet – at man ikke har sett på trygdeeksporten som en del av denne proposisjonen. Når man gir det svaret man gir, er det helt klart at det finnes muligheter. I så måte blir min konklusjon at statsråden kanskje mener den trygdeeksporten vi har fra Norge, ikke er et problem, og at den er så liten at man derfor velger å se bort fra den. Er det riktig?

Statsråd Marte Mjøs Persen [10:43:27]: I denne lovproposisjonen har vi fremmet lovendringer som skal sikre at vi oppfyller våre folkerettslige forpliktelser i henhold til EØS-avtalen og andre bi- og multilaterale avtaler om trygdekoordinering. Det er et viktig arbeid nettopp for å følge opp det som Stortinget har bestemt, og det som har vært i forarbeidet til denne loven. Jeg er veldig glad for at Stortinget følger dette opp, og at komiteen er så tydelig i sin innstilling. Dette er et viktig arbeid. Og så er det jo slik at når det gjelder retten til bevegelse, kommer det også norske borgere som jobber og utdanner seg i utlandet, til gode. Dette er en del av å være medlem av EØS.

Dagfinn Henrik Olsen (FrP) [10:44:30]: Det er slik at vi eksporterer 10–12 mrd. kr i året ut av landet i trygd, og ca. 4 mrd. kr av dette er ikke alderspensjon for norske pensjonister. Den 12. august 2019 gikk byrådsleder i Oslo, Raymond Johansen, ut og adresserte problemet med at man har denne trygdeeksporten, noe jeg deler helt og fullt med ham. Han gikk da ganske langt i å si at daværende regjering hadde gitt opp uten å prøve skikkelig. Er det slik at statsråden er enig med Raymond Johansen i at det er et problem, og at det bør tas tak i, eller bør man la det ligge?

Statsråd Marte Mjøs Persen [10:45:11]: Det forslaget som Stortinget behandler i dag, handler bl.a. om endringer i oppholdskravene for sykepengen, pleiepengen og arbeidsavklaringspengen. Det vil sikre retten til å ta med disse ytelsene til øvrige EØS-stater, at det kommer klart fram av ordlyden i de aktuelle bestemmelsene. Jeg er veldig glad for at flertallet gir sin tilslutning til forslaget. Det er et viktig grep i myndighetenes oppfølging i saken om feilpraktisering av oppholdskravene for disse ytelsene. Og så registrerer jeg at det er ulikt syn knyttet til hva man her i salen – med Fremskrittspartiet – kaller dette.

Dagfinn Henrik Olsen (FrP) [10:46:01]: Hele utgangspunktet for trygdeskandalen, eller Nav-skandalen, er at Nav har prøvd å fortolke et regelverk for å hindre at trygd urettmessig blir eksportert ut av landet. Da er det påfallende hvis man i framtiden ikke skal tørre å ta tak i også de trygdeytelsene man bør begrense mer. Raymond Johansen var opptatt av barnetrygd og kontantstøtte, men det er nok flere trygder som bør ses på. Er det slik at man vil se på det i framtiden, eller må undertegnede og Raymond Johansen akseptere at det skal være slik man har hatt det?

Statsråd Marte Mjøs Persen [10:46:43]: Som jeg sa, handler det vi behandler i dag, i all hovedsak om oppholdskravene for sykepengen, pleiepengen og arbeids-

avklaringspenger. Så er det også knyttet til helseytelser, som komiteen peker på i sin innstilling. Det pågår et arbeid knyttet til de andre ytelsene, men per i dag er det muligheter i henhold til EØS-avtalens hoveddel og det som ligger der. Det er ikke i dette lovforslaget noen materiell endring knyttet til det som allerede er gjeldende rett og praksis, kun at Norges forpliktelser etter internasjonale avtaler synliggjøres i bestemmelsens ordlyd.

Kirsti Bergstø (SV) [10:47:50]: Det er fristende å be statsråden reflektere litt rundt EØS-avtalen og hvordan den har vist seg å gripe inn på et område der våre ansatte i Nav har jobbet samvittighetsfullt etter et regelverk man trodde var riktig, og som siden viste seg å være feil. I den sammenheng lurer jeg også på hvordan statsråden tenker rundt ansvaret i denne saken. Fra statsrådets perspektiv: Er alle steiner snudd, og er ansvaret godt nok plassert i denne EØS-/trygdeskandalen?

Statsråd Marte Mjøs Persen [10:48:41]: Jeg registrerer at det var ganske mange perspektiver, og jeg vet ikke om jeg i mitt svar rekker å dra opp alle de linjene som representanten her ønsker, men jeg vil i hvert fall ta tak i spørsmålet knyttet til om alle steiner er snudd. I innstillingen er det pekt på en gjennomgang av lovverket. Det lovverket skal vi selvfølgelig gjennomgå samvittighetsfullt. På overgangsstønadsområdet har vi varslet at vi kommer med en proposisjon til Stortinget etter EFTA-domstolens og trygderettens rettslige avklaringer knyttet til det spørsmålet. Vi skal samvittighetsfullt gå gjennom – slik vi blir bedt om av Stortinget – hele dette området. Det er viktig at de ansatte vet hva de har å forholde seg til.

Mimir Kristjánsson (R) [10:49:54]: Det er gjentatte ganger i denne saken blitt lovet at alle steiner skal snus, men det ligger jo en svær «usnudd» stein her, nemlig den interdepartementale utredningen «Eksport av velferdsytelser», fra 2014, som vi kan lese om i VG i sladdet utgave, men som Stortinget og heller ikke ofrene for Nav-skandalen har fått fullt innsyn i. Mitt spørsmål til statsråden er:

Besitter Arbeids og inkluderingsdepartementet denne rapporten? Og hva er årsaken til at den ikke utleveres til Stortinget, noe som Arbeiderpartiet før regjeringsskiftet mente burde skje?

Statsråd Marte Mjøs Persen [10:50:36]: Når det gjelder den arbeidsgrupperapporten som representanten henviser til, er den bestilt av og avgitt til den forrige regjeringen, og jeg har ikke kjennskap til hva tidligere regjeringer hadde eller ikke hadde kunnskap om – bare sånn at det er sagt. Fordi deler av rapporten kan være av betydning som bevis i rettssaken, har staten lagt fram

de relevante delene av rapporten for retten. Men den aktuelle rapporten er unntatt offentlighet etter offentlighetsloven, og at retten nå får deler av rapporten, endrer ikke dette som sådan. Offentlighetsloven regulerer allmennhetens rett til innsyn i offentlige virksomheters dokumenter, og tvistelovens regler om bevis gjelder partenes plikt til å belyse faktiske forhold som kan være av betydning for den avgjørelsen som retten skal treffe. Reglene har altså ulike formål, og dermed får de også ulik rekkevidde. Så er det Stortinget som bestemmer hva Stortinget vil se.

Presidenten [10:51:39]: Replikskordskiftet er avsluttet.

De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [10:51:58]: Etter å ha hørt innleggene kan det ha blitt skapt et inntrykk av at Nav har hatt for lav kompetanse, som representanten fra Høyre sa. I mitt innlegg var jeg veldig tydelig på at problemet ikke har ligget hos Nav. Nav har vært pianisten. Det var ikke Nav som laget notene som en måtte spille etter. Det er for meg veldig viktig å få presisert, for det er gjennomgangstonen i hele innstillinga fra flertallet – at dette er en sak som går helt til topps i det politiske systemet.

De uriktige domfellelsene skyldes altså ingen blindsoner. Helt siden 1994 har myndighetenes politikk bygget på en informert og gjennomanalysert avveining mellom EØS-avtalens rett til fri bevegelse på den ene siden og sosialpolitiske hensyn på den andre. Internt i forvaltningen har den rettslige avveiningen både vært problematisert og tatt opp til ny vurdering med jevne mellomrom, men linja er likevel blitt fastholdt. Så har det vist seg at myndighetenes avveining var uriktig og uholdbar og ikke sto seg da den ble prøvd for domstolene.

Saken om overgangsstønad, hvor Norge tapte i EFTA-domstolen, er et annet eksempel på det samme. Feilene skyldtes mangelfull utredning, at tvilsspørsmål ble holdt hemmelig for Stortinget og offentligheten, og at myndighetene satte enkeltindivider under tiltale uten først å sørge for at de rettslige spørsmålene var autoritativt avklart.

Dette er veldig alvorlig. Og som jeg sa i mitt hovedinnlegg, var det nettopp arbeidsgruppen fra 2014, som Solberg-regjeringen satte ned, hvis rapport hadde tittelen «Eksport av velferdsytelser», som kom til at det ville være mulig å utnytte handlingsrommet i EØS-avtalen, jf. det som er beskrevet i VG. Kjernen her er det såkalte handlingsrommet i EØS-avtalen på dette området. På det området har Norge 100 pst. handlefrihet når det gjelder å bestemme sin folketrygdlovgivning, hvilke ord-

ninger vi skal ha, og hvordan de skal innrettes. Men når vi har gjort det, har vi ingen handlefrihet på at det skal være likebehandling. Det er det som står i innstillinga, det er det som flertallet støtter, og det er det som er viktig å få klargjort her, for det er nettopp det som har skapt EØS-/trygdeskandalen.

Henrik Asheim (H) [10:55:03]: Til det siste først: I min replikkveksling ba jeg statsråden bekrefte at vi har en handlefrihet i denne koordineringen. Jeg synes statsråden svarte godt på det, nemlig at vi selvfølgelig er forpliktet av de minimumskravene som EØS har, men det er altså slik at Norge, med sin velferdsmodell og sine ordninger, har en handlefrihet, og hele tiden har en dialog med ESA, EØS og EU-landene om hva som skal omfattes av hva.

Så må jeg få minne om at denne trygdeskandalen skyldes – og dette er grundig redegjort for i et offentlig utvalg ledet av Finn Arnesen, som har laget en enormt stor og god NOU – at det har sviktet på mange felt. Det har sviktet i departementet, som har kjent til regelverket, men ikke kommunisert det godt nok ut. Det har sviktet i Nav, som har praktisert regelverket feil, men også her burde departementet ha stilt flere spørsmål. Det har sviktet i Høyesterett, som har dømt i strid med det som er gjeldende EØS-regler, og det har sviktet på Stortinget, rett og slett fordi man på Stortinget heller ikke har hatt den bevisstheten rundt dette regelverket. Det kan også skyldes at det store flertallet på Stortinget i utgangspunktet var tilhengere av det regelverket som nå blir stoppet på grunn av EØS-avtalen.

Det er ikke slik at vi skal drive med en pingpong-diskusjon der vi skylder på hverandre i denne salen, men jeg har behov for å minne om at også representanten Lundteigen, som jo er saksordfører, selv uttalte seg om denne saken da den kom. I Nettavisen 4. november 2019 uttalte Lundteigen at norsk lov er viktig, og at vi må kreve opphold i landet. Da journalisten spurte om ikke det han da siktet til som løsning, rimet godt med den praktiseringen Nav hadde, svarte representanten Lundteigen: «Nettopp!».

Daværende representant Sigbjørn Gjelsvik, som nå er landets kommunalminister, sa at denne saken illustrerte at EØS-avtalen står i veien for fornuftig norsk politikk. Når man skal snakke om denne blindsonen, skyldes den nok også at den diskusjonen som har vært i Stortinget, har vært preget av at man i utgangspunktet har vært tilhengere av et regelverk som krever opphold i Norge.

Så er det slik at dette heller ikke var en sak som kun dukket opp under den forrige regjeringen. Også i 2011 fikk den daværende rød-grønne regjeringen, som Arbeiderpartiet, Senterpartiet og SV satt i, en rapport fra

Brochmann som het «Velferd og migrasjon», som påpekte veldig tydelig at det var lite handlingsrom. Igjen er ikke dette for å skylde på en annen regjering, det er bare for å vise at man ikke hadde kulturen eller kompetansen til å legge dette inn som tydelige premisser i Stortinget, og det er noe av grunnen til at så mange mennesker nå har fått en uriktig dom.

Tuva Moflag (A) [10:58:12]: Det er et svært alvorlig bakteppe for denne saken. Folk ble satt i fengsel fordi de reiste til utlandet mens de hadde en ytelse fra Nav. I dag skal vi klargjøre folks rettigheter og synliggjøre folkerettsmarkører i loven. Eller som min kollega Torbjørn Vereide sa: Vi skal sette noen post-it-lapper inn i Norges lover for å gjøre det ekstra tydelig for dem som er brukere av loven – for å gjøre dette litt mer folkelig.

Jeg slutter meg egentlig til noen av de tingene som representanten Henrik Asheim tok opp i sitt siste innlegg, og det er at vi i dag tar et politisk ansvar for å sikre og tydeliggjøre folks rettigheter, og at vi nå opplever at det er en bred politisk tilslutning til det. Det som forundrer meg, er at det ikke er en tverrpolitisk og helt enstemmig politisk tilslutning.

Det var Fremskrittspartiets Robert Eriksson som var arbeidsminister da man bestilte rapporten «Eksport av velferdsytelser». Jeg kjenner ikke innholdet i rapporten utover det vi kan lese om i VG. I 2019 sprakk det vi i dag omtaler som EØS-/trygdeskandalen. Jeg er helt enig med representanten Kirsti Bergstø i at vi skal unngå bruk av begrepet «Nav-skandalen», for dette er en svikt på flere områder samtidig.

Det vi kan ta ansvar for i dag, er at vi vet at folk har blitt satt urettmessig i fengsel, og at folk har fått urettmessige tilbakebetalingskrav. Når vi nå vet det vi vet, synes jeg det er veldig spesielt at komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet ikke støtter den innstillingen vi har i dag. Tvert imot fremmer de et eget forslag hvor de foreslår å sende proposisjonen tilbake til regjeringen. De ber om at regjeringen redegjør for handlingsrommet, for å oppnå at velferdsytelser ikke gis til utenlandske statsborgere som ikke bor i Norge, og de ber om en reforhandling av EØS-avtalen. Jeg vil egentlig bare understreke at jeg synes det er svært synd at ikke hele Stortinget er med og tar ansvaret for å rette det opp, når vi vet det vi vet i dag – uten å peke noe mer på hverandre.

Kirsti Bergstø (SV) [11:01:02]: I denne saken er det å snu steiner blitt et begrep for å søke sannhet. Jeg opplever at det er et mål å søke sannhet framfor å fordele skyld, samtidig som det er et poeng å ta skyld bort fra der den virkelig ikke hører hjemme. Det er de ansatte i Nav som har forsøkt å gjøre en god jobb etter det regelverket de er blitt presentert, og det er de som urettmes-

sig har blitt straffet på grunn av feilpraktisering av regelverket.

Heller enn å kaste stein på hverandre synes jeg vi skal rive ned det siste steingjerdet. Det handler om den mye omtalte rapporten. Jeg oppfattet at statsråden i replikkvekslingen i stad viste til at det er Stortinget som bestemmer hva Stortinget vil se, og dermed at vi i fellesskap har muligheten i dag til å be om innsyn i den mye omtalte og hemmeligstemplede rapporten. Det er noe som SV og regjeringspartiene har stått sammen om å mene tidligere. Det er også noe en enstemmig kontroll- og konstitusjonskomité har bedt om at skal bli gjort tidligere. Jeg håper at stortingsflertallet i dag kan samle seg om det som jeg oppfatter er en veldig tydelig mulighet, og som det har vært veldig tydelig flertall for tidligere, nemlig å be om at rapporten kommer til Stortinget, sånn at vi kan få avdekket sannheten i disse store spørsmålene – der vi er i ferd med å løse opp floken og rette opp regelverket. Men – som jeg nevnte i et tidligere innlegg – her er det fremdeles noen ting som gjenstår, og skal alle steiner snus, må de som er i lufta nå, lande.

Mímir Kristjánsson (R) [11:03:26]: Denne saken handler også om å plassere ansvaret for Nav-skandalen der det hører hjemme. Som flere representanter har vært inne på, er det selvfølgelig ikke de ansatte i Nav som har skyld i det som her har skjedd. Jeg mener sterkt at denne saken er et bevis på en ganske kollektiv svikt i det norske samfunnet – det at trygdede og syke mennesker i praksis har framstått som fullstendig rettsløse.

En ting er det politiske ansvaret som har ligget hos særlig regjeringen Solberg, men også hos skiftende regjeringer. En annen ting er rettsvesenets rolle. Man kan legge til pressens rolle. Hvor har den vært i dette? Man kan legge til opposisjonspartiernes rolle. Hvor har de vært i dette? Når folk er blitt fengslet uten lov og dom og på feilaktig grunnlag i Norge gjennom mange år, har de rett og slett ikke hatt noe sted å gå for å bli hørt og for å be om hjelp.

Det er et tegn på at det norske samfunnet ikke evner å ta vare på og se mennesker som går på trygd, mennesker som kommer til velferdsstaten for å be om hjelp fordi de er syke eller har mistet jobben. Dem klarer man altså ikke å beskytte rettighetene til. Det er en skandale, som mange har vært inne på – det er jo et nøkkelord her – og det er en relativt kollektiv skandale for oss som samfunn.

Det er helt riktig som representanten Asheim sa, at det er ingen vits i å drive pingpongspill om hvem som har skylden for ditt eller datt. Det som er avgjørende, er å få ryddet opp i dette. Men skal man få ryddet opp, er man altså nødt til å snu alle steiner. Det er løftet som har kommet til offrene i Nav-skandalen, at alle steiner skal

snus. Da ligger altså denne ene usnudde steinen igjen: rapporten om eksport av trygdeytelser for 2014. Den er avgjørende for å forstå hvorvidt regjeringen og staten handlet grovt uaktsomt, og dermed få fastlagt hvor alvorlig dette overgrepet egentlig har vært for mange.

Jeg registrerer at statsråden svarer at hun ikke har sett eller er kjent med rapporten, men som statsråden påpeker, har vi her i Stortinget en mulighet til å be om å få denne rapporten utlevert. Det eneste det krever, er at Arbeiderpartiet og Senterpartiet står for den samme politikken som de sto for før valget, også nå etter valget. Da vil det være flertall i denne salen for å be om å få den rapporten utlevert, sånn at vi får snudd den siste steinen i denne saken. Det er underlig for meg at det ikke er noe som har bredere tilslutning enn det nå synes som.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [11:06:37]: Rapporten fra 2014 er viktig. Den er viktig for å forstå hva myndighetene, ved representanter for Regjeringsadvokaten og ulike departementer, forsto på det tidspunktet. Jeg regner med at det blir en egen diskusjon framover om å offentliggjøre den rapporten.

Min erkjennelse i denne saken er at det ikke bare er den steinen vi må se på framover. Saken er veldig komplisert, veldig krevende, og derfor vil jeg si til representanten Kristjánsson fra Rødt at det er ganske mye mer omfattende enn det representanten gir inntrykk av. Det er ikke noen tilfeldighet at ikke pressen, academia eller andre har greid å bore seg gjennom dette, for det er ekstremt komplisert og omfattende.

Det er nettopp derfor vi har en felles merknad på side 17 i innstillinga – alle unntatt Høyre og Fremskrittspartiet – som gjelder oppfølging av stortingsvedtak 773 av 23. mars 2021, som var en del av kontroll- og konstitusjonskomiteens behandling, hvor det står:

«Med utgangspunkt i årsakene til EØS-/trygde-skandalen, slik de er beskrevet i denne innstillingen, mener dette flertallet alle relevante tvilsspørsmål må følges opp og trygdemyndighetenes praksis gjennomgås. Folketrygdlovens innhold og ordlyd må vurderes opp mot EØS-avtalens rett til fri bevegelse og likebehandling med formål om å oppnå klarhet og å unngå EØS-stridig lovgivning.»

Den merkningen er meget viktig for departementets videre arbeid framover fordi temaet er så komplekst. Det er så mange ordninger som kommer inn under kravet om likebehandling. Det må utredes, og det må framlegges for Stortinget, slik at vi unngår at vi ikke har en trygg rettstilstand for norske borgere innenfor EØS-avtalens forpliktelser. Det er veldig sentralt.

Når representanten fra Høyre snakker om handlefrihet, vil jeg si at den handlefriheten som har vært hittil, har vært koblet til at en skulle få den avklart gjennom

praksis, gjennom domstolene, enten det er EFTA-domstolen eller Høyesterett. Det som har skjedd, er at ulike norske regjeringers forståelse av hvordan det skulle være, har blitt dømt ned.

Tuva Moflag (A) [11:09:58]: Jeg må innrømme at jeg ikke ordrett husker ordlyden i forslaget som representanten Kristjánsson fremmet fra talerstolen under sitt innlegg, for det er et forslag som ikke er fremmet i dag tidlig – det fulgte ikke saken da jeg sjekket dagsordenen i dag tidlig.

Representanten Kristjánsson sier i sitt innlegg at dette handler om mot. Det handler ikke om mot, det handler om demokratiske spilleregler. Arbeiderpartiet var i forrige periode veldig tydelig og ba om at den forrige regjeringen skulle offentliggjøre den rapporten. Nå er vi i en annen situasjon. Vi har en annen regjering. Den rapporten som representanten Kristjánsson – med en eller annen type formulering som jeg må lese og se på etterpå – ber om at offentliggjøres, er ikke denne regjeringens dokument. Det handler ikke om mot, det handler om hva vi har mulighet til å gjøre.

Det jeg kan gjøre fra denne talerstolen, er å oppfordre den forrige regjeringen til å offentliggjøre sine dokumenter. Vi mener det samme som vi mente i forrige periode, men man må faktisk ta hensyn til at et dokument som ikke tilhører denne regjeringen, kan ikke dette storthinget be om å få utlevert.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [11:11:40]: Fremskrittspartiets opptreden i denne saken er etter min vurdering lite seriøs. Fremskrittspartiet foreslår at hele saken skal sendes tilbake til regjeringa. Fremskrittspartiet går ut av alle forslag til lovendringer og alle merknader. Så kommer de med forslag om at det skal sendes tilbake «for å få bedre redegjort for hvordan en kan sikre at norske velferdsytelser kun skal gis til norske statsborgere og andre som bor og arbeider i Norge».

Det jeg håper at Fremskrittspartiet har fått med seg, er at en slik formulering innebærer en forskjellsbehandling som i henhold til EØS-avtalen er forbudt. En kan være enig eller uenig om EØS-avtalen – Senterpartiet er mot den, og Fremskrittspartiet har stemt for den – men den gjelder. Da er første bud at norske borgere får rettsikkerhet innenfor de forpliktelser vi har. Da er det ikke seriøst å forsøke å unnlate å ta stilling til det faktum som vi nå har fått klarlagt.

Jeg oppfatter det slik at det Fremskrittspartiet egentlig her gjør, er å si at det lovverket som har vært grunnlaget for skandalene, skal fortsette. Det er veldig sterkt. Og det er veldig sterkt når vi kjenner til det som var bakgrunnen for nedsettelsen av utvalget som skulle se på eksport av norske velferdsytelser, hvor nettopp Fremskrittspartiet var sentral i regjeringa, og utvirket

det. Det er den forståelsen som har skapt denne situasjonen. Så jeg vil bare beklage at Fremskrittspartiet ikke har gått inn i dette, at Fremskrittspartiet ikke kan støtte lovendringene, ikke kan støtte den opprydningen som vi nå gjør, og på en konstruktiv måte følge videre opp med sine standpunkter framover innenfor standpunktet om at alle skal ha rettsikkerhet i Norge.

Presidenten [11:14:20]: Representanten Henrik Asheim har hatt ordet to ganger tidligere i debatten og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Henrik Asheim (H) [11:14:28]: Jeg ønsker bare å nyansere litt dette bildet av rapporten fra 2014, som har blitt omtalt mye, og som Rødt også har fremmet forslag om. Det fremstilles som at dette er en rapport som ingen har fått se, og det stemmer ikke. Det er altså slik, som jeg også sa i mitt første innlegg, at Arnesen-utvalget, som også la frem en NOU, har sett alle de relevante rapportene. Hele hensikten med NOU-en er jo at de har gått igjennom alle de dokumentene de har ønsket å få tilgang til, og som departementene samvittighetsfullt også har fått beskjed om å gi dem, av den informasjonen de kan oppfatte som relevant. Dette har også blitt omtalt i den NOU-en, hvor man altså henviser til de delene av denne interne rapporten som har vært relevante for saken om trygdeskandalen.

Finn Arnesen har både i høring i kontrollkomiteen, på vegne av utvalget og også nå, når deler av rapporten har blitt offentliggjort, igjen bekreftet at det ikke er mer å henvise til.

Dagfinn Henrik Olsen (FrP) [11:15:47]: I mitt innlegg sa jeg at Fremskrittspartiet er opptatt av at den uretten som er begått mot folk basert på en feiltolkning av regelverket, må ryddes opp i, og ikke skal skje i framtiden. Men samtidig gjorde jeg det også klart at vi mente at det var mangler i dette, basert på nettopp det som representanten Lundteigen selv belyste: en rapport som var bestilt mens vi selv satt i regjering. Man har ikke på noen som helst måte i proposisjonen redegjort for hvordan – og om – det er mulig å reforhandle deler av dette, slik at man unngår å eksportere trygdeytelser ut av landet i den målestokk som vi har belyst. For det er det det egentlig dreier seg om for oss, det er ikke hvorvidt vi er uenig eller ikke i det som er framkommet. Men det er et ufullstendig dokument. Det er vår holdning til saken.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [11:17:08]: Det er riktig at Arnesen-utvalget fikk se rapporten. Ingen andre har fått se rapporten. Det gikk så langt at regjeringa måtte ty til en kongelig resolusjon den 5. februar 2021 for å avklare endelig den gangen at Christoffer Conrad Erik-

sen og Ingunn Ik Dahl ikke skulle bli gitt innsyn i rapporten. Den kongelige resolusjonen kom da fra statsråd Torbjørn Røe Isaksen.

Det er også interessant nå at i det prosesskrivet som Regjeringsadvokaten har presentert i forbindelse med saken om Nav-oppryddingen, kommer altså en sladdet versjon fram til partene – dette på tross av at det i forbindelse med den kongelige resolusjonen står:

«Ut fra dokumentets karakter mener departementet at det heller ikke bør gis innsyn i deler av rapporten.»

Det hadde sikkert sammenheng med at det gjaldt innsyn etter offentlighetsloven, mens det nå er en annen lov som gjør at en synliggjør deler av dette i forbindelse med rettssaken. Dette er altså en ganske interessant sak.

Så til Fremskrittspartiet, som forsvarer seg med at en går inn for å reforhandle deler av EØS-avtalen. Ja, det er et reelt standpunkt. Men siden EØS-avtalen ikke er reforhandlet og EØS-avtalen gjelder, må vi ha rettssikkerhet for borgerne innenfor de forpliktelsene vi har. Så jeg vil sterkt anmode Fremskrittspartiet om å støtte lovendringene, sammen med de andre partiene som er i komiteen, for det er på dette tidspunktet det eneste standpunktet som vil være med på å gjøre det vi nå kan for å rette opp EØS-/trygdeskandalen.

Presidenten [11:19:33]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 1.

Sak nr. 2 [11:19:39]

Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Mimir Kristjánsson, Seher Aydar og Hege Bae Nyholt om å sikre reell streikerett (Innst. 27 S (2022–2023), jf. Dokument 8:144 S (2021–2022))

Presidenten [11:19:55]: Etter ønske fra arbeids- og sosialkomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil fem replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Trine Lise Sundnes (A) [11:20:22] (ordfører for saken): I Representantforslag 144 S for 2021–2022, om å sikre reell streikerett, framsettes totalt tre forslag. I arbeids- og sosialkomiteens behandling anbefaler et flertall, bestående av Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti, at repre-

sentantforslaget ikke vedtas. Rødts representant i komiteen opprettholder forslaget og tilføyer et nytt fjerde punkt, hvor det bes om at regjeringen kommer tilbake til Stortinget med forslag.

En samlet komité støtter at det er partene i arbeidslivet som har ansvaret for lønnsfastsettelsen gjennom forhandlinger. Det er også partene som når de tar i bruk kampmidler de har til rådighet, som streik og lockout, må gjøre det på en måte som er forsvarlig. Som en del av denne forsvarligheten forstår komiteen det dit hen at på samme måte som den ene part under en konflikt plikter å behandle dispensasjonssøknader, plikter den andre part å ta i bruk den arbeidskraft som stilles til disposisjon som følge av dette. Et forbud mot streik eller lockout gjennom tvungen lønnsnemnd er en siste utvei for å beskytte liv og helse dersom partene selv ikke klarer eller ønsker å ta ansvar for konflikten og konsekvensene av den.

Statsråden understreker overfor komiteen at departementet i lang tid har hatt dialog med partene i arbeidslivet om alternativer til bruk av tvungen lønnsnemnd, og at det er viktig å fortsette dialogen med partene om hvordan det kan unngås å måtte gå til inngrep i konflikter. Når flertallet innstiller som vi gjør, handler det ikke om at vi ikke har sympati for intensjonen i forslaget. Streikeretten er et høyt aktet prinsipp, som må hegnes om.

Det er fire hovedorganisasjoner på arbeidstakersiden og over 77 forbund i Norge. Et overveldende flertall har ikke et ønske om at dette skal reguleres ytterligere. Et annet høyt aktet prinsipp er avtalefriheten. I tråd med den norske modellen har partene i arbeidslivet ansvar for lønnsfastsettelsen, og de tar den gjennom de årlige tariffforhandlingene.

Når et flertall likevel innstiller som vi gjør, er det fordi lovgiver må utøve forsiktighet med å blande seg inn i partenes ansvar, og respektere at eierne av forhandlingsrommet ikke er den lovgivende forsamling. Forhandlingenes spilleregler forvaltes av partene selv gjennom deres hovedavtaler.

Det faglige rådet statsråden får før det tas beslutning om tvungen lønnsnemnd, må belyse alle relevante spørsmål og bygge på korrekte fakta. I saksbehandlingen, både hva gjelder alvorlige samfunnsmessige konsekvenser og fare for liv og helse, bør det også inngå en undersøkelse om velferdstjenester overholder forsvarlighetskravene som Stortinget har valgt. På denne bakgrunn mener flertallet i komiteen at forslaget skal avvises.

Henrik Asheim (H) [11:23:49]: Treparsamarbeidet er, som jeg tror komiteen er enige om, svært viktig fordi det også bidrar til å løse konflikter og dele byrder

og goder mellom partene, og hvor staten er en aktiv part. Men det er særlig viktig at staten ikke nødvendigvis er en aktiv part når det gjelder arbeidskonflikter. Faktisk skal staten da holde seg så langt unna som mulig, og man skal ikke ta part i den konflikten. Her er det partene som selv har ansvaret for å finne løsninger, og for å sørge for et rimelig og ansvarlig streikeuttak. Den siste utveien som staten har, er allikevel tvungen lønnsnemnd. Dette skjer bare i de situasjoner hvor offentlige myndigheter gir et råd til regjeringen om at dersom streiken fortsetter slik den nå er organisert, kan det gå ut over liv og helse.

Dette er ikke et grep som regjeringer tar lett på. Verken røde eller blå regjeringer griper til tvungen lønnsnemnd uten at det er den absolutt siste utveien. Det er også slik at når regjeringen ser seg nødt til å vurdere tvungen lønnsnemnd, går man igjen i dialog med partene for å se om de kan endre sitt streikeuttak eller gi dispensasjoner som gjør at det ikke er nødvendig å gripe inn med tvungen lønnsnemnd.

Jeg har stor forståelse og faktisk også sympati med at representantene fremmer dette forslaget, for jeg tror det er bra at vi som storting hele tiden har diskusjoner om hvor disse grensegangene skal gå. Vi skal senere denne høsten behandle en egen sak om tvungen lønnsnemnd i lærerstreiken, og som illustrerer at det er litt glidende overganger mellom hva som skal være liv og helse og andre viktige samfunnshensyn. Like fullt er det verdt å minne om at når tvungen lønnsnemnd gripes til, skal det også vedtas av Stortinget. Det betyr at disse beslutningene tas til Stortinget og skal votes over her, og debatteres alltid når de kommer. Slik sett mener vi det er godt ivarett på den måten.

Høyre stemmer derfor mot forslagene som er fremmet av Rødt i denne saken, begrunnet både i statsrådets svarbrev, hvor hun understreker at endringene må gjøres i samråd med partene, og i at statsråden har hatt dialog med partene, som sier at de ikke ser behov for store endringer nå. Så dette er en sak som Høyre kommer til å stemme imot, men det er bra at vi får en kontinuerlig debatt om hvor grensene for tvungen lønnsnemnd skal gå.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [11:26:34]: Jeg slutter meg til det som saksordføreren sa i saken. Dagens system fungerer i hovedsak godt, og det er ikke ønskelig at myndighetene skal regulere dette ytterligere. Statsråden har også hatt en veldig imøtekomende holdning til å forbedre, men dog innenfor en erfaringsbakgrunn som nettopp er den samme, at dette er en god hovedmodell å følge.

Det er krevende spørsmål som må avklares i forbindelse med streik når det gjelder liv og helse, og det er min erfaring at det faglige grunnlaget som statens ledel-

se får før en tar den beslutningen om å gå til tvungen lønnsnemnd, må være best mulig. Det er kanskje på det punktet at en må prøve å se på hvordan en skal takle de ulike situasjonene, for streiker er veldig mangfoldige, og konsekvensene for liv og helse er også veldig forskjellige ved de ulike streikene

Jeg har også merket meg at både YS og Unio har sagt seg positive til å intensivere den pågående dialogen i trepartssamarbeidet. Da synes jeg det er viktig at regjeringa har et veldig åpent og tillitvekkende forhold til alle de store hovedsammenslutningene, sånn at vi greier å sikre den norske modellens framtid, som er med på å skape både rettigheter og plikter for begge parter.

Gisle Meininger Saudland (FrP) [11:28:41]: Norsk arbeidsliv er velfungerende og gjennomregulert. Partene i arbeidslivet kan bruke de midlene de har til rådighet i en konflikt, men det hviler på partene å gjøre det på en ansvarlig måte som ikke skaper farlige situasjoner, og at streik og lockout gjennomføres på en måte som gjør inngrep unødvendig.

Av forslagsstillerne påstår det at Norge får kritikk av ILO, og at tidligere inngrep har vært i strid med ILOs regler. For det første tilbakeviser statsråden det i sitt svarbrev til komiteen og sier at det ikke er riktig. For det andre er det ikke ILO som bestemmer norsk arbeidslivspolitik; det er det Stortinget i samarbeid med partene i arbeidslivet som gjør. Norsk arbeidslivspolitik hviler på trepartssamarbeidet, som har fungert ganske bra.

Jeg registrerer også at regjeringspartiene argumenterer både for og imot forslaget til Rødt. På den ene siden er de enig i intensjonen i Rødts forslag, men stemmer allikevel imot. For Fremskrittspartiet er det litt klarere. Vi mener at tvungen lønnsnemnd ikke brukes for mye eller for ofte, og når det brukes, er det der det er fare for liv og helse. Det kan heller ikke dokumenteres at tvungen lønnsnemnd brukes uforholdsmessig ofte, og derfor støtter Fremskrittspartiet ikke forslaget som foreligger i dag.

Nils T. Bjørke hadde her teke over presidentplassen.

Kirsti Bergstø (SV) [11:30:35] (komiteens leder): Først har jeg lyst til å si at jeg har dyp forståelse for forslaget fra Rødt som vi nå behandler. Det handler om at SV som parti ønsker å både diskutere og styrke streikeretten. Men spørsmålet er jo hvor denne typen initiativ skal komme fra – om det skal komme gjennom representantforslag på Stortinget, eller om det er noe som skal bæres nedenfra og opp og være grundig diskutert med dem streikeretten er et helt nødvendig kampvåpen for, de partene det gjelder, og om det skal være forankret med og fremmes som en forespørsel fra dem

som streikeretten er helt sentral for. For oss i SV er det en veldig grunnleggende måte å jobbe på at det vi fremmer, skal være forankret med dem det gjelder, og bæres som et ønske og et initiativ fra dem det gjelder.

Det er ingen tvil om at arbeidskamp er helt sentralt i den bevegelsen som har bygd landet, som har sikret en større grad av omfordeling av makt og rikdom, som har sørget for at lønnen har blitt bedre, at lønns- og arbeidsvilkår har fått en større grad av verdighet, at folk har fått større innflytelse over sin arbeidsdag og sitt virke, og at kaken har blitt mer rettferdig fordelt. Streik har vært med på å forme dette samfunnet på en positiv og mer rettferdig måte, og det er på ingen måte et større konfliktnivå nå enn det har vært tidligere.

Derfor er det også en alvorlig handling å gripe inn og stoppe en arbeidskamp, å stoppe en streik. Det er noe man må diskutere fra gang til gang. Vi skal på et senere tidspunkt ta opp til behandling her en tidligere bruk av tvungen lønnsnemnd, men noe helt annet er det å fremme forslag som ikke er ønsket eller etterspurt i denne omgangen, og som ikke skjer i tett samarbeid med dem det gjelder. Derfor stemmer vi som vi gjør i denne saken.

Jeg vil også gjøre oppmerksom på at NSF, Norsk Sykepleierforbund, viser til et skriftlig spørsmål fra undertegnede i sitt svarbrev. Jeg oppfatter heller ikke at det er sånn at de som har gitt sine innspill til representantforslaget, har gitt tilslutning til det, og det mener jeg også veier tungt når vi har behandlet saken i komiteen.

Mímir Kristjánsson (R) [11:33:45]: En rekke fagforeningsledere og forbund har uttrykt seg kritisk til måten tvungen lønnsnemnd blir brukt på for å stoppe arbeidskonflikter. Vi hadde nylig en svær lærerstreik – og denne salen skal senere i høst stemme over bruken av tvungen lønnsnemnd i den saken – som ble stoppet, og mange lærere uttrykte bekymring for i hvilken grad de har reell streikerett, all den tid begrunnelsen for å stoppe streiken synes å være at den går ut over elevenes opplæringsrett, hvilket stengte skoler per definisjon alltid vil gjøre. Dermed er man da like langt, for å si det sånn.

Det er ikke lenge siden man stoppet en streik på sokkelen umiddelbart, etter få timer. Det er ikke lenge siden man har stoppet streiker innenfor helsevesenet, i sykehjemmene, og det pågår nå en streik og arbeidskonflikt som det også er diskusjon om det skal brukes tvungen lønnsnemnd i.

Vårt forslag er ekstremt forsiktig til Rødt å være. Det er det mest forsiktige forslaget noen fra Rødt noensinne har valgt å foreslå i denne salen. Det vi altså ber om, er en «gjønågang», som det heter på rogalandsk, av dette. Vi ber om en gjennomgang av hvordan tvungen lønnsnemnd brukes, hvorvidt arbeidsgivere spekulerer i

tvungen lønnsnemnd, og om det finnes noe vi kan gjøre for å sikre at det ikke blir stoppet så mange arbeidskonflikter. Hvorfor noen skal være mot denne gjennomgangen, er for meg rimelig uforståelig. Hadde Rødt lagt fram et forslag om å forby tvungen lønnsnemnd, da kunne man vært imot det. Det ville jo de fleste ha vært imot. Men Rødt ber altså om en gjennomgang av bruken av tvungen lønnsnemnd, og hvorfor det skal være så farlig, har denne representanten vanskelig for å forstå.

Så er jeg bare nødt til å ta opp dette med partene. I alle Rødts fire forslag står det at dette skal foregå i samarbeid med partene. Det er ingen som har tenkt å gjøre noe som helst uten at det foregår i samarbeid med partene. Men i tvungen lønnsnemnd er altså staten en part. Staten går inn, og denne forsamlingen vedtar. Hver eneste gang det er tvungen lønnsnemnd, er det vi i denne forsamlingen som skal sitte og vedta det. Når man da vil diskutere det systemet, er det politisk ansvarsfraskrivelse å bare si at det kan ikke Stortinget gjøre. For Stortinget er det det å gripe inn med tvungen lønnsnemnd som er det inngripende tiltaket, ikke å ha en gjennomgang av hvordan systemet brukes.

Mange har uttrykt stor sympati for intensjonene våre og sånt, bl.a. representanten Bergstø. Jeg er enig i veldig mye av det hun sa, men det er én ting jeg ikke forstår, og det er: Dette forslaget var jo SV for før, og det var Senterpartiet også da det ble fremmet i forrige periode. Spørsmålet er hva som har endret seg siden sist.

Presidenten [11:36:48]: Skal representanten ta opp forslaga?

Mímir Kristjánsson (R) [11:36:50]: Ja.

Presidenten [11:36:51]: Representanten Mímir Kristjánsson har teke opp dei forslaga Raudt står bak.

Statsråd Marte Mjøs Persen [11:37:07]: Det er partene i arbeidslivet som har ansvaret for lønnsfastsettelsen gjennom forhandlinger. Streikeretten har en lang og sterk tradisjon i Norge, og når partene tar i bruk kampmidler som streik og lockout, må både samfunnet som helhet og tredjepersoner tåle at konflikter får konsekvenser. Samtidig er det partenes ansvar å planlegge og gjennomføre konflikter på en forsvarlig måte, som gjør at det ikke oppstår fare for liv og helse, eller alvorlige samfunnsmessige konsekvenser.

Jeg er enig med forslagsstiller i at konflikter ikke bør stoppes med mindre det er helt nødvendig. Et inngrep mot streik eller lockout gjennom tvungen lønnsnemnd er og skal være en siste utvei for å beskytte liv og helse eller forhindre alvorlige samfunnsmessige konsekvenser. Dette er dersom partene selv ikke tar ansvar for konsekvensene av konflikten.

Når det gjelder forslaget om kontradiksjonsrett, er det flere grunner til at jeg i utgangspunktet ikke støtter det. Vurderingen av om en streik medfører fare for liv og helse eller har alvorlige samfunnsmessige konsekvenser, er en faglig, uavhengig vurdering de relevante myndigheter er nærmest til å foreta. I sine vurderinger skal Helsetilsynet eller andre relevante myndigheter innhente de opplysninger som de mener er nødvendige for å kunne foreta en best mulig vurdering. Det er naturligvis viktig at beslutningsgrunnlaget er korrekt, og dette har vi gode rutiner for å sikre. Det vil også ta tid hvis partene i konflikten skal høres på et punkt hvor det allerede kan være fare for liv og helse, og det er heller ikke sikkert at partene i den aktuelle konflikten har kunnskap til å vurdere den aktuelle faren.

Departementet har over tid diskutert med partene hvordan inngrep ved tvungen lønnsnemnd kan unngås. Signalene fra partene har tidligere vært at dagens system i hovedsak fungerer godt. Det har vært gitt uttrykk for at det ikke er ønskelig at myndighetene skal regulere dette ytterligere. Samtidig er det viktig å ha en løpende dialog med partene om hvorvidt systemet fungerer godt og er organisert på den mest hensiktsmessige måten. Tvungen lønnsnemnd er en uønsket slutt på konflikter, og som det framgår av mitt skriftlige svar til komiteen, vil jeg gjenoppta dialogen med partene om hvordan vi kan unngå inngrep i konflikter og bruk av tvungen lønnsnemnd.

Presidenten [11:39:29]: Dei talarane som heretter får ordet, har òg ei taletid på inntil 3 minutt.

Hege Bae Nyholt (R) [11:39:53]: I 2021 var jeg på streikebesøk på en lokal barneskole i Trondheim. De streikende sto i gule vester med en meters avstand, de hadde til og med laget seg en meter. De hadde munnbind og håndsprit. Jeg husker at jeg dynket en pose Twist i antibac, veldig synlig, og kastet den til dem. Det var ganske god stemning. De var klare for å streike. Streiken varte totalt i ni dager og foregikk i all hovedsak digitalt, og den ble avsluttet ved tvungen lønnsnemnd på grunn av fare for liv og helse. Den gangen sa lokallagslederen i Utdanningsforbundet i Bergen:

«Det er rasende lærere, rasende fysioterapeuter, rasende sykepleiere og rasende bibliotekarere. Det ikke god stemning der ute i det hele tatt.»

I sommer gikk lærerne igjen ut i streik. I 111 dager, i Norges lengste lærerstreik, streiket over 8 000 lærere. De streiket også i år på grunn av lønnsutvikling og rekrutteringsutfordringer, og også i år ble streiken avbrutt ved tvungen lønnsnemnd på grunn av alvorlige samfunnsmessige konsekvenser for barn og unge. Også i år var det rasende lærere. Lederen for Utdanningsforbundet i Trondheim sa følgende: Det føltes som vi ledet 10–0 over

KS. Plutselig ble samtlige mål annullert og bortelaget idømt seieren før kampslutt. Det føltes nok litt kjipt.

Når jeg snakker med de streikende, er de tydelige på at de vet hvem de sårbare barna er, at de vet hvem de sårbare familiene er, og at de sørger for dispensasjon – men ingen spør.

Det pågår nå en streik i private barnehager. Den startet 17. oktober. Cirka 2 500 ansatte fra tre forbund er ute i streik, dvs. at det har blitt noen flere. De streiker for pensjonsrettigheter, for å ha de samme rettighetene som offentlig ansatte i barnehagen har, som f.eks. jeg. Jeg besøkte streikende ved en privat barnehage i Trondheim. Stemningen var ganske god, selv om været var ganske dårlig. Vi både pratet og flirte, og da jeg skulle dra, spurte jeg: Er kampviljen på topp? De ropte ja, og så var det en som hvisket: Ja, vi skal holde ut til det blir tvungen lønnsnemnd. Og det var ingen som lo av det.

Vi kan ikke som samfunn tillate at noen yrkesgrupper i realiteten ikke har samme streikerett som andre, og derfor fremmer Rødt dette forslaget.

Seher Aydar (R) [11:42:47]: «Vi har ikke reell streikerett.» Det sa lederen i Norsk Sykepleierforbund i fjor, da sykepleiernes streik i Oslo gikk til tvungen lønnsnemnd. Streikeuttaket var gjort i tråd med helge- og feriebemanning for nettopp å sikre at den ikke skulle sette liv og helse i fare. En rekke dispensasjoner var også gitt. Allikevel ble den avblåst med tvungen lønnsnemnd etter ti dager.

Helsetilsynet er de som avgjør om liv og helse er i fare. De får sin informasjon fra statsforvaltere, som igjen får varsler fra arbeidsgiverne. Den streikende parten har ingen kontradiksjonsrett.

At en sykepleierstreik blir avblåst med tvungen lønnsnemnd, er regelen – ikke unntaket. Tre ganger har sykepleiere opplevd å bli møtt med tvungen lønnsnemnd bare ved å varsle streik.

I 2020, da sykepleierne i privat sektor streiket for å få samme lønn som dem i offentlig sektor, utløste NHO effektiv lønnsnemnd med å gå til lockout. Det var ikke fare for liv og helse. Det var den økonomiske belastningen NHO-bedriftene fryktet.

Da helsesekretærer, helsefagarbeidere, renholdere, portører og andre yrkesgrupper organisert i YS og Delta streiket for pensjonsrettigheter i 2019, ble streiken sendt til tvungen lønnsnemnd selv om organisasjonene hadde hatt forsvarlige uttak og arbeidsgiver ikke hadde sendt en eneste dispensasjonssøknad.

Da legene streiket i 2016, ble streiken avblåst på grunn av fare for liv og helse da Nordlandssykehuset manglet én lege for å opprettholde forsvarlig drift. Til tross for at de streikende tilbød dispensasjon til den aktuelle legen, gikk regjeringen inn med tvungen lønnsnemnd.

Gang på gang opplever helsearbeidere at deres rett til å streike blir parkert, uten at de selv får komme til orde.

Hva innebærer det å ikke ha reell streikerett? Forholdet mellom arbeidsgiver og arbeidstaker er et skjevt maktforhold. Det er arbeidsgiverne som setter premisene. Streikeretten er et verktøy vi har som bidrar til å skape balanse. Det er streikeretten som gjør at det ligger makt bak kravene til arbeidstakerne.

Så hva er alternativet til en yrkesgruppe uten streikerett når de opplever at strikken er tøydd for langt? Er det å finne på noe annet å gjøre? Vi har ikke råd til å miste flere helsearbeidere. Derfor må vi sikre at deres stemme har tyngde i forhandlinger. Da må de få oppleve at kampen de kjemper for sine rettigheter og arbeidsbetingelser, er en kamp verdt å kjempe. Da må vi sikre at også de har tilgang til arbeiderbevegelsens mektigste våpen – nemlig streikeretten.

Trine Lise Sundnes (A) [11:45:57]: La det være klart: Statens adgang til å innføre tvungen lønnsnemnd er ikke ubegrenset. Inntil begynnelsen av 1980-tallet var det vanlig, ikke minst i offentlig sektor, at lovforslag om tvungen lønnsnemnd ble fremmet før arbeidskamp var iverksatt. Det går et markant skille i statens inngrepspraksis i 1981. Før denne tiden grep staten svært ofte inn med forbud mot arbeidskamp, og med henvisning av tvisten til løsning ved tvungen lønnsnemnd før streik eller lockout var iverksatt. Etter 1981 har de fleste arbeidskonflikter fått starte opp før et inngrep har kommet. Oversikter viser at tiden fra igangsetting av en arbeidskonflikt til myndighetene griper inn, sett under ett har økt.

Er det hold i at den reelle streikeretten står i fare gjennom økende bruk av tvungen lønnsnemnd? Er det økende bruk av tvungen lønnsnemnd i et historisk perspektiv? – Nei. Er det hold i å mene at noe av det mest krevende en forbundsleder står i, er å ta beslutningen om kollektivt å si opp de fagorganisertes arbeidskontrakter og gå til streik? – Ja, det vet jeg er en av de mest krevende beslutningene en forhandlingsleder tar. Skal vi også gjøre dem ansvarlig for å sette liv og helse i fare gjennom en legal kontradiksjonsrett, og med det underminere arbeidsgivers ansvar for forsvarlig drift? – Nei. Forventer vi høy kvalitet i saksbehandlingen før statsråden gis råd fra ansvarlig etat? – Ja.

Det er fristende å spørre representanten fra Rødt om hvor mange «en rekke» forbund av totalt 77 er, men det skal jeg ikke gjøre. Men det betyr ikke at komiteens flertall ikke har merket seg at det er sådd tvil om kvalitet på saksbehandlingen forut for myndighetenes inngripen i en konflikt gjennom tvungen lønnsnemnd, og det må vi ta ansvar for. Derfor uttrykker vi også en klar forvent-

ning om at forvaltningen, før en konflikt stanses med tvungen lønnsnemnd, skal sørge for at saken er så godt opplyst som overhodet mulig, og i tråd med forsvarlighetskravene Stortinget har vedtatt.

Mímir Kristjánsson (R) [11:48:43]: De siste årene har det kommet en rekke bekymringsmeldinger fra ulike fagforbund knyttet til om arbeidsgivere spekulerer i tvungen lønnsnemnd. De har kommet fra Mette Nord i Fagforbundet, de har kommet fra Steffen Handal i Utdanningsforbundet, og de har kommet fra en rekke andre. Mitt og vårt poeng er ikke at vi er brennsikre på at det skjer, det er ikke det som er vårt forslag. Vårt forslag er at vi skal undersøke om dette skjer – skal man gjennomgå og undersøke om dette foregår? I mine øyne ligger da forklaringsbyrden på de partiene som er så brennsikre på at det ikke er noe å undersøke; her er det ingenting vi må gjennomgå, her har vi har styr på alt, vi gjør alt riktig hele tiden. De som mener dette, har et forklaringsproblem. Når ledende forbund kommer med bekymringsmeldinger, må jo det resultere i at vi prøver å ta det på alvor og sammen med partene undersøker om det er en realitet.

Jeg har fått svar fra statsråden flere ganger om at det foregår en dialog mellom regjeringen og partene om å se på bruken av tvungen lønnsnemnd og forskjellige ting, og det er veldig bra. Men det er litt underlig at når Stortinget vil ha en slik dialog, er det farlig å blande seg inn, da skal ikke politikerne blande seg inn. Men når statsråden har den dialogen på egen hånd, uten at Stortinget får ta del i den, da er det helt i orden og ellers ok.

Jeg vil understreke nok en gang at dette ekstremt forsiktige forslaget fra Rødt handler om å undersøke hvorvidt det finnes noe som helst i bruken av tvungen lønnsnemnd som det kan være lurt for oss å se litt nøye på. Det er det disse forslagene handler om. Jeg synes det er merkelig at det store flertallet av representanter her har så stor selvtillit – holdt jeg på å si – på dagens praksis' vegne at de ikke vil gå inn og gjennomgå dette, som er det vi har foreslått.

Kirsti Bergstø (SV) [11:51:12]: Jeg synes det er viktig å forholde seg til det som blir sagt og argumentert for, og jeg har lyst til å stille et spørsmål til Rødt og til representanten Kristjánsson – jeg vet han har en kort kommentar igjen. Det handler rett og slett om: Har Rødt blitt oppfordret til å fremme disse forslagene fra de forbundene det refereres til? Har fagbevegelsen eller partene kommet til Rødt og spurt om de kan bringe dette på bordet, om de kan fremme det for Stortinget, og om de kan sørge for at retten til å streike styrkes gjennom det initiativet? For det er litt av grunnlaget her for SVs del. Vi har selvfølgelig rundene med dem det angår, når vi vurderer sakene som skal behandles her. De

tilbakemeldingene vi har fått, er at dette kom overraskende på, det var ikke forankret. Da synes jeg det blir litt voldsomt å komme med den typen anklager og å snakke om at noen slår seg på brystet og sier at alt er fortreffelig og ingenting er noe problem. For jeg er helt åpen på at vi er bekymret for den reelle streikeretten, og at vi gjerne er med på seriøse initiativ for å styrke den hvis det er ønskelig – og i samarbeid med dem det gjelder.

Så er det klart at det er noen spilleregler her som vi også må forholde oss til. Vi er mange som har vært på streikevakt og på streikemarkeringer, og som har uttrykt støtte til den viktige kampen, enten det er for tariffavtaler eller for pensjon. Når det gjelder lønn, er det et annet bord. Vi er forsiktige med å legge oss opp i partenes arbeid når det gjelder lønn. Det synes jeg partiene skal være forsiktige med, for om politikerne skal bestemme lønn, kan det gå både opp og ned. Men når det gjelder å vise støtte for å bevege maktforhold i arbeidsfolks favør og forsvare streikeretten fullt ut, er vi totalt tydelige. Vi er også veldig tydelige på at skal vi få tatt viktige grep og få i gang bevegelse, så må det være i dyp overensstemmelse og i samarbeid med dem det gjelder.

Vi skal behandle den siste bruken av tvungen lønnsnemnd – i forbindelse med lærerstreiken – på et senere tidspunkt. Jeg kommer til å redegjøre for SVs posisjon der, men jeg vil fastholde at det er veldig viktig at vi har respekt for hva som skal komme fra hvilket hold, når det gjelder initiativ for å endre maktforhold i samfunnet.

Trine Lise Sundnes (A) [11:54:27]: Representanten Kristjánsson fra Rødt minner meg litt om de ulike forhandlingsutvalgene jeg i mitt tidligere liv satt i, hvor det i en stor gruppe alltid er én som sier nei. Men forbundenes ansvar går utover at én sier nei. Når de forbundene representanten Kristjánsson bringer til torgs, er tilfreds med flertallets innstilling og de merknadene som foreligger, skjønner jeg ikke hvorfor representanten fra Rødt likevel må niholde på sine merknader. Det minner meg veldig om at det er noen som alltid må tale den tause minoritets sak.

Hvis derimot partene på nasjonalt nivå hadde kommet til Stortinget for å be om hjelp, ville selvfølgelig bildet vært et helt annet. Men det har de ikke gjort. De har vært bekymret for kvaliteten i saksbehandlingen. Komiteens flertall er tydelig på hvilken forventning vi har til den. Utover det er det sånn at streikeretten i Norge er hjemlet i internasjonale konvensjoner, i Den europeiske menneskerettskonvensjon og fulgt opp nasjonalt. Streikeretten i Norge er reell, men forhandlingsklimaet mellom partene er det vanskelig å lovregulere i denne sal.

Presidenten [11:56:33]: Representanten Mímir Kristjánsson frå Raudt har hatt ordet to gonger tidlegare og får ordet til ein kort merknad, avgrensa til 1 minutt.

Mímir Kristjánsson (R) [11:56:42]: Når man hører på denne debatten, kan det høres ut som det er blitt foreslått noe helt annet enn det som er foreslått her. Det kan høres ut som noen har foreslått at politikerne skal inn og regulere lønna i Norge, eller at partene skal fratas ansvaret for å forhandle om lønn. Sånn høres det ut når man hører på de svarene vi får.

Realiteten er at tvungen lønnsnemnd er et politisk spørsmål, per definisjon. Alle som sitter i denne salen, må stemme over tvungen lønnsnemnd når det kommer opp, og da har vi, som folkevalgte i Norge, interesse av at vi er best mulig opplyst til å ta de beslutningene. Og da vil jeg si til representanten Sundnes, på vegne av «den tause minoritet» eller hva det skal være – jeg synes det var litt merkelig – at folk må dessverre få lov til å ha ulike meninger i et demokrati. Og noen av oss mener at vi burde få en grundig og skikkelig gjennomgang av dette – det er det også flere forbund som støtter – sånn at vi kan ta bedre og mer opplyste beslutninger om tvungen lønnsnemnd, for de beslutningene blir vi nødt til å ta uansett.

Seher Aydar (R) [11:57:51]: Først og fremst: Det er ingen av forslagsstillerne som har sagt at vi skal bestemme lønna til arbeidstakerne her på talerstolen på Stortinget. Det vet jeg ikke hvor kommer fra. Det vi har sagt, er at de som forhandler og trenger å streike, skal ha reell streikerett, for å kunne sette makt bak kravene.

Realiteten er at det er veldig mange som ikke opplever at de har reell streikerett. Det har leder i Norsk Sykepleierforbund sagt, som jeg har nevnt tidligere, og flere tillitsvalgte har vært inne på det. Det de opplever, er at idet de sier ordet streik, kommer tvungen lønnsnemnd på bordet. De har ikke reell streikerett, det sier de selv. Da er det vårt ansvar som politikere og folkevalgte å gå gjennom de ordningene vi har. Det er det vi sier. Vi sier gjennomgang av tvungen lønnsnemnd. La dem som streiker, komme med et svar.

Når sykepleierne har feriebemanning eller helgebemanning, blir det kalt fare for liv og helse. Da mener vi at enten er det fare for liv og helse hver eneste helg, eller så har de ikke blitt hørt. I de tilfellene arbeidsgiveren ikke kommer med dispensasjonssøknader, men sier at det er fare for liv og helse, hvorfor kommer ikke vi med et svar om at de kanskje skal søke om det? Her er det en skjevhet som ikke blir rettet opp, og jeg synes det er forbausende at man ikke engang vil gjennomgå tvungen lønnsnemnd. Jeg håper virkelig at de partiene som er så selv-sikre, neste gang de skal stemme over tvungen lønnsnemnd, kan gi gode svar til alle dem som opplever at deres streikerett ikke er reell.

Trine Lise Sundnes (A) [11:59:44]: Jeg registrerer at hva «flere forbund» av 77 forbund er, er vanskelig å tallfeste for representanten Kristjánsson fra Rødt.

Til representanten Seher Aydar: Det er ikke sånn at partiene her har sagt at man ikke ønsker en gjennomgang av tvungen lønnsnemnd, men man sier at det ligger i den norske modellen. Ansvarlig statsråd har kvittert ut at den dialogen er i gang hele tiden. Vurderingen av ulike elementer knyttet til andre alternativer enn tvungen lønnsnemnd tas kontinuerlig i de institusjonelle områdene og utvalgene, hvor alle parter er representert. Jeg registrerer at partiet Rødt ikke slår seg til ro med det, men det har altså de nasjonale parter sagt tydelig til oss i denne sal at de ønsker å fortsette med. Da mener jeg at vi bør ønske dem lykke til i den dialogen.

Vi forutsetter at når vi får et forslag om lov om å ta i bruk tvungen lønnsnemnd, skal vi være trygge på at alle elementer i saken er godt belyst, på en sånn måte at vi kan ta stilling til hvorvidt bruk av tvungen lønnsnemnd er i henhold til våre internasjonale, europeiske og norske forpliktelser.

Presidenten [12:01:37]: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 2.

Sak nr. 3 [12:01:41]

Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Dagfinn Henrik Olsen, Gisle Meininger Saudland og Erlend Wiborg om å avvikle den urettferdige avkortningen i pensjon for gifte og samboende pensjonister (Innst. 30 S (2022–2023), jf. Dokument 8:259 S (2021–2022))

Presidenten [12:01:58]: Etter ynske frå arbeids- og sosialkomiteen vil presidenten ordna debatten slik: 3 minutt til kvar partigruppe og 3 minutt til medlemmer av regjeringa.

Vidare vil det – innanfor den fordelte taletida – verta gjeve høve til inntil fem replikkar med svar etter innlegg frå medlemmer av regjeringa, og dei som måtte teikna seg på talarlista utover den fordelte taletida, får også ei taletid på inntil 3 minutt.

Henrik Asheim (H) [12:02:13] (ordfører for saken): La meg begynne med å takke komiteen for godt samarbeid ved behandlingen av denne saken.

Forslaget, som er fremmet av Fremskrittspartiet, omhandler å innføre en lik grunnpensjon for gifte og samboende pensjonister som for enslige pensjonister. Grunnpensjonen er en del av minstesikringen i folketrygden vår. Det som i dag foregår, er altså ikke en avkortning av opptjent pensjon, men av den grunnpensjonen som gis uavhengig av tidligere inntekt. Denne prak-

sisen, som har vært gjeldende siden 1936, baserer seg på at gifte og samboende pensjonister har noen å dele utgiftene med, noe enslige pensjonister ikke har. Derfor har det vært et fratrekk i grunnpensjonen, som opprinnelig var på 25 pst. og som senere har blitt redusert til 10 pst.

Det er kun Fremskrittspartiet og Rødt som stemmer for forslaget i innstillingen til dette Dokument 8-forslaget, og dermed ser det ut til at flertallet anbefaler å stemme forslaget ned.

Jeg vil på vegne av Høyre si litt om vår holdning til dette. Vi har selv i samarbeid med Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre vært med på å redusere avkortningen nettopp til 10 pst., som ble gjort under Solberg-regjeringen. Like fullt oppfatter Høyre at det er rimelig at det er en viss forskjell i grunnpensjonen med tanke på at kostnadene er langt høyere for dem som bor alene, enn for dem som har noen å dele regningene med.

I tillegg er det slik at pensjonskommisjonens forslag skal behandles i Stortinget om ikke altfor lenge, og vi mener det vil være uheldig å ta ut deler av pensjonssystemet og behandle det særskilt, men heller se det hele i sammenheng, slik som er hensikten med pensjonssystemet. Derfor stemmer også Høyre imot forslaget som er fremmet i dag.

Tuva Moflag (A) [12:04:31]: Når man snakker om avkortning av pensjonen for gifte og samboende, tror jeg at man i stor grad bidrar til en forvirring i befolkningen. Det opplever i hvert fall jeg hvis jeg har diskusjoner om pensjon med folk, f.eks. i sosiale medier. Grunnpensjonen er ikke beregnet på grunnlag av egen opptjening, men det gis likt til alle, uavhengig av tidligere inntekt. Det er kun differensiert på trygdetid og sivilstatus. Det er derfor ikke sånn at de som er gifte og samboende, mister pensjonen de har tjent opp gjennom et langt yrkesliv. Jeg synes egentlig det er mer presist å kalle denne forskjellen for et «ensligtillegg». For en person som mot slutten av livet mister sin ektefelle, f.eks., eller for dem som har levd som enslige lenge, kan det være vanskeligere å håndtere kostnader som gifte og samboende er to om å betale. Vi ser at andelen enslige pensjonister som lever i fattigdom, er dobbelt så høy som andelen blant gifte og samboende.

I sommer opplevde jeg å miste faren min. Han og moren min hadde akkurat flyttet ut fra et rekkehus og inn i en leilighet, noe som de måtte ta opp lån for. Sånn er det på Østlandet; det er dyrere med en ny leilighet. Sånn er det vel strengt tatt i hele landet – det er dyrere med en ny leilighet enn et eldre hus. Da opplevde moren min at hun fikk en høyere grunnpensjon, en økning i sin pensjon, som gjorde det lettere å bli alene med det lånet som man satt igjen med. Så jeg synes det er helt riktig at

vi legger opp til et «ensligtillegg» i pensjonen, som dette i realiteten er, og jeg synes det er viktig at vi som politikere ikke bidrar til en forvirring, som gjør at folk tror at de mister store deler av den pensjonen som de har oppjent gjennom et langt yrkesliv.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [12:06:48]: Jeg vil slutte meg til saksordførers innlegg i denne saken. Dette gjelder grunnpensjon og minstesikring – og det gjelder de menneskene som ikke har opparbeidet seg tilleggspensjoner. Dette er mennesker som står Senterpartiet veldig nært, for rundt omkring i norske byer og bygder er det fortsatt mange som har vært i en livssituasjon hvor en ikke har opparbeidet seg tilleggspensjoner. Det er derfor viktig å sikre dem også.

Vi vet at da folketrygden ble innført, i 1967, fikk de gruppene vi nå snakker om, 75 pst. av grunnbeløpet fra folketrygden. Nå er satsen på 90 pst., og 90 pst. ser vi i Senterpartiet på som en balansert løsning framover. Vi ser ingen grunn til å øke den. Vi ser heller ingen grunn til å redusere den. Det er også noen som kan ønske å redusere den. Derfor holder jeg et innlegg her for å signalisere at det er en balansert løsning med 90 pst., med den bakgrunnen som det har, og med den realiteten som mange står i, som altså ikke har pensjoner utover det som er grunnpensjon og minstesikring.

Dagfinn Henrik Olsen (FrP) [12:08:24]: Det har over flere tiår vært begått en urett overfor norske pensjonister. Det at man skal få utbetalt en pensjon basert på sin sivilstand, er ikke riktig.

Folketrygdloven gir i dag avkortning i flere pensjonsytelser, deriblant alderspensjon, uføretrygd og avtalefestet pensjon. Det gis avkortning i grunnpensjon for en som er samboer med eller ektefellen til en som har kapitalinntekt eller annen inntekt som overstiger to ganger grunnbeløpet, eller ved mottak av overgangsstønad etter folketrygdens kapittel 16 eller 17.

Fremskrittspartiet mener det er urimelig at pensjonistene får utbetalt pensjon basert på sivilstatus. Sivilstatus bør ikke påvirke nivået i grunnpensjonen.

Avkortningen i grunnpensjonen var 25 pst. for 20 år siden, men har over år blitt redusert, takket være Fremskrittspartiet. Kampen for å sikre at pensjonistene skal få utbetalt pensjon basert på fornuftige kriterier, startet allerede da regjeringen Bondevik II forhandlet med Fremskrittspartiet i budsjettet på 2000-tallet. Vi fikk da gjennomslag for å redusere avkortningen fra 25 pst. til 15 pst. over tre år. I 2013 fikk partiet på nytt gjennomslag for en ytterligere reduksjon, fra 15 pst. til 10 pst. Disse reduksjonene i avkortning betyr mange tusen kroner mer å leve av for pensjonistene, og i den situasjonen vi er i nå, hvor prisnivået stiger for hver dag, betyr det enda mer.

I Fremskrittspartiets alternative budsjettforslag for 2022 ble det foreslått å fjerne avkortningen for gifte og samboende pensjonister over to år, hvor første skritt ble foreslått allerede i 2022, men dette ble nedstemt av Stortinget. Fremskrittspartiet mener at avkortningen fullt ut skal fjernes, og det kan skje trinnvis, slik som det har gjort tidligere.

Det er ingen logikk i at en skal frata borgere rettigheter basert på sivilstatus. Vi har kjempet en lang kamp for at gifte og samboende pensjonister ikke skal få pensjonen avkortet, og vi gir oss ikke før den er helt borte. For det er en urett. Det kan ikke være slik at folk skal se seg om etter et annet alternativ for å betale sine regninger, som kanskje vil være en skilsmisse eller slike ting, for å øke sin inntekt. Og enda en gang, basert på der vi er i dag, med et prisnivå som gjør at de som har minst, trenger et løft – ja, da er dette et godt tiltak.

Med det tar jeg opp forslaget Fremskrittspartiet er en del av.

Presidenten [12:11:08]: Då har representanten Dagfinn Henrik Olsen teke opp det forslaget han refererte til.

Kirsti Bergstø (SV) [12:11:29] (komiteens leder): Jeg vil takke saksordføreren og andre for opplysende innlegg om denne saken. Som flere har vært inne på, er det forskjell på å leve i lag og å leve alene. Jeg husker en av de mange forespørlene tidligere Fremskrittspartileder Siv Jensen fikk rundt sin egen sivilstatus – som hun burde vært skånet for – og jeg husker hun svarte at det hadde vært fint å ha noen å dele utgiftene med. Det er nok noe mange kjenner på, enten man er i lag eller alene.

For at pensjonssystemet skal være der for oss i vår alderdom og sørge for at det er en verdig tid, må det være omfordelende. Vi må ha en balanse i det, og mange har både nå og tidligere sagt at vi er nødt til å ha både økonomisk og sosial bærekraft i pensjonssystemet. Derfor håper jeg at de som gjentar det i dag, også er med på å løfte der det virkelig trengs, nettopp for dem som er alene, og som er minstepensjonister. For vi vet at makt og rikdom er ganske skjevt fordelt i dette landet, og vi vet at det er mange enslige minstepensjonister, i all hovedsak kvinner, som er nødt til å spare på varme måltider, som gruer seg til jul, som må snu på krona når barnebarna har bursdag, og som virkelig trenger en samling av sosial og politisk rettferdighetssans i dette storting. Dette er ikke oppe til behandling nå, men jeg mener vi er nødt til å se det i sammenheng med de grepene vi må ta for at pensjonssystemet skal være omfordelende. Og så er jeg spent på om dette er en prioritering i de partiene som nå fremmer forslagene, i sine forslag til budsjett videre, for

det bør jo være en sammenheng i det man fremmer av forslag, og det man fremmer av penger.

Mímir Kristjánsson (R) [12:14:20]: I Norge er det dessverre slik for veldig mange at alderdom også er veien inn i fattigdom. Det er titusenvis av pensjonister i Norge som lever på minsteytelser langt, langt under det som er EUs fattigdomsgrense, eller som vi noe forskjønning har valgt å kalle «grensen for vedvarende lavinntekt». Det må tas en rekke store grep i pensjonssystemet for å komme ut av den skammelige situasjonen vi er i i dag, nemlig at mange eldre mennesker knapt har råd til å klare seg gjennom de enorme priskrisene vi nå står oppe i.

Jeg kan berolige representanten Bergstø med at dette ikke er det eneste forslaget om å løfte pensjoner som vil få støtte fra Rødt. Tvert imot har Rødt, SV og Fremskrittspartiet sammen bare for kort tid siden gått inn for en opptrappingsplan for minstepensjonene, og støtter det som et hovedgrep.

Men så er det denne lille urettferdigheten. Jeg er fullt klar over at det kan være dyrere å være enslig enn å være samboer, men dette er et spørsmål om rettferdighet. I hvilken grad skal sivilstatusen avgjøre hvilke velferdsrettigheter man har, i hvilken grad skal man få justert ned sin pensjon eller sin trygd eller hva det skal være, ut fra om man er samboer eller ikke? Nå har jo dette gapet blitt tettet gradvis gjennom mange år, så forskjellen på 100 pst. og 90 pst. er ikke så voldsom som den har vært tidligere. Det er likevel noe grunnleggende urettferdig ved at en velferdsytelse man har krav på i kraft av at man er en eldre borger i Norge, skal linkes opp med en eller annen form for sivilstatus. Derfor støtter Rødt å få en plan for å ordne dette, som er det vi har oppfattet at Fremskrittspartiet ber om i dette forslaget. Jeg tror de aller fleste av oss er enige om at vi har mye uløst i pensjonssystemet, og at det er mange andre store spørsmål som kanskje er enda viktigere å løfte enn dette. Men det er altså ingen unnskyldning for å la denne lille urettferdigheten bli stående.

Statsråd Marte Mjøs Persen [12:16:45]: Jeg er enig med flertallet i komiteen i at pensjonistene ikke fratas noen opparbeidede rettigheter. Grunnpensjonen er en del av minstesikringen i folketrygden og ytes på bakgrunn av trygdetid, uavhengig av yrkesaktivitet og inntekt. Personer som aldri har jobbet, får like høy grunnpensjon som de som har vært i arbeid. At beregning av grunnpensjon for enslige og gifte og samboende er forskjellig, har vært kjent for alle i hele opptjeningstiden.

Forslagsstillerne mener sivilstatus ikke bør påvirke nivået på grunnpensjonen. Det er jeg uenig i. Ulik sats for grunnsikringen i pensjonssystemet for henholdsvis enslige og gifte har eksistert siden alderstrygden ble innført i

1936. Full grunnpensjon utgjør i dag 100 pst. av grunnbeløpet for enslige pensjonister og 90 pst. av grunnbeløpet dersom pensjonisten lever sammen med en ektefelle som mottar visse pensjonsytelser eller har inntekt.

Begrunnelsen for at enslige pensjonister har høyere grunnpensjon enn gifte og samboende pensjonister, er at de enslige ikke har noen å dele utgiftene med. To personer som bor sammen, kan dele på en rekke utgifter som enslige må dekke alene. At enslige får noe høyere minstesikring, skyldes altså at det er dyrere å bo alene. Etter min mening er det fornuftig å ta hensyn til reelle forskjeller i kostnadsnivået mellom enslige og gifte pensjonister i de elementene i pensjonssystemet som ikke avhenger av tidligere inntekt.

I ny alderspensjon fra folketrygden, som gjelder den yngre delen av befolkningen, er garantipensjonen også differensiert etter sivilstand, nettopp for å ta hensyn til ulikt behov for minstesikring. Videreføringen av et bedre sikkerhetsnett for enslige var en del av de brede pensjonsforlikene i Stortinget i 2005 og 2007. Jeg konstaterer at forslagsstillerne ikke nevner garantipensjon som en del av bakgrunnen for forslaget.

Evalueringsutvalget pekte på at statens inntekter framover vil vokse klart mindre enn de har gjort det siste tiåret. Utvalget mener det bør være differensierte minsteytelser for enslige og ektefeller og samboere. De fleste gifte og samboende minstepensjonister bor i en husholdning med god økonomi, men utvalget viser også til at det fortsatt er en betydelig andel aleneboende minstepensjonister som har lav samlet inntekt.

Jeg synes utvalgets vurdering er et mye bedre utgangspunkt for drøftelser og vurderinger enn forslaget som forslagsstillerne har fremmet i dette representantforslaget.

Presidenten [12:19:20]: Det vert replikkordskifte.

Dagfinn Henrik Olsen (FrP) [12:19:32]: Statsråden sa at hun var uenig med forslagsstillerne i en fjerning av de siste 10 pst. Dette har – som jeg har opplyst om – skjedd gradvis i løpet av de siste 20 årene, ved at man har fått redusert det som egentlig var 25 pst. Hvis man da er uenig med forslagsstillerne når det gjelder det sikkerhetsnettet som man har opparbeidet seg ved å være norsk statsborger og bo i dette landet – uavhengig av om man har jobbet, er det et sikkerhetsnett som man har krav på: Er det slik at statsråden ser for seg at man skal gå tilbake til de 25 pst., ettersom hun var uenig i at man skal fjerne det? Da må jeg også tolke henne dit hen at hun er uenig i at man har kommet ned til 10 pst. Er det slik å forstå?

Statsråd Marte Mjøs Persen [12:20:30]: Først vil jeg si at jeg registrerer at representanten heldigvis har mo-

derert seg fra det som ble fremmet i forslaget, til at det er en rettighet som er opparbeidet uavhengig av arbeidsinnsats, men at det er en trygderettighet man har, slik at det kommer klart fram i dette.

Pensjonsutvalget drøfter bl.a. dette og sier at det bør vurderes å øke forskjellen mellom garantipensjonen for enslige, gifte og samboende, og viser bl.a. til at det er mye dyrere å bo alene enn det er å være gift eller samboende. Det kan selvfølgelig settes spørsmålsteget ved om man er på riktig nivå – det er en pågående debatt bl.a. i denne sal.

Dagfinn Henrik Olsen (FrP) [12:21:30]: Det var løftet fra flere hold her at man kanskje burde ha avventet en slik diskusjon fram til pensjonsutvalgets rapport skal kunne ut i en diskusjon i Stortinget. Jmfør en sak som vi diskuterte tidligere, saken basert på Prop. 71 L for 2021–2022: Der var det viktig å få på plass et regelverk som tok inn over seg situasjonen. Er det ikke da slik å forstå at det er fornuftig – ut fra den situasjonen vi er i, der svært mange sliter med et kostnadsbilde som har endret seg drastisk i samfunnet, herunder også pensjonister – å få på plass et system som gjør at vi får bedre kjøpekraft inntil pensjonsutvalgets rapport kan diskuteres i denne salen, altså å fjerne de siste 10 pst.?

Statsråd Marte Mjøs Persen [12:22:16]: Jeg mener det er fornuftig hvis vi skal gjøre endringer i pensjonssystemet, at vi gjør det i en sammenheng der vi diskuterer ulike deler av dette. Det står jeg fast ved at er viktig. Utredningen fra pensjonsutvalget er bl.a. nå under behandling, og vi har varslet at vi kommer med en stortingsmelding i løpet av året.

Så viser man til den utviklingen som har vært den seneste tid, med høye priser. Det er en alvorlig situasjon som rammer mange, og jeg tror at mange av de tiltakene som vi har gjort for å hindre det, er mye viktigere enn akkurat det som representanten her foreslår, bl.a. fordi dette ikke vil komme de pensjonistene som har minst i dag – nemlig aleneboende minstepensjonister – til gode. Dette vil komme til gode de som vurderes å ha relativt mye mer enn dem som har minst.

Gisle Meininger Saudland (FrP) [12:23:30]: Som statsråden vet, ønsker Fremskrittspartiet å øke pensjonen for både enslige, gifte og samboende pensjonister. Statsråden argumenterer med at gifte og samboende pensjonister er pensjonister som har god råd. Statsråden mener, i likhet med et flertall av partiene her, at det er sivilstanden til pensjonistene som skal avgjøre inntekten deres. Er det et prinsipp som statsråden mener bør gjelde alle, eller er det et prinsipp som bør gjelde noen? Hvilke andre grupper vil i så fall statsråden ta

initiativ til at det skal være en avkorting av ytelser for, basert på sivilstand?

Statsråd Marte Mjøs Persen [12:24:15]: Nå diskuterer vi forslaget som handler om å øke grunnpensjonen for gifte og samboende til 100 pst. av grunnbeløpet. Prinsippet som har gjeldt for folketrygden, har jo vært der siden folketrygden ble innført i 1967, og grunnpensjonen har eksistert siden 1936. Så alle som har opparbeidet denne rettigheten som medlem av trygden, har vært klar over at det har vært en forskjell på om man har vært gift eller samboende, og det er ment å være en minstesikring i folketrygden, slik at alle får dette.

Presidenten [12:24:55]: Replikskordskiftet er avsluttet.

Dei talarane som heretter får ordet, har også ei tale-tid på inntil 3 minutt.

Carl I. Hagen (FrP) [12:25:23]: Statsråden sa at hovedbegrunnelsen for det jeg i alle år har kalt tyveriet fra gifte og samboende pensjonister, er at det er dyrere for enslige å bo. De har ingen å dele utgiftene med. Konsekvensen av det standpunktet burde jo være at f.eks. alle statsråder og stortingsrepresentanter som er gift eller samboere, går ned i lønn eller godtgjørelse. Det burde jo være prinsippet når man skal vurdere ytelser basert på om man er gift eller samboer.

Man kan også se for seg at to pensjonister på 65 år, enslige sådanne, møter hverandre, får sterke følelser og lurer på om de skal bli samboere eller gifte seg. Da får de klar beskjed om at hvis de gifter seg eller blir samboere, kuttet 10 pst. av grunnpensjonen. Veldig mange blir rasede. At Kristelig Folkeparti også har vært med på dette i alle år, begriper jeg ikke – at man straffer dem som er gift.

Opprinnelig var det, som flere har sagt, et tyveri på 25 pst. Nå er det bare 10 pst. igjen, og det er takket være Fremskrittspartiet, som ved flere anledninger når vi har vært i forhandlinger med regjeringer eller om regjeringsdeltakelse, har krevd en nedgang i dette tyveriet, som var på 25 pst. Med Bondevik-regjeringen greide vi å presse det ned til 15 pst. og med Solberg-regjeringen ned til 10 pst. Det er altså 10 pst. igjen. Så vidt jeg skjønner på statsråden, har hun i dag ingen planer om å gå opp igjen til et tyveri på 25 pst., for Arbeiderpartiet har hele tiden vært imot å gå bort fra 25 pst. og ned til 10 pst. Det hadde vært logisk om Arbeiderpartiet nå gikk den andre veien, men jeg er glad for at de etter hvert har inn-tatt den holdning at når andre vedtar ting som er populære hos befolkningen, blir det for tøft å ta dem bort igjen. Det er i hvert fall bra.

Så får vi bare konstatere at når Fremskrittspartiet neste gang blir tungen på vektskålen, enten i forbindelse

med en regjeringsdannelse eller i forhandlinger om et budsjett med en regjering, vil vi kunne få fjernet dette 10 pst.-tyveriet fra gifte og samboende pensjonister.

Presidenten [12:28:29]: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 3.

Sak nr. 4 [12:28:34]

Innstilling frå transport- og kommunikasjonskomiteen om Representantforslag frå stortingsrepresentantane Helge André Njåstad og Silje Hjemdal om å sikra at innbyggjarane i Nordvik, Søfteland og Kalandseid slepp å betale bompengar for ein veg dei ikkje nyttar (Innst. 29 S (2022–2023), jf. Dokument 8:251 S (2021–2022))

Presidenten [12:28:51]: Etter ynske frå transport- og kommunikasjonskomiteen vil presidenten ordna debatten slik: 3 minutt til kvar partigruppe og 3 minutt til medlemmer av regjeringa. Vidare vil det – innanfor den fordelte taletida – verta gjeve høve til inntil seks replikkar med svar etter innlegg frå medlemmer av regjeringa, og dei som måtte teikna seg på talarlista utover den fordelte taletida, får ei taletid på inntil 3 minutt.

Henning Wold (H) [12:29:22]: På vegne av saksordføreren har jeg gleden av å presentere representantforslaget fra stortingsrepresentantene Helge André Njåstad og Silje Hjemdal om å sikre at innbyggerne i Nordvik, Søfteland og Kalandseid slipper å betale bompengar for en vei de ikke benytter. Forslaget er knyttet opp mot et spesielt prosjekt i Vestland fylkeskommune, nemlig E39 Svevatjørn–Rådal, og sideveiene, som også knytter disse to områdene sammen.

Veien ble åpnet av sittende statsråd for få dager siden og vil bety mye for å bygge sammen Bergen og områdeskommunene mot sør. Det er et etterlenget prosjekt som har tatt flere år å ferdigstille. Det betyr også at en løsning for hvordan bompengene skal fordeles og hentes inn, er avklart for flere år siden. Det er likevel forståelig at når dagen kommer og bompengene skal hentes inn, avstedkommer det reaksjoner fra beboere i de boligområder som ligger langs sideveiene, og som også må betale bompengar. Dette handler også om at de må betale bompengar for å bevege seg fram og tilbake i det som de oppfatter som sitt lokalsamfunn.

Dette er et forhold som statsråden også har merket seg, og vi merker oss i statsrådens svarbrev at han har bedt Statens vegvesen se nærmere på problemstillingen. Vi merker oss også at statsråden allerede har startet dialogen med sin partifelle, som er ordfører i Bjørnafjorden, om å finne gode løsninger for disse beboerne uten at det går ut over proposisjonens intensjon. Det kunne vi i forrige uke lese om i Os og Fusaposten. Dette, sam-

men med det forhold at bompengeproposisjonen er vedtatt med et opplegg for andel bompengar, der sideveiene også er inkludert, gjør at komiteen har valgt å avvise forslaget mot stemmene til Fremskrittspartiets medlemmer. Med det ser jeg fram til en konstruktiv debatt.

Jone Blikra (A) [12:31:54]: Arbeiderpartiet er glad for de signalene som statsråden gir i sitt brev, om at Statens vegvesen skal få et oppdragsbrev om å utrede alternativt bompengeopplegg for prosjektet, og ikke minst at det skal skje i nær dialog med beboere og lokalt næringsliv.

Det er et faktum at Fremskrittspartiet satt i regjering med både finansminister og samferdselsminister og er direkte ansvarlig for utbygging og finansiering av prosjektet, og altså for at bompengeinnkrevingen ble iverksatt for ti dager siden. Det er derfor spesielt at forslagsstillerne fremmer saken samtidig med at det vedtatte finansieringsopplegget iverksettes, og at den debatten vi har i dag, først kommer etter at bompengeinnkrevingen har startet.

Det vil ta for lang tid å gi de mange eksemplene på Fremskrittspartiets reverseringer og helomvendinger vedrørende saker og prinsipper de sto for i regjering, og som de nå i opposisjon har snudd helt på. Tre minutters taletid er ikke nok. Det viktigste er allikevel at det er nåværende regjering som må ta grep og iverksette tiltak med formål om å finne gode, alternative løsninger for beboere og næringsliv.

Erling Sande (Sp) [12:33:33] (leiar i komiteen): Bompengar står for ein stor del av finansieringa av vegutbygginga i Noreg, og i dei seinare åra – med forslagsstillarane sitt parti i Samferdselsdepartementet – har det vore ein stor auke i innkrevjing av bompengar, og det får sjølvstekt konsekvensar for dei som køyrer mykje på dei strekningane som er bompengefinansierte.

Det er dessverre ikkje realistisk å sjå føre seg at vi klarer å halde oppe utbyggingstakten innanfor samferdsel utan bruk av bompengar, men vi må sjølvstekt ha med oss at bompengar, til liks med ein del andre avgifter, ikkje tek omsyn til inntekta og betalingsevna til folk. Då har det ein tendens til å ramme hardest dei som tener minst, og det tek t.d. ikkje omsyn til om ein treng privatbil, eller om ein har andre alternativ.

I forbindelse med stortingsbehandlingen av E39 mellom Os og Bergen blei det reist spørsmål om nødvendigheta av bom på sidevegane. Dåverande samferdselsminister Ketil Solvik-Olsen la i si vurdering av saka til grunn at han meinte det var rett med bompengar på sidevegnettet. Difor er eg glad for at dagens samferdselsminister har signalisert at han skal i gang med å utarbeide eit oppdragsbrev til Statens vegvesen, der dei blir

bedne om å sjå på alternative bompengelopplegg for dette prosjektet. Det er eit arbeid som skal gjerast i nær dialog med lokale og regionale styresmakter.

Eg har tillit til at det blir utarbeidd eit bompengelopplegg som tek omsyn til dei gjeldande innbyggjarane og lokalt næringsliv i den dialogen som no er mellom departementet og lokale og regionale styresmakter.

Silje Hjemdal (FrP) [12:35:24]: Det er helt fantastisk at Arbeiderpartiet går på talerstolen for å kritisere Fremskrittspartiet og bompenger, når de aldri har stemt for noen av våre forslag som gjelder å redusere eller fjerne bompenger. Man snakket om hva man har tid til på tre minutter. På tre minutter leser man egentlig mer eller mindre hele forslaget, der det også henvises til hvordan komiteen flere ganger har påpekt at man ikke ønsker bompenger på sideveiene, og at man må finne løsninger for dette. Det hadde man klart på tre minutter dersom man hadde lest saken på forhånd.

Jeg har likevel lyst til å bevege meg videre, for det var en festdag da vi endelig kunne åpne ny vei mellom Bergen og Os for kort tid siden. Dette har vært en meget viktig sak for Fremskrittspartiet både i Bergen og i tidligere Os, nå Bjørnafjorden kommune. Det er også av betydning for hele regionen. Vi har nå fått vår første vei der man kan kjøre i 100 km/t, noe som sparer både pendlere, barnefamilier og ikke minst næringsliv for veldig mye reisetid.

Som jeg understreket i sted, var det imidlertid sånn at da ny E39 ble vedtatt i Stortinget i 2014, understreket man ganske sterkt at folk som bor på grensen mellom Os og Bergen, dvs. Kalandseid, Nordvik og Søfteland, måtte kunne vurderes å få fritak for bompenger. Siden den gangen har jeg og veldig mange med meg vært i ganske mange møter om denne saken uten at noen avgjørelse er blitt tatt. Det er bakgrunnen for at jeg og representanten Helge André Njåstad har fremmet dette forslaget, fordi vi ønsket fortgang i prosessen. Når representanten fra Arbeiderpartiet sier at forslaget ble fremmet etter at man hadde begynt å kreve inn bompengene, er det feil, for dette forslaget framsatte jeg og Helge André Njåstad 19. mai. Det begynner faktisk å bli ganske mange måneder siden, så det er en saksopplysning. Dette er ikke noe forslag vi fremmet i forrige uke, slik det kunne høres ut som på representanten fra Arbeiderpartiet.

Med det tar jeg opp Fremskrittspartiets forslag. Jeg håper inderlig, siden det er gode signaler fra de andre partiene om å vurdere andre ordninger, at man vil re-vurdere og rett og slett støtte Fremskrittspartiets forslag i dag.

Presidenten [12:37:31]: Då har representanten Silje Hjemdal teke opp det forslaget ho refererte til.

Statsråd Jon-Ivar Nygård [12:38:39]: Jeg har, som flere allerede har referert til, hatt gleden av å åpne E39 Sveгатjørn–Rådal. Den nye veien består av 18 km effektiv og trafikksikker firefelts vei, som gir vesentlige reisetidsreduksjoner for dem som skal mellom Os og Bergen.

I tråd med Stortingets behandling i 2014 av Innst. 37 S for 2014–2015 og Prop. 134 S for 2013–2014, om utbygging og finansiering av prosjektet, er veien besluttet delvis bompengefinansiert, og det er også lagt opp til innkreving av bompenger på sidevei. I 2019 ble det foretatt en gjennomgang av vedtatte riksveiprosjekter med bom på sidevei, med beregning av kostnader og andre konsekvenser ved å fjerne sideveisbommene ved innkreving på riksvei. Beregningen for prosjektet E39 Sveгатjørn–Rådal viste at det vil gi en underfinansiering av prosjektet, og innkreving på sidevei ble da stående som ved stortingsbehandlingen av saken.

Vestland fylkeskommune, som har garantert for lånene til bygging av E39 Sveгатjørn–Rådal, har vært veldig tydelig på at staten ikke må svekke finansieringsgrunnlaget for prosjektet slik at fylkeskommunens vilkår for garanti blir endret. Det må også nevnes at dette veiprosjektet er omfattet av ordningen med tilskudd for å redusere takster. Takstnivået ligger derfor 10 pst. under det som var lagt til grunn i proposisjonen.

Som en del av den forrige regjeringens bompengereform ble det innført et nytt takst- og rabattsystem. Vegdirektoratet la i april 2021 fram et forslag til nytt takst- og rabattsystem for bompengeprojektet i E39 Sveгатjørn–Rådal, og det var en forutsetning for tilskuddsordningen, som nevnt tidligere. Bergen og Bjørnafjord kommuner og Vestland fylkeskommune ga alle sin tilslutning til ny takst- og rabattstruktur.

I behandlingen av denne saken ble ønsket igjen tatt opp om fritak for berørte beboere som får en negativ effekt av bompengeinnkrevingen. Etter dialog med lokale myndigheter som er berørt av innkrevingen, har jeg i brev av 23. juni i år bedt Statens vegvesen om å utrede konsekvensene av hva lokale myndigheters forslag om et alternativ bompengelopplegg vil medføre for prosjektet med hensyn til både trafikk, kostnader og risiko. Ikke minst er det viktig med et opplegg slik at fylkeskommunen kan vedstå sin garanti overfor bompengeselskapet. Denne utredningen må, som sagt, skje i nær dialog med lokale parter, og Statens vegvesen har fått frist til 1. desember i år.

Presidenten [12:40:37]: Då er det klart for replikkordskifte.

Silje Hjemdal (FrP) [12:41:43]: Det så ut som ministeren hadde det trivelig på åpningen, og det var en festdag for oss alle. Imidlertid er det nå bekymring blant lo-

kalbefolkningen og næringslivet i det berørte området, der bompengene vil ramme hardt. Nå har statsråden selv påpekt at oppdragsbrevet er sendt, og at man jobber med utredninger av ulike alternative bompengeloplegg for prosjektet, der man skal gå i nærmere dialog med styresmaktene, som bl.a. Bjørnafjorden kommune – og jeg går ut fra også Bergen kommune og Vestland fylkeskommune. Det er nå nesten et halvt år siden, og man sier at fristen er 1. desember, hvis jeg hørte ministeren rett. Da er mitt spørsmål om ministeren kan si noe om konklusjonen er klar, eller om det i hvert fall vil være sann at man holder den fristen.

Statsråd Jon-Ivar Nygård [12:42:47]: Fristen er gitt, men man må alltid ta høyde for at det kan skje ting i slike saksbehandlingsprosesser. Men vi må gjøre våre vurderinger når vi får utredningsoppdraget på vårt bord. Jeg kan ikke foregripe hva som kommer da, men alle skjønner jo at problemstillingen her er å gjøre avveiningene mellom det å finne løsninger som er bedre på grensesnitt – og bedre for noen av innbyggerne – enn dagens løsning, og risiko for finansiering av prosjektet, og selvfølgelig også risiko for uheldige trafikale utviklingstrekk som følge av endringen i eventuelt bomsnitt. Dette er jo et komplekst bilde hvor man må avveie ulike interesser. Hvis man hadde fjernet sidebom, som noen har foreslått, ville det bety at prosjektet hadde manglet 500 mill. kr i finansiering, og det er jo også en alvorlig sak.

Silje Hjemdal (FrP) [12:43:38]: En av de næringsdrivende som uttrykker sin bekymring, er driveren av Joker Søfteland. Jeg vet ikke om ministeren har hatt gleden av å smake Norges beste fleskepannekaker, men det er i hvert fall en stor del av deres omsetning. Nå forteller Solheim, som er driveren, at han deler disse pannekakekjøperne hovedsakelig i to grupper: Det er de som er på gjennomfart, og de som er småsultne. Det man føler nå, er at det blir en vanvittig nedgang i gjennomgangstrafikken, men også at den bomløsningen som er skissert, splitter bygden i to. Han tar til orde for, sammen med flere andre, om et alternativ kan være en tobomløsning, istedenfor den løsningen som er nå. Mitt spørsmål til statsråden er. Vil han ta Joker Søfteland, og andre, på alvor, når man ikke går for Fremskrittspartiets primære forslag, og hvilke andre løsninger vil man åpne for å se på?

Statsråd Jon-Ivar Nygård [12:44:41]: Jeg kan med glede opplyse at det er korrekt, som det sto i avisen, at jeg var på en befaring sammen med ordføreren i Bjørnafjorden, og fikk da kunnskap om hva slags utfordringer som var i nærmiljøet og lokalsamfunnet. Blant annet var dette med butikker og handelsmønstre en del

av det. Det er momenter man må ta med seg i disse vurderingene, og jeg har tillit til at lokale myndigheter vil klare å frambringe det på en god måte. Det blir en del av de avveiningene som må gjøres.

Så vet alle vi som står her, at et alternativ med å slippe helt opp og kjøre gratis på disse strekningene, sannsynligvis ville medføre mange kunder for disse som selger lefser, og hva det enn måtte være, men det vil også bli til betydelig ulempe for lokalsamfunnene. Da ville man bli en dørmatte for en transport som man ikke ønsker seg. Dette må avveies, og det må gjøres en grundig utredning. Når det er gjort, vil vi kunne svare på hva som blir forslag til løsning.

Silje Hjemdal (FrP) [12:45:33]: Hvis jeg forsto det riktig, har det vært et møte med Bjørnafjorden kommune der man har hatt en befaring. Da lurar jeg på om statsråden har fått noe initiativ fra styrende myndigheter i Bergen kommune om han også vil ta en runde med Vestland fylkeskommune. Det er viktig at vi samler alle de gode kreftene og får ulike innspill. Selv om det akkurat nå er en ordfører fra Arbeiderpartiet som styrer Bjørnafjorden, må vi også koble på de andre aktørene her.

Statsråd Jon-Ivar Nygård [12:46:18]: Med forbehold om at jeg kan huske helt feil, eller i hvert fall unøyaktig, mener jeg det er slik at også Bergen kommune har vært med i prosessen, vært med på å sende et brev og påpekt en del av disse utfordringene. For det er nettopp det som kanskje er et problem her, at man har en kommunegrense som ikke oppleves som så naturlig i hverdagen for de innbyggerne som bor i dette nærområdet. Så jeg er godt kjent med den problematikken.

Det er selvfølgelig også et poeng at Vestland fylkeskommune har stilt garanti, og de må være trygge på at det garantiansvaret blir ivaretatt på en god måte.

Frank Edvard Sve (FrP) [12:47:03]: Vi hørte fra ein representant frå Arbeidarpartiet tidlegare i dag, i denne saka, at Framstegspartiet auka bompengar så mykje og var så for bompengar. No er det slik at Framstegspartiet i regjering fjerna bompengane i heile Møre og Romsdal. Møre og Romsdal er det største Framstegsparti-fylket i landet, og Framstegspartiet er det største partiet i Møre og Romsdal og fjerna bompengane i Møre og Romsdal.

Etter at dagens regjering kom til makta, har det kome nye bompengar i Møre og Romsdal. Spørsmålet mitt, med bakgrunn i det som representanten frå Arbeidarpartiet sa, er: Vil statsråden sørge for å kutte bompengar i Møre og Romsdal, slik at det igjen vert eit bompengefritt fylke, slik Framstegspartiet faktisk klarte å få til?

Statsråd Jon-Ivar Nygård [12:47:52]: Det er ganske veldokumentert at den foregående regjeringen med Fremskrittsparti-statsråd i min stol brukte bompenger nokså flittig for å finansiere prosjekter. Det kan det ikke være mye tvil om.

Så vet representanten like godt som meg at det finnes ingen bompengeprojekter som ikke har lokal forankring. Det er lokalpolitikerne som tar initiativ til og beslutning om det skal være bompenger. Når det har blitt det i Møre og Romsdal, må det bety at fylkestinget i Møre og Romsdal har ønsket et slikt prosjekt, og da er det slik det blir.

Presidenten [12:48:23]: Replikordskiftet er avsluttet.

Dei talarane som heretter får ordet, har òg ei taletid på inntil 3 minutt.

Frank Edvard Sve (FrP) [12:48:40]: Framstegspartiet har alltid jobba mot bompengar. Det er ein veldig dårleg måte å finansiere vegane på. Å hevde at Framstegspartiet har stått for ein veldig auke i bompengane, slik som også statsråden gjorde no, er direkte feil. Vi har auka bygginga av veg veldig mykje, og då er det dessverre blitt nokre bompengar, som vi måtte forhandle om med dei andre partia vi var i regjering med. Men éin ting er i alle fall bra sikkert: Hadde vi sete aleine i regjering, hadde det ikkje blitt bompengar på norske vegar. Når folk røystar på Framstegspartiet, som dei f.eks. gjer i Møre og Romsdal, med over 22 pst., ja, då blir det ingen bompengar så lenge Framstegspartiet er i regjering.

Når leiaren i transportkomiteen snakkar om at vi har stått for mykje bompengar, ja, så er det fordi vi har bygd veg. Vi bygde 280 km med motorveg, og vi har bygd mange vegar i heile Noreg. Kva skjer no? Det er full stopp på absolutt alt som heiter vegbygging. Dei skal ikkje bygge éin veg, den nye regjeringa. Dei seks store prosjekta som skal byggjast i Noreg, skal ein utsetje. Rassikringsmidlane på éin milliard har dei teke vekk og putta inn i riksveginvesteringane, som dei no kuttar med mange milliardar. Korleis er det mogleg å fjerne rassikringsmidlane? Det er ei gåte for meg.

Tilbake til bompengane: Når vi ser på denne saka, må eg seie at eg er veldig fornøgd med samferdselsministeren og det signalet ministeren kjem med i brevet til saka, der ein vil sjå på moglegheita for å finne andre løysingar når det gjeld omkøyringsveg. Det er ikkje logisk at folk som ikkje har nytte av å køyre på ein veg som har bompengar, skal betale på ein sideveg. Dei køyrer ikkje på den vegen som er utbetra og det er bompengar på. Dei skal altså betale for noko dei ikkje bruker. Det er urettferdig, det er feil, og det at statsråden vil sjå på det, er veldig bra. Det er på mange måtar å kome dei to forslagsstillarane frå Framstegspartiet i møte i denne saka.

Det er faktisk bra å fremje slike saker, for det viser at det er mogleg å få vekk bompengane på sidevegar. Så der vil eg skryte litt av samferdselsministeren, og eg håper det er eit signal om at i alle fall samferdselsministeren frå Arbeidarpartiet – sjølv om andre i Arbeidarpartiet tydelegvis er ueinige, jf. det Blikra sa tidlegare – vil jobbe for å fjerne bompengar på sidevegar. Det ser eg fram til å jobbe i lag med samferdselsministeren om framover.

Hans Inge Myrvold (Sp) [12:51:58]: Eg har stor forståing for at det kan gå litt rundt for representanten Sve når det gjeld akkurat denne saka. La oss gå inn i realitetane om kva kjernen i saka er. Dette er det største enkeltprosjektet som er overlevert av Statens vegvesen. Det er eit godt prosjekt, som bind Bjørnafjorden saman med Bergen kommune på ein mykje betre måte, og ein får ein god, framkomeleg veg. Eg har sjølv køyrt den vegen på fleire pendlarreiser til Oslo og kan seia at standarden er god.

Når det gjeld bompengesituasjonen, er den faktisk tufta på lokalpolitiske vurderingar og prioriteringar. Eg trur denne salen er godt kjend med at Framstegspartiet gjennom mange år har sete med ordføraren i tidlegare Os kommune, no Bjørnafjorden kommune, og konsekvent har late vere å lytta til innspel frå lokalbefolkninga om saka. Den tidlegare ordføraren har hatt ei rekkje moglegheiter både til å påverka eigne samferdselsministrar i tidlegare regjering og ikkje minst til å påverke dei regionale avklaringane som krevst i nettopp slike saker. Fylkeskommunen ber eit stort ansvar gjennom garantiar.

Når det er sagt, meiner eg at det er særers positivt at ein no har ei kommunalpolitisk leiing i Bjørnafjorden som faktisk lyttar til innbyggjarane, at ein har ein ordførar i Bjørnafjorden kommune som no kjem til sin eigen samferdselsminister og ikkje minst til Stortinget og ber fram dei mange viktige omsyna som burde vore tekne i denne saka.

Det er også særers gledeleg og viktig å registrera ei regjering som faktisk lyttar til lokalsamfunna i heile landet, der ulike problemstillingar vert løfta opp på ein særers ryddig og god måte. Denne regjeringa er klar for å rydja opp etter rotet frå Framstegspartiet, og det gler meg – og er eg heilt overtydd om at samferdselsministeren vil sikra ei god framdrift i arbeidet.

Carl I. Hagen (FrP) [12:55:09]: Hvis vi ser litt bakover i tid, som av og til kan være litt nyttig, vil de fleste bli klar over at de aller fleste år de siste 20 årene har bilistene betalt inn mer i avgifter – bensinavgift, dieselsavgift, engangsavgift og andre avgifter, og moms på avgiftene – og et høyere beløp enn det som har vært brukt av stortingsflertallet på å bygge og vedlikeholde riksveinettet og overføringer til andre veier. Bilen og bilistene

har vært melkeku for stortingsflertallet, og nå er det verre enn noen gang.

Tidligere har det i hvert fall vært slik: Da man innførte bompenger, første gang i Drammen, kunne bilistene velge om de ville bruke den fine, nye veien og betale, eller kjøre den gamle veien, som tok lengre tid og kanskje var mer trafikkfarlig. Da hadde man et valg. Det er slik det burde være når det gjelder bompenger, at man har valget – å betale for den fine, raske veien eller kjøre andre veier. Det var meningen i Norge i begynnelsen, og slik burde det også vært fremover.

Når jeg snakker med folk i andre land om dette, får de helt sjokk når de hører at vi også har bommer på sideveiene for å hindre at noen bruker de gamle veiene. Nå tar vi i realiteten betaling ikke for en tjeneste, som er en vei, men vi tar betaling som en ren skatt. Det aller verste er disse ringene, bl.a. rundt Oslo, hvor vel 80–90 pst. ikke går til veier, men til kollektivtrafikk. Det er en ren skatt som er lagt på bilistene. Jeg er veldig glad for at Fremskrittspartiet nå slår tydelig og klart fast: Nei til bompenger innenfor det systemet som de øvrige partier i dette hus har etablert.

Erling Sande (Sp) [12:57:32]: Eg blir freista til å vere med representanten Carl I. Hagen ein tur tilbake i tid, og vi treng ikkje å gå så langt tilbake. Vi kan gå til den førre regjeringa og deira periode, då Framstegspartiet ikkje berre støtta regjeringa, dei var òg deltakarar i regjeringa, og dei hadde styringa med Samferdselsdepartementet. Likevel var det ein dramatisk auke i bompengnivået. Ein fekk òg bygd mykje veg. Det var nettopp fordi bompengar var med og finansierte dei vegutbyggingane som blei gjorde.

Hadde det vore ein nobelpris i ansvarsfråskriving, var det ingen av oss som kunne konkurrert med Framstegspartiet i å bli nominert til den prisen. Etter åtte år med styring av dette landet, etter nye rekordar når det gjeld bompengar, går ein opp her og kritiserer stortingsflertallet for å gjere det som har vore den politikken ein sjølv har ført når ein har sete ved makta.

Når det er det sagt, må eg få leggje til at rassikring av riksvegar er kjempeviktig. Det var ein eigen post på statsbudsjettet som ikkje dagens regjering fjerna, men som den Framstegsparti-støtta Solberg-regjeringa tok ut av sitt forslag til statsbudsjett. Så kan vi diskutere om det bør kome på plass igjen. Eg er gjerne med på ein konstruktiv diskusjon om det – men rett skal vere rett.

Kari Henriksen hadde her overtatt presidentplassen.

Frank Edvard Sve (FrP) [12:59:08]: No har vi tydelegvis ein diskusjon om kven som er noregsmeister i ansvarsfråskriving, og når vi ser på dagens meningsmå-

lingar, trur eg det er eit signal om at befolkninga har ei meining om kven som vinn noregsmeisterskapen i ansvarsfråskriving. Der trur eg Senterpartiet går av med ein strålende siger for tida.

Senterpartiet skulle jo få Kommune-Noreg til å skine, budsjetta til fylkeskommunane skulle skine, samferdsle skulle byggjast ut, det var garantiar både her og der, både jernbane og veg skulle byggjast overalt – og no ser vi. Det er ein dårleg dagen derpå-hovudverk som ein ser rundt omkring i alle kommunar og fylke, og ikkje minst i Samferdsle-Noreg.

Det er bråstopp med vegbygging, og då vert det sjølv sagt bråstopp også med bompengar. Eg reknar med at om eit års tid kjem heilt sikkert representanten Erling Sande frå Senterpartiet til å stå på talarstolen her og seie at sjå her, vi kutta omfattande mengder med bompengar. – Ja, det er ikkje så rart når dei har kutta all vegbygginga; då vert det heller ingen auke i bompengar, då vert det nedgang. Det er det som kjem til å skje.

Realitetane er at den førre regjeringa bygde veg tilsvarende det ein tok inn i bil- og vegrelaterte avgifter. Litt over 50 mrd. kr vart tekne inn, men det vart også bygd veg for dei midlane. Kva skjer i dag? Jo, ein tek inn den summen ein tok inn tidlegare, men ein aukar bompengane enormt – opp mot 70 pst. inn mot Oslo. Ein skal altså flå bilistane over heile Noreg med endå meir bompengar der det er bompengar, til å finansiere gang- og sykkelveg og alle moglege kollektivgreier som bilistane ikkje skal bruke. Det skal dei finansiere. Men dei er utruleg flinke til å snakke om at nei, det er Framstegspartiet som aukar bompengane, vi gjer ikkje det. – Men når ein les aviser i Noreg, er det altså bompengauke her og bompengauke der, det er nye bypakkar her og nye bypakkar der.

Statsråden var inne og sa at bompengane var lokalt styrte. Ja, det er lokalt styrt, f.eks. det som no har gjort at Møre og Romsdal ikkje er bompengefritt. For kven er det som styrer Møre og Romsdal fylke og Ålesund kommune? Jo, det er Arbeidarpartiet og Senterpartiet. Det er iallfall ikkje Framstegspartiet. Korleis i all verdsens rike kan vi då få skulda for at det har vorte bompengar i Møre og Romsdal, i det einaste fylket som har vore bompengefritt? Det kunne eg gjerne ha tenkt meg at nokon svarer på – det vert eit interessant svar, vil eg tru.

Carl I. Hagen (FrP) [13:02:23]: Representanten Erling Sande fant det opportunt å minne om hva Fremskrittspartiet var med på da vi var i regjering – og det er helt naturlig. Jeg har ikke noe problem med å innrømme at vi tapte kampen om å redusere og fjerne bompenger i regjeringsforhandlinger.

Nå tror jeg også Erling Sande er veldig godt kjent med at det er forskjell på en Arbeiderparti-Senterparti-

regjering og en ren Senterparti-regjering. Senterpartiet har nå måttet inngå mange kompromisser, på samme måte som vi også gjorde det tidligere. Men vi har, i hvert fall i ettertid, også erkjent at vi må gjøre noe annet. Når vi nå ser fremover, blir det ikke aktuelt at vi er med på bompenger sånn som det har vært.

Vi har også fremmet forslag om å benytte uventede, nye, store inntekter til å nedbetale all bompengegjeld, som ikke på noen måte ville vært inflasjonsdrivende, men bare ganske enkelt bruke noe av de ekstreme inntektene som vi nå har, og har hatt en stund, til å stoppe mange av de bomstasjonene som står rundt omkring. Det er det alle de andre partiene som har vært imot.

Det er veldig mange i det norske folk som leser om milliardinntekter som ikke var forventet, og som vi ikke kan bruke. Hvorfor ikke? Vi har i realiteten foreslått å fjerne også de fondene som vi har bygd opp. Vi kan bruke de fondene som er bygd opp, til å fjerne alle bomstasjonene – uten opphold.

I regjering med andre partier må man inngå kompromisser, noe Senterpartiet har lært seg og svir for, som vi også har gjort, og SV tidligere. Da blir det et spørsmål om hva som er hensiktsmessig i enhver situasjon.

Nå velger vi i hvert fall å se fremover og har etablert nye standpunkter, og de kommer til å være gjeldende. Det er et nei til å akseptere noen bomstasjoner som helst på sideveier. En eventuell bom skal være der man har valget mellom om å kjøre på en ny vei eller kjøre på de gamle veiene, sånn som det er i alle andre land, hvor det er helt utenkelig å kreve inn bompenger på sideveier som ikke er direkte knyttet til den nye veien som bompengene finansierer.

Presidenten [13:05:25]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 4.

Sak nr. 5 [13:05:30]

Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Sara Bell, Kathy Lie, Grete Wold og Marian Hussein om å styrke fastlegeordningen (Innst. 42 S (2022–2023), jf. Dokument 8:246 S (2021–2022))

Presidenten [13:05:50]: Etter ønske fra helse- og omsorgskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringa.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil syv replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringa, og de som måtte tegne seg på talerlista utover den fordelte taletid, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Cecilie Myrseth (A) [13:06:26] (ordfører for saken): Jeg vil takke komiteen for et godt samarbeid også i denne saken. Så vil jeg takke SV ekstra for å ha løftet både saken og en veldig viktig debatt.

Fastlegekrisen er reell. Det har den vært over lang tid, og det har vært behov for sterke og kraftige grep lenge nå. Jeg mener vel at man burde tatt kraftigere grep også tidligere. Hovedgrepet den forrige regjeringen tok, var å lage en handlingsplan – en handlingsplan som viste seg ikke å være tilstrekkelig for å løse utfordringene. Det er behov for sterkere tiltak.

Derfor er det viktig at sittende regjering nå tar kraftige og viktige grep for å gjøre noe med den situasjonen vi står i. For i vår felles helsetjeneste er fastlegeordningen grunnmuren. Vi kan ikke akseptere at det skal være den enkelte personens betalingsvillighet som i større grad skal ha betydning for om man får helsehjelp eller ikke.

Vi vet at utfordringene er mange. Rekruttering er kanskje det viktigste – det å sørge for at vi har nok fastleger tilgjengelig, både at nye kommer til, og at de vi har, ønsker å bli i tjenesten. Det medisinstudenter og nye leger er tydelige på, er at man må ha rom for også å ha et helt liv om man skal være fastlege. Det betyr at vi også må se på strukturene.

I statsbudsjettet ligger det inne en historisk satsing på ordningen. Bare i budsjettet kommer det 690 mill. kr som skal styrke basistilskuddet med en helårseffekt på nesten 1 mrd. kr. I et stramt budsjett viser vi at vi prioriterer denne tjenesten, og at vi tar krisen på alvor. Vi gjør det ikke bare ved å legge penger på bordet, for det i seg selv løser ikke dette, vi må også ta strukturelle grep. Vi må sørge for at de pasientene som trenger mest hjelp, også får det. Vi må ta hensyn til at vi har en aldrende befolkning, og at flere kommer til å leve med mer sammensatte helseutfordringer lenge. Derfor er det også viktig at man nå har satt i gang arbeidet med et utvalg. Et utvalg høres i seg selv litt kjedelig ut, men dette utvalget kommer til å levere, også i desember, og det skal være ferdig til neste års budsjett.

Kursendringen er i gang. Vi har et felles ansvar for det, og jeg er glad for at regjeringen viser vei.

Tone Wilhelmsen Trøen (H) [13:09:33] (komiteens leder): Det er ingen tvil om at situasjonen er veldig krevende. Stadig flere pasienter står uten fastlege, og vi kan kalle det en pasientkrise.

Forslaget fra SV, sett fra Høyres side, slår i veldig stor grad inn åpne dører. Da vi satt i regjering, la vi fram en handlingsplan i nær dialog med partene, som er Legeforeningen og kommunene. Den handlingsplanen var – og er – en økonomisk forpliktende handlingsplan, som gjelder til og med 2024, og i tillegg hadde den en rekke

tiltak. Flere av disse er mer eller mindre likelydende med det SV foreslår i denne saken. I tillegg til å øke basistilskuddet, som jo er helt avgjørende for å rekruttere flere leger og redusere listelengden for de legene som er der ute nå, hadde også planen en rekke tiltak for å senke den økonomiske risikoen det er for leger når de skal bygge opp fastlegepraksis. Den hadde også i seg tiltak for å utvikle bedre måter å organisere legevaktarbeidet på, tiltak for å avlaste fastlegene for oppgavene som ikke har med pasientbehandling å gjøre, og for å forbedre samhandlingen mellom fastlegene og sykehusene.

Så skjedde det noe etter at denne handlingsplanen ble lagt fram, og det var at vi ble rammet av en alvorlig pandemi. Jeg har forståelse for at det kunne være krevende å følge opp en del av disse tiltakene i en situasjon hvor hele helsetjenesten sto på strekk. Det vi har sett etter at Arbeiderpartiet kom i regjering, er at oppfølgingen av de store løftene om at det var mer penger som skulle inn i denne ordningen, har latt vente på seg. Vi styrket ordningen med opp mot 1,2 mrd. kr på de tre årene, fra 2020 til 2022, mens det foreløpig – og helt fram til 1. mai neste år, hvor regjeringen i budsjettet varsler en god økning, som kan bidra til å få ned presset på de fastlegene vi har – altså er 100 mill. kr regjeringen la inn i budsjettet for 2022.

Regjeringen har også til en viss grad skapt en del usikkerhet fordi det tar lang tid før de kommer tilbake til hva som er de kraftfulle grepene, men vi må i fellesskap sørge for at vi har en god fastlegeordning i Norge. Det er hele kjernen i vår helsetjeneste.

Hans Inge Myrvold (Sp) [13:12:53]: Saka som vert debattert her i dag, ber nok mest preg av at ho vart lagt fram for Stortinget kort tid før førre sesjon gjekk mot slutten. Vidare ber ho preg av forslag som regjeringa allerede hadde varsla ville koma fram mot forslaget til statsbudsjett no i haust. Representantforslaget byggjer opphaveleg opp under det aktuelle arbeidet som er i gang, og basert på det alternative budsjettet til SV, som vart lagt fram for nokre dagar sidan, tolkar eg at dei støttar prioriteringane og grepa frå Senterpartiet og Arbeidarpartiet for ei betre fastlegeordning, sidan dei sjølv ikkje nemner fastlegeordninga med eitt ord i sitt alternative budsjett.

Høgre og Framstegspartiet uttrykkjer begge i merknadene til saka at talet på innbyggjarar i landet utan fastlege no er på eit ikkje-berekraftig nivå. Då er det særleg interessant å registrera kor distansert og handlingslamma partia har vorte rundt fastlegeordninga, når dei framleis berre syner til ein handlingsplan for allmennlegetenesta som vart lagt fram for Stortinget i 2020. Allereie i 2021, altså året etterpå, definerte Helse- direktoratet denne planen som ikkje tilstrekkeleg for å

løysa dei faktiske utfordringane. Dei sat med ansvaret i åtte år og burde ha lytta til dei mange forsøka til Senterpartiet i denne salen for å styrkja fastlegeordninga på eit mykje tidlegare tidspunkt.

Når regjeringa no legg fram eit stramt, men ansvarleg statsbudsjett, vert det gjeve stor plass til heilt naudsynnte grep for å sikra ei berekraftig utvikling. Dette omhandlar både auke i basistilskot, nye styringsmekanismar for betre varetaking av pasientar og ikkje minst kortare pasientlister. Regjeringa har òg teke ei viktig avgjersle om opptrapping av medisिनutdanninga, der avgjersvegring og ein endelaus kamp på Vestlandet no har fått si heilt naudsynnte avklaring av statsråd Ola Borten Moe, gjennom Vestlandslegen. Samstundes held ein i denne runden fram med å utvida talet på medisinplassar ved fakultetet i Tromsø. Ei vidare styrking og utviding av medisिनutdanning i heile landet vert viktig frametter, då me veit at dette er eit av dei viktigaste grepene ein kan ta for fastlegeordninga.

Arbeidsgrunnen er no klarert, og ein kan, saman med kommunane i heile landet, starta det viktige arbeidet med å styrkja ei fastlegeordning som treng all støtte og gjenoppbygging for framleis å vera den viktige grunnmuren i helsetenesta.

Morten Wold (FrP) [13:16:03]: Vi registrerer at antallet pasienter uten fastlege har økt dramatisk det siste året. Det er altså omtrent 235 000 innbyggere som i dag ikke har noen fastlege. Det er uheldig med tanke på utvikling og den viktige betydningen en god fastlegeordning selvfølgelig har. Fremskrittspartiet mener at det utdannes altfor få leger i Norge, at antallet må økes bl.a. gjennom å etablere medisिनutdanning i Stavanger, øke basistilskuddet og la danske leger som har gjennomført klinisk basisutdannelse for leger, få jobbe i Norge.

Fremskrittspartiet er derfor av den mening at tiden ikke er inne for nye utredninger, men heller for å handle i den krisen som er oppstått. En kan vise til det skriftlige innspillet fra Legeforeningen, som er bekymret for at nye utredninger og utvalg vil ta lang tid og utsette løsningene, samtidig som fastlegekrisen eskalerer. Det er også verdt å minne om at det allerede finnes en handlingsplan for allmennlegetjenesten for perioden 2020–2024, og at det derfor ikke er noe poeng i å lage en ny.

Førstelinen i det offentlige helsetilbudet får ikke bedre kvalitet ved at det private tilbudet reduseres eller fjernes, som noen tar til orde for. Vi mener også at det offentlige fortsatt skal ha ansvaret for å sikre gode helsetjenester i befolkningen. Det er også sårn at det blir stadig flere som ikke har fastlege, eller som har mistet fastlegen sin. Da synes vi det er litt rart at forslagsstillerne mener at den viktigste prioriteringen er å svekke de private til-

budene, som kan avlaste presset på fastlegene, og dermed få unnagjort flere pasientbehandlinger.

Vi mener at fastlegene må få mer tid til å være fastlege. Nå bruker fastlegene altfor mye tid på å drive med papirarbeid og byråkrati. Det er mye mer fornuftig å legge til rette for mest mulig aktiv pasientbehandling.

Så har jeg et spørsmål til forslagsstillerne fra SV, som ønsker å nedsette dette utvalget. De har gått høyt på banen når det gjelder fastlegeordningen, men i sitt alternative statsbudsjett kommer de ikke med noen penger før i mai. Spørsmålet er jo da hvorfor SV har valgt å ikke prioritere penger til fastlegene allerede fra årsskiftet, hvis dette er så viktig.

Fremskrittspartiet støtter ikke forslaget. Vi ser frem til en bedring av fastlegeordningen gjennom godt politisk håndverk på tvers av partiskillelinjene.

Marian Hussein (SV) [13:19:19]: Vi står midt i en fastlegekrise, og når man ser på alderssammensetningen hos dagens fastleger, kommer det til å være et økende behov for å rekruttere flere fastleger i årene som kommer. Men vi må ikke bare rekruttere, vi må også beholde, og vi må se på hvilke oppgaver fastlegene faktisk skal utføre. For i tiden framover må vi også prioritere i primærhelsetjenesten.

En del endringer er foretatt siden vi leverte dette forslaget. Regjeringen har satt ned et ekspertutvalg som skal levere sin første delrapport om ca. 20 dager. Vi ser fram til deres forslag til hvordan man kan prioritere oppgaver.

Regjeringen har også levert et forslag til budsjett med mer penger til fastlegeordningen. Spørsmålet fra representanten Hans Inge Myrvold var hvorfor vi ikke prioriterte dette i vårt alternative budsjett. Da kan jeg fortelle representanten at alternative statsbudsjetter er i tillegg til regjeringens forslag, eventuelt omprioriteringer, og hvis man er enig med regjeringen i at dette er viktig, tar man ikke de pengene vekk, men man trenger heller ikke ekstra påplussinger til den posten. Jeg har også registrert at representanten ikke har vært like glad for de kuttene som er foreslått på LIS-stillinger, som også er viktig for å kunne rekruttere flere fastleger etter hvert. Så da kan vi kanskje være enige om at vi er enige om visjonen, men uenige om de ulike virkemidlene.

I en så alvorlig situasjon som primærhelsetjenesten står overfor, også i årene framover, hvor manglende helsepersonell er en av de store utfordringene, må vi slutte å utarme det offentlige helsevesenet. Da trenger vi noen tiltak for faktisk å kunne prioritere at hver krone som gis til helse, skal gå til helse, og at vi ikke skal ha et todelt helsevesen, hvor de som bor i sentrale strøk, der folk kan betale for seg, får bedre helsetilbud enn andre, som bor i griskrendte strøk. Det ser vi veldig tydelig konturene av i

andre land. Vi kan ikke la markedet styre hvordan helsevesenet vårt skal utvikle seg i årene som kommer.

Jeg ønsker at det offentlige helsevesenet skal være så godt som mulig, og at det skal være førstevalget for både helsepersonell og pasienter. Det innebærer at de økonomiske rammene er gode nok, og at det er rom for faglig utvikling og tillit i systemet. Derfor utfordrer jeg gjerne regjeringen på å komme med tiltak for å støtte opp under de samme visjonene.

Presidenten [13:22:27]: Skal representanten ta opp de forslagene SV står bak i saken?

Marian Hussein (SV) [13:22:36]: Ja.

Presidenten [13:22:36]: Representanten Marian Hussein har tatt opp de forslagene SV har sammen med Rødt.

Seher Aydar (R) [13:22:39]: Gode fastleger, som vi har over tid, forebygger unødvendige innleggelser og sikrer lik tilgang til helsetjenester for alle. En svekkelse av fastlegeordningen går først og fremst ut over dem med dårligst råd, dårligst helse og spesielt dem med et sammensatt sykdomsbilde.

I 2011 ble det besluttet at mange av oppgavene som ble gjort i sykehusene, skulle overføres til kommunene. Pasientene skulle bli skrevet ut tidligere fra sykehusene, og behandlingen skulle fullføres i kommunehelsetjenesten. Flere bor også hjemme lenger og har fastlegen som behandler, ikke tilsynslege i sykehjem. Fastlegene fikk altså mer å gjøre, men det ble ikke satt av mer midler tilsvarende oppgavene.

Hver måned har antallet folk som står utenfor fastlegeordningen, økt, og dette problemet blir bare større med tiden. Nå legger regjeringen penger på bordet, og det er bra. Endelig ser vi at en regjering handler i denne saken.

Flere kommuner som har ubesatte hjemler, har klart å rekruttere når de har lyst dem ut som kommunale stillinger med fast lønn. Rødt mener at å tilby leger fastlønsavtaler ved offentlige helsesentre kan bidra til å rekruttere nye fastleger. Parallelt med at fastlegekrisen øker, ser vi at kommersielle aktører som Dr. Dropin og Kry vokser seg store.

Innenfor helse er det fagfolkene som er den knapeste ressursen. De kommersielle utdanner ikke helsepersonell, men rekrutterer dem vi trenger i det offentlige. Vi trenger fastlegene, og vi trenger at det ikke er lommeboka som bestemmer tilgangen til dem.

Når store investeringsfond plasserer millioner i disse selskapene, er det ikke fordi de er interessert i å styrke helsevesenet til befolkningens beste, det er fordi de ser at det er penger å tjene. For å innfri forventningene fra

investorene må tjenestene dreies dit pengene ligger. Dermed ser vi en overetablering i sentrale strøk, en vekst i tilbud som har liten medisinsk betydning, og tilbud om unødvendige helseundersøkelser. Det er dårlig bruk av kompetanse og ressurser, og det er en utvikling av et todelt helsevesen, som ikke er samfunnstjenlig. Det er på høy tid å regulere denne bransjen, for vi trenger at den knappeste ressursen vi har, er et gode som alle kan benytte seg av.

Fraværsgrenseregelen i videregående skole som ble innført av høyreregjeringen, medførte en stor belastning på fastlegene. Elever med forbigående tilstander uten behov for medisinsk tilsyn utgjør en unødvendig belastning på en allerede presset fastlegetjeneste. Derfor har vi fremmet forslag om at fraværordningen i videregående skole ikke belaster helsetjenesten med administrative oppgaver som ikke er begrunnet i et faktisk helsebehov.

Olaug Vervik Bollestad (KrF) [13:25:46]: Fastlegene er ofte navet i en pasients liv når man er syk. Det er navet i familienes liv når en i familien er syk. Fastlegen er døråpner inn til sykehus, og han er en del av mottakerapparatet når en kommer ut av sykehus.

Vi ser i dag hvor viktig det er å ha fastleger som kjenner pasientene, og som vet når de skal legge dem inn, og når de ikke skal legge dem inn. Det er sånne ganger en også får overbelegg i akuttmottak, fordi en ikke klarer å sile ut de pasientene som trenger det aller mest. Da er det utrolig viktig at vi bruker de legene vi faktisk har, og at vi har LIS1-stillinger nok til dem som er utdannet. Vi kan ikke, og har ikke råd til, å la ferdig utdannede leger gå på gras og vente på at det skal være en plass for dem til å begynne på LIS-utdanning for å ta en spesialitet enten i kommunehelsetjenesten eller i sykehus.

Det er helt riktig som Morten Wold fra Fremskrittspartiet sa, at vi må utdanne flere i vårt eget land. Vi utdanner ca. 50 pst. i utlandet. Når vi endrer studiestøtten, kan vi bare tenke hvordan det vil bli i framtiden. Men vi må også utdanne dem på de plassene der man mener at man kan ta imot dem, og ikke bare gi dem til et universitet som ikke mener at man kan ta imot dem.

Så må vi også sikre basistilskuddet – ikke fordi legene ber om mer lønn, men fordi legene ber om å få færre på listen sin for å gjøre en bedre jobb for den enkelte. Jeg synes det er krevende det som nå ligger i budsjettet med et differensiert basistilskudd til fastlegene. Det vil komplisere regelverket, og jeg tror at det også vil komme mange unødige diskusjoner mellom fastleger og kommuner når det gjelder den enkelte pasient. Jeg synes det er viktig at fastlegeordningen er et tilbud som sjekker og tar vare på de sykeste. Men hvis vi skyver ut dem som trenger et kort besøk, et enkelt besøk, en enkel helse-

hjelp, blir de en ny gruppe inn i det totalt private helsevesenet fordi de ikke får plass hos en ordinær fastlege. Det vil lage et todelt helsevesen.

Vi anbefaler komiteens tilråding.

Irene Ojala (PF) [13:28:37]: Det er sagt mange kloke ord om fastlegeordningen i Norge. Jeg hadde tenkt å begynne med å si at en fastlege egentlig ikke er viktig før vi selv eller en i familien blir syk. Da kommer det veldig nært at legene er viktige for oss, for de redder faktisk våre liv.

I Norge står 150 000 innbyggere uten fastlege, og det er svært alvorlig. Vanlige folk, både i byene og i distrikterne, er helt avhengige av god tilgang til en fastlege, for fastlegen er også porten til de norske helsetjenestene.

Som vi påpeker i innstillingen, utdannes det altfor få leger i Norge. Én årsak er at det ikke er nok kapasitet på norske utdanningsinstitusjoner til å utdanne nok leger. Det er også sann at legemangelen i Norge er et resultat av at norske politikere over flere tiår ikke har vektlagt en framtidsrettet utdanning av leger. Utdanningskapasiteten har vært for lav, og vi kan faktisk ikke skylde på hverandre. Alle må ta ansvar for det. Som strakstiltak bør norsk utdanningskapasitet økes. Pasientfokus er derfor svært positivt til å utvide tilbudet til medisinerutdanningen i Stavanger – og gjerne ellers i landet, også i Nord-Norge.

Lavt fokus på utdanning og egne leger i Norge har medført at vi er avhengige av at nordmenn har tatt sin utdanning i utlandet, og ifølge Den norske legeforening har faktisk hele 43 pst. av norske leger gjort nettopp det. I tillegg er det slik at EU-land som har utdannet nok leger til eget bruk, begynner å få legemangel, og det er fordi vi leier dem til Norge, enten i vikariater eller i faste stillinger. Det er ikke bra å låne hjerne- og legekapasiteten fra andre land. Vi må ordne dette i eget land først. Hver eneste dag flys det inn leger fra EØS og EU til Norge for kortere eller lengre vikariater. Noen utenlandske leger har faste prosentstillinger i Norge og får en lønn på godt over 1 mill. kr, noen opp i 2–3 mill. kr, for å ha disse stillingene.

Det er bra at det bevilges ekstra midler i budsjettet for 2023, og vi i Pasientfokus ser fram til å lese ekspertgruppens anbefalinger når de kommer. Vi er spent på hva ekspertene faktisk anbefaler, og om storting og regjering i senere debatter klarer å løse fastlegekrisen sammen på bakgrunn av disse anbefalingene, som bør være konkrete – så konkrete at det faktisk blir en endring. Det vil si at ekspertgruppen faktisk har et mandat til å tilrå en forskjell og ikke bare dytte dette i riktig retning.

Det er viktig å ha klart for seg at vi har en fastlegekrisen, og dermed får vi også en krise for pasientene. Det bør føre til endringer raskt.

Statsråd Ingvild Kjerkol [13:31:46]: Jeg deler komiteens bekymring for fastlegeordningen. En bærekraftig fastlegeordning er viktig for å bruke de samlede ressursene våre riktig, for å sikre et likeverdig tilbud i hele landet og ikke minst for å motvirke en ytterligere privatisering.

Tiltakene i Handlingsplan for allmennlegetjenesten, som Solberg-regjeringen la fram, har ikke hatt tilstrekkelig effekt. Derfor innførte vi allerede i tilleggsnummeret for 2022 et nytt tilskudd til legevakt i mindre sentrale kommuner. I tillegg styrket vi det nasjonale ALIS-tilskuddet. Begge tiltakene har blitt tatt godt imot, men ytterligere grep må til.

I 2023 ønsker vi å ta større grep. Vi foreslår å legge om basisfinansieringen i fastlegeordningen. Det skal bidra til bedre oppfølging av pasientene med størst behov og redusere arbeidsbelastningen for fastlegene. Vi foreslår også å videreføre satsing på nasjonal ALIS-ordning og å styrke bevilgningen til forskning innen allmennmedisin. I 2023 har vi derfor foreslått å styrke fastlegeordningen med 690 mill. kr. Helårseffekten er på 920 mill. kr. Dette er en historisk sterk satsing. Vi fortsetter arbeidet med å redusere fastlegenes arbeidsbelastning og ser særlig på hvilke oppgaver fastlegene ikke trenger å gjøre. Belastningen må ned.

Regjeringen tar også grep på lengre sikt. Vi nedsatte i august et hurtigarbeidende ekspertutvalg som skal foreslå forbedringer i årene fra 2024 og utover. Utvalget skal gi regjeringen konkrete forslag til tiltak for å styrke fastlegeordningen og gjøre den bærekraftig over tid. Utvalget skal foreslå endringer i organisering og finansiering av fastlegeordningen. Utvalget skal også foreslå tiltak som kan bidra til redusert arbeidsbelastning og bedre bruk av ressursene i helsetjenesten.

Jeg vil komme tilbake til Stortinget med forslag til oppfølging av ekspertutvalgets rapport på egnet måte.

Den mest rettferdige og beste helse- og omsorgstjenesten er den som fellesskapet leverer i hele landet. Jeg har prioritert å styrke fastlegeordningen for å sikre god tilgang til offentlige allmennlegetjenester over hele landet heller enn å regulere etableringen av helprivate allmennlegetjenester i denne omgangen.

Presidenten [13:34:34]: Det blir replikkordskifte.

Tone Wilhelmsen Trøen (H) [13:34:45]: Siden både statsråden i sitt innlegg og Arbeiderpartiet og Senterpartiet i sine merknader omtaler budsjettet for 2023, tillater jeg meg å stille et par spørsmål knyttet til nettopp det.

Det overrasket nok mange at regjeringen i forslag til statsbudsjett foreslår å gå vekk fra dette knekkpunktet som gjør at fastlegene faktisk får mer betalt for de første 1 000 pasientene de har på listen sin. Det har vært et vel-

dig viktig tiltak for å understøtte behovet for å redusere listelengden for fastlegene. Tilbakemeldingen fra legene er jo at de mener at dette har fungert godt og er med på å legge grunnlag for at man faktisk får mer betalt for ikke å ha altfor lange lister, som gjør at man får en mer normal arbeidsdag. Jeg kunne tenke meg å spørre hva statsråden legger i å endre knekkpunktet?

Statsråd Ingvild Kjerkol [13:35:48]: Vi mener det er viktig å styrke basisfinansieringen på en måte som gjør at fastlegene kan ha en kortere liste, og hvor man kan se samlet på den belastningen man har med tanke på sammensetningen av listen.

Jeg vil oppfordre representanten Tone Wilhelmsen Trøen til å reise ut og besøke noen fastlegekontor og danne seg et inntrykk av hvordan dette oppleves for fastlegene. Jeg har besøkt fastlegekontor med fastleger som har hatt korte, relativt arbeidskrevende lister. For dem utgjør knekkpunktet ingen forskjell. Jeg har også besøkt fastleger med lange lister som opplever at de har en forutsigbar og grei arbeidshverdag.

Det er viktig for oss å sikre dem som trenger helse-tjenesten mest, og vi reflekterer den reelle arbeidsbyrden på en liste bedre gjennom å innføre vektete kriterier.

Tone Wilhelmsen Trøen (H) [13:36:51]: Jeg skal selvfølgelig heve meg over den arrogansen som statsråden viser, og som impliserer at det ikke er andre som er ute og besøker fastlegekontorer enn statsråden selv. Det er veldig stor usikkerhet der ute om hva disse endringene faktisk vil medføre. Sist jeg leste om det, var det i hvert fall fire forskjellige utkast til innretning som Helse direktoratet har uttalt seg om.

Det jeg kunne tenke meg spørre statsråden om i min neste replikk, er at Senterpartiets helsepolitiske talsperson, Hans Inge Myrvold, uttalte at Senterpartiet vil ha de 31 LIS-stillingene inn i statsbudsjettet igjen, og spørsmålet mitt er da: Hva tenker statsråden om at Senterpartiet egentlig driver forhandlinger på utsiden av regjeringen – på lik linje med SV?

Statsråd Ingvild Kjerkol [13:37:44]: Det er ikke arrogant å være ute og besøke fastlegene, som faktisk er helt avhengige av at Stortinget nå gjør grep for å bedre deres arbeidshverdag. At det kan oppfattes som arrogant, forstår jeg rett og slett ikke.

Vi er nødt til å ha alle fastlegene med oss i det videre, både de som har korte, tunge lister, de som har lange, håndterbare lister, de som har en liste og ønsker å trappe ned, men som er avhengige av å få inn en ALIS i praksisen sin. Det gjør vi gjennom å sikre den nasjonale ALIS-ordningen. Det gjorde aldri Høyre i regjering. Nå

gjør vi det – 200 mill. kr sikrer en nasjonal ALIS-ordning, som er en veldig viktig inngang til fastlegeyrket.

Senterpartiet og Arbeiderpartiet sitter nå og forhandler med budsjettpartner SV om statsbudsjettet. Vi er veldig glade for at SV støtter fastlegeleddet i vårt forslag, og det tror jeg er bra for pasientene i Norge.

Tone Wilhelmsen Trøen (H) [13:38:46]: Jeg tror nok at statsråden forsto hva jeg mente. Det var statsråden som impliserte at jeg burde reise ut og snakke med fastleger for å forstå situasjonen. Det har jeg selvfølgelig gjort. Jeg har besøkt flere fastlegekontorer, både store og små.

Det jeg gjerne vil spørre om, er: Hvilken effekt, og da antakeligvis negativ effekt, kan det få når regjeringen foreslår at man ikke som planlagt skal opprette de 31 LIS1-stillingene, som regjeringen foreslo, og LIS1-stillingene, som regjeringen foreslår i statsbudsjettet, og utsette det? Dette er jo planlagt i sykehusene og planlagt i kommunene. Hvilken effekt vil regjeringens forslag til statsbudsjett ha når det gjelder disse 31 LIS1-stillingene, som Senterpartiet gjerne vil ha inn igjen?

Statsråd Ingvild Kjerkol [13:39:48]: Vi behandler en sak om fastlegeordningen, men jeg kommenterer gjerne sykehusbudsjettet, som representanten Trøen spør om.

I sykehusbudsjettet er det rom for 1 120 LIS1-stillinger. Jeg skulle gjerne ønske at vi kunne ha lagt på plass full pott, det som Helsedirektoratet har anbefalt for at vi skal være i tråd med opptrappingen til 1 150.

Sykehusbudsjettet er stramt for neste år. I morges kunne SSB opplyse om at vi har hatt en prisøkning det siste året på 7 pst. Det utgjør ganske store penger for sykehusene, det handler om milliarder. Det at det blir et stramt og krevende sykehusbudsjett, er helt sikkert, og nå vet vi jo fortsatt ikke hvordan Høyre prioriterer helsekronene for neste år.

Marian Hussein (SV) [13:41:05]: I innlegget sitt nevnte statsråden at hun hadde prioritert fastlegeordningen og penger til det istedenfor å regulere det private allmennlegemarkedet. Mitt spørsmål til statsråden blir: Når vi har mangel på helsepersonell, en aldrende befolkning og en helseulikhet, hvor de som bor i sentrale strøk, har lettere tilgang på flere fagfolk enn de som bor i distriktene, er det ikke da riktig å ha to tanker i hodet samtidig, sånn at man faktisk får regulert den flukten som er fra det offentlige helsevesenet, og samtidig satse på vår offentlige velferd?

Statsråd Ingvild Kjerkol [13:42:00]: Jeg deler veldig representanten Husseins bekymring for den flukten vi ser til lettrente helprivate legetjenester.

Nå har vi prioritert å styrke fastlegeordningen ved å styrke ALIS-ordningen, som skal bidra til god rekruttering for dem som ønsker seg inn i fastlegeyrket, og en sterkere basisfinansiering på kort sikt for at det skal bli lettere å avlaste den enkelte fastlege med en listebelasting som er levelig.

Så har vi dette ekspertutvalget, som er i arbeid, som også skal se på takstene. Bruk av profesjonsnøytrale takster er jo en aktivitetsbasert del av finansieringen, sånn at fastlegene kan avlastes med annet personell. Foreløpig har vi ikke gjort noe arbeid med å regulere de helprivate, og det må jeg være ærlig på når representanten spør meg, men jeg har ikke avvist det på lengre sikt. Men dette er det grepet vi foreslår i statsbudsjettet.

Marian Hussein (SV) [13:43:08]: Det er slik at de helprivate allmennlegetjenestene er et marked uten regulering. I disse dager kan man gå om bord i busser i Oslo og få beskjed om at det er dumt å dra til legen hvis man har vondt i ryggen. Man kan heller få en lege på besøk hjem. Det synes jeg er en alvorlig svikt i vårt helsevesen, som er trent i å prioritere, og hvor vi skal bruke helsepersonell til det som haster.

Derfor handler jo politikk også om å prioritere, og om å gjøre det flertallet av velgerne har gitt oss mandat til, som er å satse på offentlig velferd og å begynne å regulere det private, sånn at vi ikke får et todelt helsevesen, hvor folk i by og distrikt får ulik tilgang på helsetjenester. Så jeg inviterer statsråden til faktisk å bruke det flertallet til å satse mer på det offentlige helsevesenet.

Statsråd Ingvild Kjerkol [13:44:12]: Denne regjeringen prioriterer vår felles helsetjeneste. Budsjettpartner SV har støttet opp om det i de forhandlingene vi har hatt, og jeg føler meg trygg på at vi også skal komme godt ut av de forhandlingene som nå pågår.

Jeg er helt enig med representanten Hussein i beskrivelsen av det helprivate helsemarkedet. Helsetjenesten i Norge og bruk av offentlig utdannet helsepersonell må basere seg på befolkningens behov for helsehjelp. Hvis vi snur på det og lager en helsetjeneste som er avhengig av hvilke tilbud man klarer å tilby, er vi på ville veier. Da vil vi ganske raskt bruke ressursene våre feil.

Så her er jeg helt enig med representanten, og det er viktig for meg å si at jeg ikke avviser at dette er noe vi kan se på, men foreløpig har vi valgt å styrke fastlegeordningen.

Seher Aydar (R) [13:45:28]: Det er en uvant øvelse for en Rødt-representant å berømme en regjering så mye som jeg gjorde tidligere i dag, og det er jeg veldig glad for å kunne gjøre. Men så er det noe jeg ikke forstår i det regjeringen gjør, og det handler om risikojusteringen. Helsedirektoratet sier i sin rapport at kunnskaps-

grunnlaget ikke er godt nok, og Legeforeningen har sagt at de tror at det kanskje ikke er så treffsikkert. Alt i alt handler det egentlig om at det er mange spørsmål og lite klarhet.

Jeg lurer litt på: Hvordan skal det fungere? Hvor ofte skal man gjøre denne risikovurderingen av lister? Hvem skal falle inn, og hvem skal falle ut? Hvorfor haster man gjennom dette nå, når man trenger stabiliteten som økningen i grunnstøtten egentlig representerer?

Statsråd Ingvild Kjerkol [13:46:21]: I dag er basistilskuddet et flatt tilskudd per capita, altså per navn som står på listen. Det er ikke spesielt treffsikkert, og skal man ha en stor basisbevilgning for å finansiere sin praksis, må man ha en lang liste. Det ønsker vi å gjøre noe med. Vi ønsker å ha en liste hvor fastlegene beholder listansvaret – det er jo det som er gullet i fastlegeordningen, at man kan følge opp pasientene sine over tid – og som gjør at de har en arbeidsbelastning som er levelig.

Når det gjelder å ha objektive kriterier i et inntektsystem: Det har vi når vi finansierer andre helsetjenester også. Kommunene er finansiert ut fra hvor mange eldre de har, hvor mange det er i barnehagealder, osv. Så dette med objektive kriterier finnes det utredninger om, og så skal vi bruke tiden fram til 1. mai på å føre en god dialog med KS og Legeforeningen (presidenten klubber), som er avtalepartnere i fastlegeordningen.

Presidenten [13:47:28]: Da går vi til neste, og jeg minner om at man må svare innenfor tida.

Olaug Vervik Bollestad (KrF) [13:47:45]: Vi vet at det er enda flere som er blitt uten fastleger etter at statsråden kom i regjering. Vi vet også at mange fastleger har fått færre pasienter på listene sine, noe som Kristelig Folkeparti og jeg synes er bra. Men det har også resultert i at veldig mange kommuner må bruke firmaer, innleid personell, for å dekke opp behovet til andre pasienter i sin kommune – for jeg har nemlig også besøkt mange fastlegekontor. Det gjør at kollegaer kan tjene flere tusen kroner i timen mer enn de som har stått på over tid for å hjelpe pasientene, som har vært navet for kommunen, navet for pasientene. Hvis vi ikke får til løsninger fort, kan dette utvikle seg. Hva tenker statsråden, og hva vil statsråden gjøre? For dette eskalerer fort.

Statsråd Ingvild Kjerkol [13:48:36]: Jeg synes innlegget til representanten Bollestad understreker alvorvet i utfordringene, og det haster. Nå legger vi inn ganske mye mer trykk i løpet av ett år enn det Solberg-regjeringen gjorde på sine åtte år. Hvis man vil gjøre et retorisk poeng av hvor mange som står uten fastlege på min vakt, må man også klare å se i speilet og se hvor mange som sto uten fastlege på egen vakt. Representanten

Bollestad har også vært statsråd. Vi ønsker å avvikle denne lønnsгалoppen, som vi ser er veldig destruktiv, hvor kommunene må konkurrere om å sikre seg fastleger. KS har vært veldig opptatt av at vi i større grad skal likestille de ulike modellene, enten fastlønte leger, 8.2-avtaler eller næringsmodellen, og derfor gjør vi det vi gjør med basisfinansieringen.

Presidenten [13:49:37]: Replikordskiftet er omme.

De talerne som heretter får ordet, har også en taletid på inntil 3 minutter.

Camilla Maria Brekke (A) [13:50:05]: Gode velferdstjenester i hele landet er avgjørende for å sikre en god hverdag for alle. Å ha en fastlege som kjenner ens behov og ens historie er med på å sikre brukerne mer trygghet, samtidig som det avlastar sykehusene våre. Mangelen på fastleger er et nasjonalt problem, og i min egen hjemkommune, Holmestrand, er det også knapphet på listene.

Jeg er glad for at regjeringen tar ansvar og fremmer en historisk satsing på fastlegeordningen, for dette er med på å gjøre ordningen mer bærekraftig. Det er også med på å motvirke ytterligere privatisering og en utvikling der lommeboka gir raskere hjelp.

Fastlegeordningen er grunnmuren i vårt helsevesen. Budsjettet prioriterer vår felles helse og er kraftig på å løse den mangelen vi har. Alle fortjener et likeverdig helsetilbud, og regjeringen er tydelig i sitt mål: Alle innbyggere skal ha en fastlege å gå til.

Presidenten [13:51:23]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 5.

Da tar vi en pause i forhandlingene, og det ringes til votering.

Votering

Etter at det var ringt til votering, uttalte

presidenten [14:00:33]: Stortinget går da til votering over sakene nr. 1–4 på dagens kart.

Votering i sak nr. 1, debattert 10. november 2022

Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Endringer i folketrygdloven mv. (synliggjøring av folkerettslige forpliktelser til trygdekoordinering) (Innst. 33 L (2022–2023), jf. Prop. 71 L (2021–2022))

Presidenten [14:00:51]: Under debatten har Dagfinn Henrik Olsen satt fram et forslag på vegne av Framskrittspartiet.

Videre har representanten Mimir Kristjánsson under debatten fremmet et forslag på vegne av Rødt. Forslaget er tilgjengelig i salappen og på skranken foran salen og lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremlegge for Stortinget den interdepartementale utredningen 'Ekspert av velferdsytelser' fra 2014 med vedlegg.»

Jamfør forretningsordenens § 40 annet ledd første punktum skal behandlingen av forslaget avgjøres etter forretningsordenens § 39 annet ledd.

Siden forslaget er innlevert etter fristen, vil presidenten benytte § 39 annet ledd bokstav d), og forslaget vil derfor ikke tas til votering.

Det votes over forslag nr. 1, fra Fremskrittspartiet. Forslaget lyder:

«Prop. 71 L (2021–2022) Endringer i folketrygdloven mv. (synliggjøring av folkerettslige forpliktelser til trygdekoordinering) sendes tilbake til regjeringen for å få bedre redegjort for hvordan en kan sikre at norske velferdsytelser kun skal gis til norske statsborgere og andre som bor og arbeider i Norge. Dette innebærer også å ta initiativ til en reforhandling av den delen av EØS-avtalen som omhandler trygde og velferdsytelser.»

V o t e r i n g :

Forslaget fra Fremskrittspartiet ble med 88 mot 13 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 14.01.42)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k :

A.

L o v

om endringer i folketrygdloven mv. (synliggjøring av folkerettslige forpliktelser til trygdekoordinering)

I

I lov 3. desember 1948 nr. 7 om pensjonsordning for arbeidstakere til sjøs skal § 26 første og andre ledd lyde:

Kongen kan i forskrift gjennomføre bilaterale avtaler med andre land om trygdekoordinering.

Bestemmelsene som er gitt i eller i medhold av denne loven, skal fravikes i den utstrekning det er nødvendig for å overholde forpliktelser som følger av EØS-avtalens hoveddel, bilaterale avtaler som nevnt i første ledd og forordninger og avtaler som nevnt i folketrygdloven §§ 1-3 a og 1-3 b.

Nåværende andre ledd blir nytt tredje ledd.

II

I lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens pensjonskasse skal § 46 tredje og nytt fjerde ledd lyde:

Kongen kan i forskrift gjennomføre bilaterale avtaler med andre land om trygdekoordinering.

Bestemmelsene som er gitt i eller i medhold av denne loven, skal fravikes i den utstrekning det er nødvendig for å overholde forpliktelser som følger av EØS-avtalens hoveddel, bilaterale avtaler som nevnt i tredje ledd og forordninger og avtaler som nevnt i folketrygdloven §§ 1-3 a og 1-3 b.

III

I lov 28. juni 1957 nr. 12 om pensjonstrygd for fiskere skal § 30 nr. 1 og nr. 2 lyde:

1. Kongen kan i forskrift gjennomføre bilaterale avtaler med andre land om trygdekoordinering.
2. Bestemmelsene som er gitt i eller i medhold av denne loven, skal fravikes i den utstrekning det er nødvendig for å overholde forpliktelser som følger av EØS-avtalens hoveddel, bilaterale avtaler som nevnt i nr. 1 og forordninger og avtaler som nevnt i folketrygdloven §§ 1-3 a og 1-3 b.

Nåværende nr. 2 blir ny nr. 3.

IV

I lov 22. juni 1962 nr. 12 om pensjonsordning for sykepleiere skal § 37 andre og nytt tredje ledd lyde:

Kongen kan i forskrift gjennomføre bilaterale avtaler med andre land om trygdekoordinering.

Bestemmelsene som er gitt i eller i medhold av denne loven, skal fravikes i den utstrekning det er nødvendig for å overholde forpliktelser som følger av EØS-avtalens hoveddel, bilaterale avtaler som nevnt i andre ledd og forordninger og avtaler som nevnt i folketrygdloven §§ 1-3 a og 1-3 b.

V

I lov 3. juni 1983 nr. 54 om tannhelsetjenesten skal ny § 1-8 lyde:

§ 1-8 *Folkerettslige forpliktelser om trygdekoordinering*

Kongen kan i forskrift gjennomføre bilaterale avtaler med andre land om trygdekoordinering.

Bestemmelsene som er gitt i eller i medhold av denne loven, skal fravikes i den utstrekning det er nødvendig for å overholde forpliktelser som følger av EØS-avtalens hoveddel, bilaterale avtaler som nevnt i første ledd og forordninger og avtaler som nevnt i folketrygdloven §§ 1-3a og 1-3 b.

VI

I lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd gjøres følgende endringer:

I innholdsfortegnelsen i kapittel 1 skal tredje og nytt fjerde og femte strekpunkt lyde:

- *forholdet til EØS-avtalens hoveddel står i § 1-3*
- *gjennomføring av trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen står i § 1-3 a*
- *andre folkerettslige bestemmelser om trygdekoordinering står i § 1-3 b*

Innholdsfortegnelsens nåværende fjerde til niende strekpunkt blir sjette til ellefte strekpunkt.

§ 1-3 skal lyde:

§ 1-3 *Forholdet til EØS-avtalens hoveddel*

Loven skal tolkes og anvendes i samsvar med prinsippene om fri bevegelighet og lik behandling slik de kommer til uttrykk i EØS-avtalens hoveddel.

Ny § 1-3 a skal lyde:

§ 1-3 a *Gjennomføring av trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen*

EØS-avtalen vedlegg VI nr. 1 (forordning (EF) nr. 883/2004 om koordinering av trygdeordninger, som endret ved forordning (EF) nr. 988/2009, forordning (EU) nr. 1244/2010, forordning (EU) nr. 465/2012, forordning (EU) nr. 1224/2012, forordning (EU) nr. 517/2013, forordning (EU) nr. 1372/2013, forordning (EU) nr. 1368/2014 og forordning (EU) 2017/492) (trygdeforordningen) gjelder som lov med de tilpasningene som følger av vedlegg VI, protokoll 1 og avtalen for øvrig.

EØS-avtalen vedlegg VI nr. 2 (forordning (EF) nr. 987/2009 om fastsettelse av nærmere regler for gjennomføring av forordning (EF) nr. 883/2004 om koordinering av trygdeordninger, som endret ved forordning (EU) nr. 1244/2010, forordning (EU) nr. 465/2012, forordning (EU) nr. 1224/2012, forordning (EU) nr. 1372/2013, forordning (EU) nr. 1368/2014 og forordning (EU) 2017/492) (gjennomføringsforordningen) gjelder som lov med de tilpasningene som følger av vedlegg VI, protokoll 1 og avtalen for øvrig.

Bestemmelsene som er gitt i eller i medhold av den loven, skal fravikes i den utstrekning det er nødvendig for å overholde forpliktelser som følger av forordningene nevnt i første og andre ledd.

Ny § 1-3 b skal lyde:

§ 1-3 b *Andre folkerettslige bestemmelser om trygdekoordinering*

Følgende folkerettslige bestemmelser gjelder som lov:

- a. nordisk konvensjon om trygd av 12. juni 2012
- b. EFTA-konvensjonen av 4. januar 1960 artikkel 21 og tillegg 2 til vedlegg K med endringer vedtatt 21. juni 2001, 13. juli 2004, 27. november 2007 og 12. november 2015
- c. artikkel 29 til 34 i avtale om ordninger mellom Island, Fyrstedømmet Liechtenstein, Kongeriket

Norge og Det forente kongerike Storbritannia og Nord-Irland som følge av Det forente kongerikes uttrede fra Den europeiske union, EØS-avtalen og andre avtaler som gjelder mellom Det forente kongerike og EØS/EFTA-statene i kraft av Det forente kongerikes medlemskap i Den europeiske union av 28. januar 2020

- d. EØS-avtalen vedlegg VI kapittel III (avtale mellom EU og EØS/EFTA-statene om trygdekoordinering for britiske borgere).

Kongen kan i forskrift gjennomføre bilaterale avtaler med andre land om trygdekoordinering.

Bestemmelsene som er gitt i eller i medhold av den loven, skal fravikes i den utstrekning det er nødvendig for å overholde forpliktelser som følger av avtaler som er gjennomført i eller i medhold av paragrafen her.

I innholdsfortegnelsen i kapittel 2 skal første og nytt andre strekpunkt lyde:

- pliktig medlemskap står i § 2-1 og §§ 2-2 til 2-6
- *forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering står i § 2-1 a*

Innholdsfortegnelsens nåværende andre til sjuende strekpunkt blir tredje til åttende strekpunkt.

Ny § 2-1 a skal lyde:

§ 2-1 a *Forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering*

Bestemmelsene i dette kapitlet skal fravikes i den utstrekning det er nødvendig av hensyn til relevante bestemmelser i EØS-avtalens hoveddel, trygdeforordningen, gjennomføringsforordningen og bi- og multilaterale trygdeavtaler, se §§ 1-3 a og 1-3 b.

§ 2-4 første ledd skal lyde:

Bestemmelsene i *trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen* får tilsvarende anvendelse på en arbeidstaker mv. som er omfattet av EØS-avtalens personkrets og som arbeider med leting etter eller utvinning av olje, gass eller andre naturressurser på den norske delen av kontinentalsokkelen, som om vedkommende hadde arbeidet på norsk territorium. Avtaler som nevnt i § 1-3 b får anvendelse på kontinentalsokkelen i den utstrekning det er bestemt i den enkelte avtale.

I innholdsfortegnelsen i kapittel 3 skal nytt første strekpunkt lyde:

- *forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering står i § 3-1*

Innholdsfortegnelsens nåværende første til femte strekpunkt blir andre til sjette strekpunkt.

Ny § 3-1 skal lyde:

§ 3-1 *Forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering*

Bestemmelsene i dette kapitlet skal fravikes i den utstrekning det er nødvendig av hensyn til relevante bestemmelser i EØS-avtalens hoveddel, trygdeforordningen, gjennomføringsforordningen og bi- og multilaterale trygdeavtaler, se §§ 1-3 a og 1-3 b.

I innholdsfortegnelsen i kapittel 4 skal nytt andre strekpunkt lyde:

- *forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering står i § 4-1 a*

Innholdsfortegnens nåværende andre til fjortende strekpunkt blir tredje til femtende strekpunkt.

Ny § 4-1 a skal lyde:

§ 4-1 a *Forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering*

Dagpenger er en ytelse ved arbeidsløshet etter trygdeforordningen. Bestemmelsene i dette kapitlet skal fravikes i den utstrekning det er nødvendig av hensyn til relevante bestemmelser i EØS-avtalens hoveddel, trygdeforordningen, gjennomføringsforordningen og bi- og multilaterale trygdeavtaler, se §§ 1-3 a og 1-3 b.

Departementet kan i forskrift gi bestemmelser som supplerer eller legger til rette for etterlevelse av bestemmelser om ytelser ved arbeidsløshet i trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen.

I innholdsfortegnelsen i kapittel 5 skal nytt andre strekpunkt lyde:

- *forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering står i § 5-1 a*

Innholdsfortegnens nåværende andre til fjortende strekpunkt blir tredje til femtende strekpunkt.

Ny § 5-1 a skal lyde:

§ 5-1 a *Forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering*

Stønad ved helsetjenester er ytelser ved sykdom etter trygdeforordningen. Bestemmelsene i dette kapitlet skal fravikes i den utstrekning det er nødvendig av hensyn til relevante bestemmelser i EØS-avtalens hoveddel, trygdeforordningen, gjennomføringsforordningen og bi- og multilaterale trygdeavtaler, se §§ 1-3 a og 1-3 b.

I innholdsfortegnelsen i kapittel 6 skal nytt andre strekpunkt lyde:

- *forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering står i § 6-1 a*

Innholdsfortegnens nåværende andre til åttende strekpunkt blir tredje til niende strekpunkt.

Ny § 6-1 a skal lyde:

§ 6-1 a *Forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering*

Grunnstønad og hjelpestønad er ytelser ved sykdom etter trygdeforordningen. Bestemmelsene i dette kapitlet skal fravikes i den utstrekning det er nødvendig av hensyn til relevante bestemmelser i EØS-avtalens hoveddel, trygdeforordningen, gjennomføringsforordningen og bi- og multilaterale trygdeavtaler, se §§ 1-3 a og 1-3 b.

I innholdsfortegnelsen i kapittel 7 skal nytt andre strekpunkt lyde:

- *forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering står i § 7-1 a*

Innholdsfortegnens nåværende andre til femte strekpunkt blir tredje til sjette strekpunkt.

Ny § 7-1 a skal lyde:

§ 7-1 a *Forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering*

Stønad ved gravferd er gravferdshjelp etter trygdeforordningen. Bestemmelsene i dette kapitlet skal fravikes i den utstrekning det er nødvendig av hensyn til relevante bestemmelser i EØS-avtalens hoveddel, trygdeforordningen, gjennomføringsforordningen og bi- og multilaterale trygdeavtaler, se §§ 1-3 a og 1-3 b.

I innholdsfortegnelsen i kapittel 8 skal nytt andre strekpunkt lyde:

- *forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering står i § 8-1 a*

Innholdsfortegnens nåværende andre til fjortende strekpunkt blir tredje til femtende strekpunkt.

Ny § 8-1 a skal lyde:

§ 8-1 a *Forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering*

Sykepenges er en ytelse ved sykdom etter trygdeforordningen. Bestemmelsene i dette kapitlet skal fravikes i den utstrekning det er nødvendig av hensyn til relevante bestemmelser i EØS-avtalens hoveddel, trygdeforordningen, gjennomføringsforordningen og bi- og multilaterale trygdeavtaler, se §§ 1-3 a og 1-3 b.

§ 8-9 skal lyde:

§ 8-9 *Oppholdskrav*

Det er et vilkår for rett til sykepenges at medlemmet oppholder seg i Norge, i et annet EØS-land eller i et land eller område der trygdeforordningen er gitt anvendelse for

vedkommende ved en bi- eller multilateral trygdeavtale som nevnt i § 1-3 b. For et medlem som ikke er EØS-borger, stilles det krav om opphold i Norge, med mindre annet følger av trygdeforordningen, se § 1-3 a, eller en bi- eller multilateral trygdeavtale som nevnt i § 1-3 b.

Sykepenger ytes uten hinder av første ledd under opphold utenfor Norge til

- a. en person som er medlem etter § 2-5, § 2-6 eller § 2-8,
- b. et medlem som er innlagt i helseinstitusjon for norsk offentlig regning, eller som får oppholdet dekket etter avtale med et annet land om trygd.

Et medlem kan også ellers få sykepenger uten hinder av første ledd ved opphold utenfor Norge i inntil fire uker i løpet av en tolv månedersperiode. Det må være avklart med arbeidsgiver og sykmelder at oppholdet ikke vil være til hinder for planlagt aktivitet og behandling. Det er også et vilkår at oppholdet ikke vil hindre Arbeids- og velferdsetatens kontroll og oppfølging. Medlemmet må på forhånd søke Arbeids- og velferdsetaten om godkjenning av oppholdet.

Når et medlem som arbeider i utlandet, har rett til sykepenger fra trygden, utbetaler arbeidsgiveren sykepengerne og får refusjon fra trygden.

I innholdsfortegnelsen i kapittel 9 skal nytt andre strekpunkt lyde:

- *forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering står i § 9-1 a*

Innholdsfortegnelseens nåværende andre til tiende strekpunkt blir tredje til ellevte strekpunkt.

Ny § 9-1 a skal lyde:

§ 9-1 a Forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering

Omsorgspenger, opplæringspenger og pleiepenger er ytelser ved sykdom etter trygdeforordningen. Bestemmelsene i dette kapitlet skal fravikes i den utstrekning det er nødvendig av hensyn til relevante bestemmelser i EØS-avtalens hoveddel, trygdeforordningen, gjennomføringsforordningen og bi- og multilaterale trygdeavtaler, se §§ 1-3 a og 1-3 b.

§ 9-4 skal lyde:

§ 9-4 Oppholdskrav

Det er et vilkår for rett til ytelser etter dette kapitlet at medlemmet oppholder seg i Norge, i et annet EØS-land eller i et land eller område der trygdeforordningen er gitt anvendelse for vedkommende ved en bi- eller multilateral trygdeavtale som nevnt i § 1-3 b. For et medlem som ikke er EØS-borger, stilles det krav om opphold i Norge, med mindre annet følger av trygdeforordningen, se § 1-3 a, eller en bi- eller multilateral trygdeavtale som nevnt i § 1-3 b.

Ytelser etter dette kapitlet gis uten hinder av første ledd under opphold utenfor Norge til

- a. en person som er medlem etter § 2-5, § 2-6 eller § 2-8,
- b. et medlem som har omsorgen for et barn som er innlagt i helseinstitusjon for norsk offentlig regning, eller der barnet får oppholdet dekket etter avtale med et annet land om trygd.

Et medlem kan også ellers få ytelser etter dette kapitlet *uten hinder av første ledd ved opphold utenfor Norge* i inntil åtte uker i løpet av en tolv månedersperiode. Medlemmet skal informere Arbeids- og velferdsetaten om oppholdet.

Når et medlem som arbeider i utlandet, har rett til ytelser etter kapittel 9, utbetaler arbeidsgiveren ytelsen og får refusjon fra trygden.

I innholdsfortegnelsen i kapittel 10 skal nytt andre strekpunkt lyde:

- *forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering står i § 10-1 a*

Innholdsfortegnelseens nåværende andre til fjerde strekpunkt blir tredje til femte strekpunkt.

Ny § 10-1 a skal lyde:

§ 10-1 a Forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering

Stønadsformer etter dette kapitlet som er omfattet av trygdeforordningen, er ytelser ved sykdom etter trygdeforordningen. For slike stønader skal bestemmelsene i dette kapitlet fravikes i den utstrekning det er nødvendig av hensyn til relevante bestemmelser i EØS-avtalens hoveddel, trygdeforordningen, gjennomføringsforordningen og bi- og multilaterale trygdeavtaler, se §§ 1-3 a og 1-3 b.

Departementet kan i forskrift gi bestemmelser som supplerer eller legger til rette for etterlevelse av bestemmelser om ytelser ved sykdom i trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen.

I innholdsfortegnelsen i kapittel 11 skal nytt andre strekpunkt lyde:

- *forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering står i § 11-1 a*

Innholdsfortegnelseens nåværende andre til trettende strekpunkt blir tredje til fjortende strekpunkt.

Ny § 11-1 a skal lyde:

§ 11-1 a Forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering

Arbeidsavklaringspenger er en yttelse ved sykdom etter trygdeforordningen. Bestemmelsene i dette kapitlet skal fravikes i den utstrekning det er nødvendig av hen-

syn til relevante bestemmelser i EØS-avtalens hoveddel, trygdeforordningen, gjennomføringsforordningen og bi- og multilaterale trygdeavtaler, se §§ 1-3 a og 1-3 b.

Departementet kan i forskrift gi bestemmelser som supplerer eller legger til rette for etterlevelse av bestemmelser om ytelser ved sykdom i trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen.

§ 11-3 skal lyde:

§ 11-3 Oppholdskrav

Det er et vilkår for rett til arbeidsavklaringspenger at medlemmet oppholder seg i Norge, i et annet EØS-land eller i et land eller område der trygdeforordningen er gitt anvendelse for vedkommende ved en bi- eller multilateral trygdeavtale som nevnt i § 1-3 b. For et medlem som ikke er EØS-borger, stilles det krav om opphold i Norge, med mindre annet følger av trygdeforordningen, se § 1-3 a, eller en bi- eller multilateral trygdeavtale som nevnt i § 1-3 b.

Arbeidsavklaringspenger ytes uten hinder av første ledd til et medlem som får medisinsk behandling eller deltar på et arbeidsrettet tiltak utenfor Norge, i samsvar med aktivitetsplanen, se arbeids- og velferdsforvaltningsloven § 14 a.

Et medlem kan også ellers få arbeidsavklaringspenger uten hinder av første ledd under opphold utenfor Norge i inntil fire uker per kalenderår. Det er en forutsetning at oppholdet er forenlig med gjennomføringen av den fastsatte aktiviteten og ikke hindrer Arbeids- og velferdsetatens oppfølging og kontroll. Medlemmet må på forhånd søke Arbeids- og velferdsetaten om godkjenning av oppholdet.

Departementet kan i forskrift fastsette nærmere regler for rett til å motta arbeidsavklaringspenger etter andre og tredje ledd.

§ 11-20 femte ledd skal lyde:

Barnetillegg etter tredje ledd ytes kun når barnet er bosatt og oppholder seg lovlig i Norge, herunder Svalbard, i et annet EØS-land eller i et land eller område der trygdeforordningen er gitt anvendelse for medlemmet ved en bi- eller multilateral trygdeavtale som nevnt i § 1-3 b. For et medlem som ikke er EØS-borger, er det et vilkår for barnetillegg at barnet oppholder seg i Norge, med mindre annet følger av trygdeforordningen, se § 1-3 a, eller en bi- eller multilateral trygdeavtale som nevnt i § 1-3 b. Uten hinder av første og andre punktum gis det likevel barnetillegg under opphold utenfor Norge hvis oppholdet eller oppholdene til sammen ikke varer mer enn 90 dager i løpet av en tolv månedersperiode, eller barnet er medlem i trygden etter § 2-5 andre ledd, eller barnet er med mottakeren av barnetillegg under utenlandsopphold etter § 11-3 andre ledd.

I innholdsfortegnelsen i kapittel 11 A skal nytt andre strekpunkt lyde:

- forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering står i § 11 A-1 a

Innholdsfortegnelsen nåværende andre til femte strekpunkt blir tredje til sjetten strekpunkt.

Ny § 11 A-1 a skal lyde:

§ 11 A-1 a *Forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering*

Tilleggsstønader etter dette kapitlet er ytelser ved sykdom etter trygdeforordningen. Bestemmelsene i dette kapitlet skal fravikes i den utstrekning det er nødvendig av hensyn til relevante bestemmelser i EØS-avtalens hoveddel, trygdeforordningen, gjennomføringsforordningen og bi- og multilaterale trygdeavtaler, se §§ 1-3 a og 1-3 b.

I innholdsfortegnelsen i kapittel 12 skal nytt andre strekpunkt lyde:

- forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering står i § 12-1 a

Innholdsfortegnelsens nåværende andre til femtende strekpunkt blir tredje til seksten strekpunkt.

Ny § 12-1 a skal lyde:

§ 12-1 a *Forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering*

Uføretrygd er en ytelse ved uførhet etter trygdeforordningen. Bestemmelsene i dette kapitlet skal fravikes i den utstrekning det er nødvendig av hensyn til relevante bestemmelser i EØS-avtalens hoveddel, trygdeforordningen, gjennomføringsforordningen og bi- og multilaterale trygdeavtaler, se §§ 1-3 a og 1-3 b.

Departementet kan i forskrift gi bestemmelser som supplerer eller legger til rette for etterlevelse av bestemmelser om ytelser ved uførhet i trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen.

I innholdsfortegnelsen i kapittel 13 skal nytt andre strekpunkt lyde:

- forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering står i § 13-1 a

Innholdsfortegnelsens nåværende andre til niende strekpunkt blir tredje til tiende strekpunkt.

Ny § 13-1 a skal lyde:

§ 13-1 a *Forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering*

Yrkesskadedekning er ytelser ved yrkesskade og yrkessykdom etter trygdeforordningen. Bestemmelsene i dette kapitlet skal fravikes i den utstrekning det er nød-

vendig av hensyn til relevante bestemmelser i EØS-avtalens hoveddel, trygdeforordningen, gjennomføringsforordningen og bi- og multilaterale trygdeavtaler, se §§ 1-3 a og 1-3 b.

I innholdsfortegnelsen i kapittel 14 skal nytt andre strekpunkt lyde:

- *forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering står i § 14-1 a*

Innholdsfortegnens nåværende andre til sjuende strekpunkt blir tredje til åttende strekpunkt.

Ny § 14-1 a skal lyde:

§ 14-1 a *Forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering*

Svangerskaps- og foreldrepenger er ytelser til mor ved svangerskap og fødsel og tilsvarende ytelser til far etter trygdeforordningen. Bestemmelsene i dette kapitlet skal fravikes i den utstrekning det er nødvendig av hensyn til relevante bestemmelser i EØS-avtalens hoveddel, trygdeforordningen, gjennomføringsforordningen og bi- og multilaterale trygdeavtaler, se §§ 1-3 a og 1-3 b.

I innholdsfortegnelsen i kapittel 16 skal nytt andre strekpunkt lyde:

- *forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering står i § 16-1 a*

Innholdsfortegnens nåværende andre til sjette strekpunkt blir tredje til sjuende strekpunkt.

Ny § 16-1 a skal lyde:

§ 16-1 a *Forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering*

Ytelser til tidligere familiepleier er ytelser til etterlatte etter trygdeforordningen. Bestemmelsene i dette kapitlet skal fravikes i den utstrekning det er nødvendig av hensyn til relevante bestemmelser i EØS-avtalens hoveddel, trygdeforordningen, gjennomføringsforordningen og bi- og multilaterale trygdeavtaler, se §§ 1-3 a og 1-3 b.

I innholdsfortegnelsen i kapittel 17 skal nytt andre strekpunkt lyde:

- *forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering står i § 17-1 a*

Innholdsfortegnens nåværende andre til niende strekpunkt blir tredje til tiende strekpunkt.

Ny § 17-1 a skal lyde:

§ 17-1 a *Forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering*

Ytelser til gjenlevende ektefelle er ytelser til etterlatte etter trygdeforordningen. Bestemmelsene i dette kapitlet

skal fravikes i den utstrekning det er nødvendig av hensyn til relevante bestemmelser i EØS-avtalens hoveddel, trygdeforordningen, gjennomføringsforordningen og bi- og multilaterale trygdeavtaler, se §§ 1-3 a og 1-3 b.

Departementet kan i forskrift gi bestemmelser som supplerer eller legger til rette for etterlevelse av bestemmelser om ytelser til etterlatte i trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen.

I innholdsfortegnelsen i kapittel 18 skal nytt andre strekpunkt lyde:

- *forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering står i § 18-1 a*

Innholdsfortegnens nåværende andre til sjuende strekpunkt blir tredje til åttende strekpunkt.

Ny § 18-1 a skal lyde:

§ 18-1 a *Forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering*

Barnepensjon er en ytelse til etterlatte etter trygdeforordningen. Bestemmelsene i dette kapitlet skal fravikes i den utstrekning det er nødvendig av hensyn til relevante bestemmelser i EØS-avtalens hoveddel, trygdeforordningen, gjennomføringsforordningen og bi- og multilaterale trygdeavtaler, se §§ 1-3 a og 1-3 b.

Departementet kan i forskrift gi bestemmelser som supplerer eller legger til rette for etterlevelse av bestemmelser om ytelser til etterlatte i trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen.

I innholdsfortegnelsen i kapittel 19 skal nytt andre strekpunkt lyde:

- *forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering står i § 19-1 a*

Innholdsfortegnens nåværende andre til åttende strekpunkt blir tredje til nittende strekpunkt.

Ny § 19-1 a skal lyde:

§ 19-1 a *Forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering*

Alderspensjon er en ytelse ved alder etter trygdeforordningen. Bestemmelsene i dette kapitlet skal fravikes i den utstrekning det er nødvendig av hensyn til relevante bestemmelser i EØS-avtalens hoveddel, trygdeforordningen, gjennomføringsforordningen og bi- og multilaterale trygdeavtaler, se §§ 1-3 a og 1-3 b.

Departementet kan i forskrift gi bestemmelser som supplerer eller legger til rette for etterlevelse av bestemmelser om ytelser ved alder i trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen.

I innholdsfortegnelsen i kapittel 20 skal nytt andre strekpunkt lyde:

- *forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering står i § 20-1 a*

Innholdsfortegnelsens nåværende andre til tjueførste strekpunkt blir tredje til tjuende strekpunkt.

Ny § 20-1 a skal lyde:

§ 20-1 a *Forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering*

Alderspensjon er en ytelse ved alder etter trygdeforordningen. Bestemmelsene i dette kapitlet skal fravikes i den utstrekning det er nødvendig av hensyn til relevante bestemmelser i EØS-avtalens hoveddel, trygdeforordningen, gjennomføringsforordningen og bi- og multilaterale trygdeavtaler, se §§ 1-3 a og 1-3 b.

Departementet kan i forskrift gi bestemmelser som supplerer eller legger til rette for etterlevelse av bestemmelser om ytelser ved alder i trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen.

I innholdsfortegnelsen i kapittel 21 skal nytt andre strekpunkt lyde:

- *forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering står i § 21-1 a*

Innholdsfortegnelsens nåværende andre til sekstende strekpunkt blir tredje til syttende strekpunkt.

Ny § 21-1 a skal lyde:

§ 21-1 a *Forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering*

Bestemmelsene i dette kapitlet skal fravikes i den utstrekning det er nødvendig av hensyn til relevante bestemmelser i EØS-avtalens hoveddel, trygdeforordningen, gjennomføringsforordningen og bi- og multilaterale trygdeavtaler, se §§ 1-3 a og 1-3 b.

I innholdsfortegnelsen i kapittel 22 skal nytt andre strekpunkt lyde:

- *forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering står i § 22-1 a*

Innholdsfortegnelsens nåværende andre til tjueførste strekpunkt blir tredje til tjuende strekpunkt.

Ny § 22-1 a skal lyde:

§ 22-1 a *Forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering*

Bestemmelsene i dette kapitlet skal fravikes i den utstrekning det er nødvendig av hensyn til relevante bestemmelser i EØS-avtalens hoveddel, trygdeforordningen, gjennomføringsforordningen og bi- og multilaterale trygdeavtaler, se §§ 1-3 a og 1-3 b.

§ 23-4 a skal lyde:

§ 23-4 a *Avgifter for personer som er omfattet av norsk trygdelovgivning etter trygdeavtale mv.*

Det skal svares arbeidsgiveravgift og trygdeavgift for ytelser til personer som er omfattet av norsk trygdelovgivning i henhold til EØS-avtalens trygderegler, se § 1-3 a, eller annen avtale om trygd som nevnt i § 1-3 b. Tilsvarende gjelder for ytelser til personer som har rett til helsetjenester i et annet EØS-land eller Storbritannia, når Norge er kompetent stat etter EØS-avtalens trygderegler. Det skal også svares avgifter for ytelser til personer som i henhold til § 1-3 b første ledd bokstav c enten er omfattet av norsk trygdelovgivning, eller har rett til helsetjenester når Norge er kompetent stat. Departementet kan gi forskrift til utfylling og gjennomføring av bestemmelsene i denne paragrafen.

VII

I lov 26. juni 1998 nr. 41 om kontantstøtte til småbarnsforeldre gjøres følgende endringer:

Kapittel 1 overskriften skal lyde:

Kapittel 1. Formålet med kontantstøtten og forholdet til trygdekoordinering

Ny § 1 a skal lyde:

§ 1 a *Forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering*

Kontantstøtte er en familieytelse etter trygdeforordningen. Bestemmelsene i loven her skal fravikes i den utstrekning det er nødvendig av hensyn til relevante bestemmelser i EØS-avtalens hoveddel, trygdeforordningen, gjennomføringsforordningen og bi- og multilaterale trygdeavtaler, se folketrygdloven §§ 1-3 a og 1-3 b.

§ 3 a første ledd skal lyde:

Bestemmelsene i trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen, jf. folketrygdloven § 1-3 a, får tilsvarende anvendelse på en arbeidstaker mv. som arbeider med leting etter eller utvinning av olje, gass eller andre naturressurser på den norske delen av kontinentalsokkelen, som om vedkommende hadde arbeidet på norsk territorium. *Avtaler som nevnt i § 22 første ledd og folketrygdloven § 1-3 b første ledd, får anvendelse på kontinentalsokkelen i den utstrekning det er bestemt i den enkelte avtale.*

§ 22 skal lyde:

§ 22 *Folkerettslige forpliktelser om trygdekoordinering*

Kongen kan i forskrift gjennomføre bilaterale avtaler med andre land om trygdekoordinering.

Bestemmelsene som er gitt i eller i medhold av denne loven, skal fravikes i den utstrekning det er nødvendig for

å overholde forpliktelser som følger av EØS-avtalens hoveddel, bilaterale avtaler som nevnt i første ledd og forordninger og avtaler som nevnt i folketrygdloven §§ 1-3 a og 1-3 b.

VIII

I lov 2. juli 1999 nr. 61 om spesialisthelsetjenesten m.m. gjøres følgende endringer:

Ny § 1-3 skal lyde:

§ 1-3 Folkerettslige forpliktelser om trygdekoordinering

Kongen kan i forskrift gjennomføre bilaterale avtaler med andre land om trygdekoordinering.

Bestemmelsene som er gitt i eller i medhold av denne loven, skal fravikes i den utstrekning det er nødvendig for å overholde forpliktelser som følger av EØS-avtalens hoveddel, bilaterale avtaler som nevnt i første ledd og forordninger og avtaler som nevnt i folketrygdloven §§ 1-3 a og 1-3 b.

IX

I lov 2. juli 1999 nr. 63 om pasient- og brukerrettigheter gjøres følgende endring:

Ny § 1-4 skal lyde:

§ 1-4 Folkerettslige forpliktelser om trygdekoordinering

Kongen kan i forskrift gjennomføre bilaterale avtaler med andre land om trygdekoordinering.

Bestemmelsene som er gitt i eller i medhold av denne loven, skal fravikes i den utstrekning det er nødvendig for å overholde forpliktelser som følger av EØS-avtalens hoveddel, bilaterale avtaler som nevnt i første ledd og forordninger og avtaler som nevnt i folketrygdloven §§ 1-3 a og 1-3 b.

X

I lov 8. mars 2002 nr. 4 om barnetrygd gjøres følgende endringer:

Kapittel 1 overskriften skal lyde:

Kapittel 1. Formålet med barnetrygden og forholdet til trygdekoordinering

Ny § 1 a skal lyde:

§ 1 a Forholdet til bestemmelser om internasjonal trygdekoordinering

Barnetrygd er en familieytelse etter trygdeforordningen. Bestemmelsene i loven her skal fravikes i den utstrekning det er nødvendig av hensyn til relevante bestemmelser i EØS-avtalens hoveddel, trygdeforordningen, gjennomføringsforordningen og bi- og multilaterale trygdeavtaler, se folketrygdloven §§ 1-3 a og 1-3 b.

§ 6 første ledd skal lyde:

Bestemmelsene i trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen, jf. folketrygdloven § 1-3 a, får tilsvarende anvendelse på en arbeidstaker mv. som arbeider med leting etter eller utvinning av olje, gass eller andre naturressurser på den norske delen av kontinentalsokkelen, som om vedkommende hadde arbeidet på norsk territorium. *Avtaler som nevnt i § 22 første ledd og folketrygdloven § 1-3 b første ledd, får anvendelse på kontinentalsokkelen i den utstrekning det er bestemt i den enkelte avtale.*

§ 22 skal lyde:

§ 22 Folkerettslige forpliktelser om trygdekoordinering

Kongen kan i forskrift gjennomføre bilaterale avtaler med andre land om trygdekoordinering.

Bestemmelsene som er gitt i eller i medhold av denne loven, skal fravikes i den utstrekning det er nødvendig for å overholde forpliktelser som følger av EØS-avtalens hoveddel, bilaterale avtaler som nevnt i første ledd og forordninger og avtaler som nevnt i folketrygdloven §§ 1-3 a og 1-3 b.

XI

I lov 16. juni 2006 nr. 20 om arbeids- og velferdsforvaltningen skal § 4 andre ledd andre punktum lyde:

Etaten skal legge til rette for at enhver kan få kjennskap til rettigheter og plikter etter nasjonal og internasjonal trygderett.

Nåværende andre punktum blir nytt tredje punktum.

XII

I lov 24. juni 2011 nr. 30 om kommunale helse- og omsorgstjenester m.m. gjøres følgende endring:

Ny § 1-3 skal lyde:

§ 1-3 Folkerettslige forpliktelser om trygdekoordinering

Kongen kan i forskrift gjennomføre bilaterale avtaler med andre land om trygdekoordinering.

Bestemmelsene som er gitt i eller i medhold av denne loven, skal fravikes i den utstrekning det er nødvendig for å overholde forpliktelser som følger av EØS-avtalens hoveddel, bilaterale avtaler som nevnt i første ledd og forordninger og avtaler som nevnt i folketrygdloven §§ 1-3 a og 1-3 b.

XIII

I lov 21. juni 2013 nr. 102 om stillingsvern mv. for arbeidstakere på skip skal ny § 4-9 lyde:

§ 4-9 Folkerettslige forpliktelser om trygdekoordinering

Kongen kan i forskrift gjennomføre bilaterale avtaler med andre land om trygdekoordinering.

Bestemmelsene som er gitt i eller i medhold av denne loven, skal fravikes i den utstrekning det er nødvendig for å overholde forpliktelser som følger av EØS-avtalens hoveddel, bilaterale avtaler som nevnt i første ledd og forordninger og avtaler som nevnt i folketrygdloven §§ 1-3 a og 1-3 b.

XIV

I lov 27. november 2020 nr. 131 om overgangsregler mv. ved Storbritannias uttreden fra Den europeiske union gjøres følgende endringer:

§ 2 første ledd bokstav b skal lyde:

b. artikkel 23 og 24 (rettigheter for arbeidstakere og selvstendig næringsdrivende).

§ 2 første ledd bokstav c og andre til fjerde ledd oppheves.

XV

Loven trer i kraft fra den tiden Kongen bestemmer. Kongen kan sette i kraft de enkelte bestemmelsene til ulik tid.

Presidenten [14:02:01]: Fremskrittspartiet har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble bifalt med 88 mot 13 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 14.02.14)

Presidenten [14:02:24]: Det votes over lovens overskrift og loven i sin helhet.

Fremskrittspartiet har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g :

Lovens overskrift og loven i sin helhet ble bifalt med 88 mot 13 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 14.02.39)

Presidenten [14:02:50]: Lovvedtaket vil bli satt opp til andre gangs behandling i et senere møte i Stortinget.

Videre var innstilt:

B.

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en avklaring av forholdet mellom folketrygdlovens bestemmelser og EØS-retten.

Presidenten [14:02:56]: Fremskrittspartiet har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble bifalt med 88 mot 13 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 14.03.06)

Votering i sak nr. 2, debattert 10. november 2022

Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Mimir Kristjánsson, Seher Aydar og Hege Bae Nyholt om å sikre reell streikerett (Innst. 27 S (2022–2023), jf. Dokument 8:144 S (2021–2022))

Presidenten [14:03:20]: Under debatten har Mimir Kristjánsson satt fram i alt fire forslag, nr. 1–4, på vegne av Rødt.

Det votes over forslag nr. 1. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen, i samarbeid med partene, gjennomgå bruken av tvungen lønnsnemnd. Gjennomgangen bør gjentas rutinemessig.» Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Rødt ble med 96 mot 5 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 14.03.41)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k :

Dokument 8:144 S (2021–2022) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Mimir Kristjánsson, Seher Aydar og Hege Bae Nyholt om å sikre reell streikerett – vedtas ikke.

Presidenten: Det votes alternativt mellom komiteens innstilling og forslagene nr. 2–4, fra Rødt.

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen, i samarbeid med partene, fremme forslag som sikrer kontradiksjonsrett, slik at begge parter blir hørt og får si sin mening før en konflikt stanses med tvungen lønnsnemnd.»

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen, i samarbeid med partene, gjennomgå bruken av tvungen lønnsnemnd og fremme forslag som sikrer at tvungen lønnsnemnd ikke kan brukes på en måte som kan undergrave streikeretten. Målet er at pågående konflikter ikke stoppes, med mindre det er helt nødvendig.»

Forslag nr. 4 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sammen med partene gjennomgå forslag om hvordan man kan sikre at tvungen lønnsnemnd ikke blir utfallet av en arbeidskonflikt, og hvordan man kan bruke dispensasjoner slik at partene har mulighet til å forhandle med framdrift når man har en konflikt, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.»

V o t e r i n g :

Ved alternativ votering mellom komiteens innstilling og forslagene fra Rødt ble innstillinga bifalt med 97 mot 4 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 14.04.23)

Votering i sak nr. 3, debattert 10. november 2022

Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Dagfinn Henrik Olsen, Gisle Meininger Saudland og Erlend Wiborg om å avvikle den urettferdige avkortningen i pensjon for gifte og samboende pensjonister (Innst. 30 S (2022–2023), jf. Dokument 8:259 S (2021–2022))

Presidenten [14:04:50]: Under debatten har Dagfinn Henrik Olsen satt fram et forslag på vegne av Fremskrittspartiet og Rødt. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme nødvendige forslag for en trinnvis avvikling av avkortningen i pensjoner med bakgrunn i sivilstatus.»

Det voteres alternativt mellom dette forslaget og komiteens innstilling.

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k :

Dokument 8:259 S (2021–2022) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Dagfinn Henrik Olsen, Gisle Meininger Saudland og Erlend Wiborg om å avvikle den urettferdige avkortningen i pensjon for gifte og samboende pensjonister – vedtas ikke.

V o t e r i n g :

Ved alternativ votering mellom komiteens innstilling og forslaget fra Fremskrittspartiet og Rødt bifaltes innstillinga med 84 mot 17 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 14.05.30)

Votering i sak nr. 4, debattert 10. november 2022

Innstilling fra transport- og kommunikasjonskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Helge André Njåstad og Silje Hjemdal om å sikre at

innbyggjarane i Nordvik, Søfteland og Kalandseid slepp å betale bompengar for ein veg dei ikkje nyttar (Innst. 29 S (2022–2023), jf. Dokument 8:251 S (2021–2022))

Presidenten [14:05:50]: Under debatten har Silje Hjemdal satt fram et forslag på vegne av Fremskrittspartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringa syta for at det ikkje vert kravd inn bompengar på sidevegane til E39 mellom Bjørnafjorden og Bergen.»

Det voteres alternativt mellom dette forslaget og komiteens innstilling. Rødt og Kristelig Folkeparti har varslet støtte til innstillinga.

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k :

Dokument 8:251 S (2021–2022) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Helge André Njåstad og Silje Hjemdal om å sikre at innbyggjarane i Nordvik, Søfteland og Kalandseid slepp å betala bompengar for ein veg dei ikkje nyttar – vert ikkje vedteke.

V o t e r i n g :

Ved alternativ votering mellom komiteens innstilling og forslaget fra Fremskrittspartiet ble innstillinga bifalt med 86 mot 14 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 14.06.30)

Sak nr. 10 [14:06:41]

Referat

1. (71) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Sveinung Rotevatn, Alfred Jens Bjørlo og Guri Melby om mer frihet til å jobbe der du vil (Dokument 8:34 S (2022–2023))
Enst.: Sendes arbeids- og sosialkomiteen.
2. (72) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Seher Aydar, Tobias Drevland Lund og Hege Bae Nyholt om å sikre innsyn i alle offentlig finansierte velferdstjenester (Dokument 8:33 S (2022–2023))
3. (73) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Ingvild Wettrhus Thorsvik, Guri Melby og Alfred Jens Bjørlo om forbud mot innførsel og omsetning av pels i næringsøyemed (Dokument 8:35 S (2022–2023))
Enst.: Nr. 2 og 3 sendes næringskomiteen.
4. (74) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Lene Westgaard-Halle, Sivert Bjørnstad, Alfred Jens Bjørlo og Rasmus Hansson om å opprettholde Norges innbetalinger til Den europeiske romorga-

nisasjonens (ESA) frivillige programmer på dagens nivå (Dokument 8:36 S (2022–2023))

Presidenten [14:06:58]: Presidenten foreslår at representantforslaget blir sendt næringskomiteen.

Representanten Sivert Bjørnstad har bedt om ordet.

Sivert Bjørnstad (FrP) [14:07:15]: Siden forslaget, hvis det blir vedtatt, får betydning for regjeringens holdning på et ministerrådsmøte hos Den europeiske romorganisasjonen allerede 22. november, foreslås det at saken tas til behandling så snart som mulig.

Presidenten [14:07:37]: Ønsker noen ordet til stemmeforklaring? – Torgeir Knag Fylkesnes.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [14:07:52]: Som forslagsstillarane er også SV opptatt av at dette skal behandlast raskt. Vi trur samtidig at viss ein behandlar det etter forretningsordenens § 39 b), vil vi likevel rekke å få behandla dette før møtet i ESA, der ein skal deklare intensjonane i programmet. Da må det behandlast i helga, rett over helga må det kome innstilling frå komiteen, og saka må opp på kartet på torsdag. Difor anbefaler vi SVs gruppe å støtte behandling etter § 39 b).

Geir Pollestad (Sp) [14:08:40]: Regjeringspartia, Arbeidspartiet og Senterpartiet, meiner at så lenge det er tid til komitébehandling, ønskjer me å ha det, og vert det gjeve klart uttrykk for Stortingets vilje i saka før 22. november, er det tidsnok. Me støttar forslaget frå SV om at representantforslaget vert sendt til komité.

Presidenten [14:09:03]: Da har representanten Sivert Bjørnstad foreslått at saken behandles etter forretningsordenens § 39 annet ledd bokstav c), dvs. at saken legges ut til gjennomsyn for representantene i minst én dag og deretter føres opp på dagsordenen til behandling.

Det foreligger da to forslag til behandlingsmåte. Det blir votert alternativt mellom presidentens forslag om komitébehandling og forslaget fra Sivert Bjørnstad.

V o t e r i n g :

Ved alternativ votering mellom presidentens forslag og forslaget fra Sivert Bjørnstad ble presidentens forslag bifalt med 63 mot 38 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 14.09.40)

Presidenten [14:09:50]: Presidentens forslag er dermed vedtatt, og saken sendes til næringskomiteen.

Da er voteringen ferdig, og sak nr. 10, Referat, er ferdigbehandlet. Stortinget går tilbake til behandlingen av dagens kart.

Sak nr. 6 [14:10:38]

Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Morten Stordalen, Silje Hjemdal, Hans Andreas Limi, Terje Halleland, Sivert Bjørnstad og Terje Hansen om like konkurransevilkår for servicehandelsnæringen (Innst. 38 S (2022–2023), jf. Dokument 8:247 S (2021–2022))

Presidenten [14:11:04]: Etter ønske fra helse- og omsorgskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringa.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil syv replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringa, og de som måtte tegne seg på talerlista utover den fordelte taletid, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Tove Elise Madland (A) [14:11:37] (ordfører for saka): Først vil eg takke komiteen for arbeidet med Dokument 8-forslaget om like konkurransevilkår for servicehandelsnæringa. Bakgrunnen for saka er at regjeringa blir bedt om at kommunane kan innvilge søknader om salsbevilging for alkoholhaldig drikke i klasse 1, òg når søknaden kjem frå ein servicehandelsbedrift.

Det er eit stort fleirtal i komiteen som ikkje ønskjer å støtte opp om dette forslaget. Det er elles kome inn fire skriftlege innspel i saka, frå Circle K Norge AS, St1 Norge AS, Best Stasjon AS og Virke Servicehandel. Alle fire er positive til forslaget.

Eg reknar med at dei andre partigruppene gjer greie for sitt syn i saka.

Alkoholhaldige drikkevarer er ikkje varer på lik linje med andre varer som blir selde i daglegvarebransjen. Det er strengt regulert kven som kan selje alkohol. Alkohol kan gje skadar og problem for den som drikk, og for pårørande, arbeidsliv og samfunn. Alkoholforskriften § 3-4 har fastsett forbod mot å gje salsbevilging for alkoholhaldig drikke til bensinstasjonar og kioskar. Regelverket har til hensikt å avgrense tilgjenge til alkohol, òg ved å avgrense antalet utsalsstader.

For regjeringa er det viktig å vidareføre ein restriktiv alkoholpolitikk. Dette er òg tydeleg nedfelt i Hurdalsplattforma. Å avgrense tilgjenge til alkoholhaldig drikke er eit verkemiddel for å avgrense totalforbruket av alkohol i befolkninga.

Eg er glad for at fleirtalet støttar vårt syn, at ein opprettheld dei verkemidla som avgrensar tilgjenge. Ved å opne opp for sal av alkoholhaldig drikke frå servicehandelsnæringa oppnår ein nemleg det motsette, å auke tilgjenge. Noreg har som målsetting å redusere skadeleg alkoholkonsum med 10 pst. innan 2025. Alkohol er det mest utbreidde rusmiddelet i Noreg. For mange er det ei

kjelde til nyting og glede, men dessverre veit me at alkoholforbruk er ein viktig risikofaktor for tap av leveår i befolkninga. Alkohol og for høgt forbruk rammar òg ikkje minst barna, som opplever at foreldre og andre vaksne har eit altfor høgt inntak av alkohol.

Når totalkonsumet og tilgjenge av alkohol aukar, vil òg omfanget av helseproblem og andre problem auke. Difor står me fast på ein ansvarleg, restriktiv og solidarisk alkoholpolitikk.

Erlend Svardal Bøe (H) [14:14:29]: Kiosker og bensinstasjoner har en viktig rolle i samfunnet vårt, og spesielt i mange distriktssamfunn, slik det også blir framhevet i forslaget som vi behandler. Flere steder fungerer også kiosker og bensinstasjoner som dagligvarebutikker, med et større vareutvalg.

Å åpne opp for at kiosker og bensinstasjoner skal få salgsbevilling for alkoholholdige drikker opp til 4,7 volumprosent alkohol, vil være med og øke tilgjengeligheten til alkohol i samfunnet. Det vil også være med på å etablere en rekke nye utsalgssteder for alkohol, som ikke bare begrenser seg til distriktssamfunn med kiosker og bensinstasjoner som fungerer som dagligvarebutikker, men også til andre større områder.

Høyre støtter ikke det forslaget og mener at vi må begrense skadevirkningene av alkohol – og det gjør vi ikke ved å øke tilgjengeligheten.

Det er også viktig å presisere, som statsråden gjør i sin vurdering av forslaget i sitt brev til Stortinget, at kommunene som bevilgende myndighet må foreta en helhetsvurdering av det enkelte utsalgsstedets karakter ved behandling av en søknad om salgsbevilling av alkohol opptil 4,7 volumprosent, altså gruppe 1 i alkoholloven. Det kommer også fram i rundskrivet fra Helse- og sosialdepartementet om alkoholforskriften, så den muligheten ligger der allerede.

I løpet av saksgangen og basert på høringsinnspillene er det fremmet et nytt forslag i saken, der man ber regjeringen utrede om servicehandelen kan konkurrere på like vilkår, men at det ikke skal føre til økt tilgjengelighet av alkohol. Det er heller ikke et forslag som Høyre støtter når vi setter som premiss – vi er imot forslag nr. 1 – at det ikke er like vilkår rundt det. Så Høyre kommer ikke til å støtte de to forslagene som er fremmet i saken, og ikke forslaget i sin helhet.

Lisa Marie Ness Klungland (Sp) [14:16:42]: Lågare forbruk av alkohol og andre rusmiddel i befolkninga kan gje ein betydeleg folkehelsegevinst og bidra til å minske sosial ulikskap i helse. Alkohol- og narkotika- bruk er blant dei viktigaste risikofaktorane for helsetap og tidleg død i befolkninga.

Den norske alkoholpolitikken har vore velfungerande. Føremålet med lovverket har vore å avgrense dei

individuelle og samfunnsmessige skadane som alkoholforbruk kan medføre. Det er ingen hemmelegheit kor store skadar alkohol og andre rusmiddel kan påføre både kvar og ein av oss og samfunnet i det heile. Dei konsekvensane kjenner me nok alle til.

Tilgjenge heng saman med forbruk. Enkelt forklart vil auka tilgjenge skape eit auka forbruk, som kan resultere i eit risikofylt forbruk – og igjen til helseskadar og sosiale skadar. Regelverket har i dag til hensikt å avgrense tilgjenge.

Senterpartiet vil vidareføre ein restriktiv alkoholpolitikk. Det er for å avgrense tilgjenge til alkoholholdige drikkar, og slik avgrense totalforbruket. Me røystar difor imot dette forslaget.

Thorleif Fluor Vikre (FrP) [14:18:13]: Kiosker og bensinstasjoner er viktige arbeidsplasser. De gir mange unge deres første jobb, og de er viktige sosiale møteplasser i lokalsamfunn. Og i et samfunn som blir stadig mer teoretisk, heier jeg faktisk på alle de fysiske arbeidsplassene som man kan få innenfor handelen.

Kiosker og bensinstasjoner over hele landet har ett ønske i denne saken – å kunne konkurrere på like vilkår. Det er det denne saken handler om. Den handler ikke om alkoholpolitikk i seg selv. Den handler om to aktører som ønsker seg de samme kundene, og som skal konkurrere på like vilkår. Bensinstasjoner er ikke de samme som de var, akkurat som dagligvarehandelen ikke er den samme som den var før. Nå finner man til og med døgn-åpne dagligvarebutikker. Likevel velger man å tviholde på et utdatert regelverk.

Jeg lurer fortsatt på: Hva er det som skiller en dagligvarebutikk med drivstoff, eller lading for den saks skyld, fra en bensinstasjon med et bredt dagligvareutvalg? Hvorfor kan en dagligvarehandel sette opp en drivstoffpumpe eller en ladestasjon uten at dette får konsekvenser for salgsbevillingen? Var det intensjonen da man laget regelverket?

Det er verdt å merke seg at norske bensinstasjonseiere ikke ber om at konkurrentene skal miste noen rettigheter. De ønsker bare å konkurrere på like vilkår. Bransjen ber ikke om frislipp på alkoholsalg. De ber ikke om å selge alkohol til alle døgnets tider. De ber om retten til å søke kommunen om salgsbevilling. De har bedt om å få forholde seg til akkurat de samme strenge reglene som dagligvarebransjen gjør. De har bedt om å få tilby et fullverdig dagligvareutvalg.

Kanskje det største sjokket i denne saken er at man ikke en gang ser ut til å være åpen for en utredning. Det virker som om representantene ikke har lest innspillene eller merknadene. Fremskrittspartiet har etter innspill fra bransjen foreslått følgende:

«Stortinget ber regjeringen utrede hvordan servicehandelen kan konkurrere på like vilkår med dagligvarehandelen uten at det fører til økt tilgjengelighet av alkohol.»

Legg merke til «uten at det fører til økt tilgjengelighet». Dette er ikke Fremskrittspartiets primære standpunkt. Vi mener at dette klarer faktisk lokalpolitikere å avgjøre utmerket på egen hånd, men vi ønsker å lytte til bransjen og ta saken et steg videre. Det er særlig rart hvis flertallet sier nei til dette når begrunnelsen for ikke å støtte vårt primærforslag er at man ikke ønsker økt tilgjengelighet.

Jeg skjønner at bransjen er skuffet, jeg skjønner at forhandlerne og franchisetakerne rundt omkring i Norge er skuffet.

Jeg tar opp Fremskrittspartiets forslag.

Presidenten [14:21:13]: Da har representanten Thorleif Fluer Vikre tatt opp Fremskrittspartiets forslag.

Olaug Vervik Bollestad (KrF) [14:21:24]: Jeg hørte at foregående representant sa at dette handler først og fremst om arbeidsplasser, men det er nå engang helsekomiteen som behandler saken, og da skulle jeg tro det handlet om forbruk og eventuelt avhengighet.

Nå har vi i den foregående saken nettopp diskutert mangel på helsepersonell, vi har diskutert utfordringer i kommunene med fastlegeordningen, og vi har diskutert og hørt fortalt hvilke køer det er i akuttmottak på sykehus.

Jeg er ikke i tvil om at de som sliter med en alkoholutfordring, skal få helsehjelp både i kommuner og i sykehus. Samtidig må vi gjøre det vi kan for å hindre at det blir flere som får et økt alkoholforbruk, både av hensyn til den enkelte og av hensyn til familiene. Hvis man har levd rundt dem som har et økt alkoholforbruk, vet man at det er veldig mange andre rundt. I tillegg handler det om at vi har et helsevesen som også sliter.

Vi vet at økt tilgjengelighet og økt forbruk også gir økte helseplager. Derfor er Kristelig Folkeparti veldig takknemlig for den tydeligheten som regjeringen har i Hurdalsplattformen, der de sier at de ønsker å redusere alkoholforbruket. Vi har også i fellesskap sagt at vi ønsker å redusere forbruket av alkohol blant den norske befolkningen. Det er ikke for å være kjipe, det er faktisk for å få bedre helse. Vi går snart inn i en høytid da vi vet at fryktelig mange unger – opp mot 110 000 unger – gruer seg til jul nettopp på grunn av dette. Derfor er det soleklart at Kristelig Folkeparti står ved det som komiteen innstiller, og stemmer imot forslagene fra Fremskrittspartiet.

Statsråd Ingvild Kjerkol [14:23:35]: Alkoholholdig drikk er ingen ordinær vare. Den kan derfor ikke side-

stilles med andre varer som selges i dagligvarebransjen. Det er strengt regulert hvem som skal kunne selge alkohol, og bakgrunnen for det er at alkohol kan medføre skader og problemer for den som drikker, pårørende og andre tredjepersoner, arbeidslivet og samfunnet.

Formålet bak alkoholregelverket er i størst mulig utstrekning å begrense de samfunnsmessige og individuelle skadene som alkoholbruk kan innebære. Begrenser vi bruken av alkohol i samfunnet, begrenser vi også det totale omfanget av skader og problemer som følge av alkoholbruk.

Et svært effektivt virkemiddel for å begrense bruken av alkohol, og dermed skadevirkningene, er å begrense tilgjengeligheten til alkohol. Det er det forbudet mot salg av alkoholholdig drikk fra servicehandelsbedrifter, som bensinstasjoner og kiosker, handler om.

Forbudet er et viktig virkemiddel for å begrense tilgjengeligheten av alkohol. Dersom man skal tillate at kommunene kan si ja til søknader om salgsbevilling for alkoholholdig drikk når søknaden kommer fra servicehandelsbedrifter, vil man bidra til å øke tilgjengeligheten av alkohol, og det vil bli mange flere utsalgssteder for alkohol. Det er ikke i tråd med formålet om å begrense totalforbruket. Det harmonerer heller ikke med regjeringens mål om å videreføre en restriktiv alkoholpolitikk, som er slått fast i Hurdalsplattformen.

Etter mitt syn er det nødvendig å holde fast på forbudet mot salg av alkoholholdig drikk på bensinstasjoner og kiosker. Det er nødvendig å begrense tilgjengeligheten av alkohol. Jeg vil på den bakgrunn anbefale Stortinget ikke å vedta dette forslaget. Forslaget vil svekke et viktig virkemiddel for å begrense forekomsten av alkoholrelaterte skader, problemer og uhelse.

Presidenten [14:25:55]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 6.

Sak nr. 7 [14:25:58]

Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Marian Hussein, Kathy Lie og Lan Marie Nguyen Berg om å sikre migrenepasienter som har fått individuell refusjon ved bruk av CGRP-hemmere (Innst. 37 S (2022–2023), jf. Dokument 8:252 S (2021–2022))

Presidenten [14:26:21]: Etter ønske fra helse- og omsorgskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringa.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil syv replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringa, og de som måtte teg-

ne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Tone Wilhelmsen Trøen (H) [14:26:57] (komiteens leder og ordfører for saken): Komiteen har behandlet dette representantforslaget fra stortingsrepresentantene fra partiene Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne. Det handler i hovedsak om at de reglene som ble endret 1. april, når det gjelder CGRP-hemmere, burde oppheves.

Jeg regner med at de partiene som tar ordet, uttaler seg om sine partistandpunkter, og jeg går da over til å snakke på vegne av Høyre.

Migrene er på Verdens helseorganisasjons topp ti liste over sykdommer med høyest funksjonsnedsettelse. De som rammes av migrene, sliter i veldig stor grad med å kunne være i arbeid og ha effektive hverdager. De har veldig store smerter, og samfunnsmessig er det veldig store kostnader ved at mennesker har så store kroniske plager.

Derfor var gleden selvfølgelig veldig stor for disse pasientene da de fikk tilgang til medisiner som gjør at de får en forutsigbar hverdag, og en hverdag som gjør at de kan fungere mye, mye bedre.

Derfor mener vi i Høyre helt tydelig at det å skulle måtte ta en pause fra disse medisinene – en pause som skjer skjematisk, og ikke i en dialog mellom pasient og lege – i ytterste konsekvens er å bryte med de grunnleggende pasientrettigheter som vi har. Vi mener at en sånn pauseordning ikke oppfyller retten den enkelte har til individuell vurdering og til forsvarlig helsehjelp.

Vi mener det er helt urimelig, og Høyre står derfor sammen med de andre partiene, utenom regjeringspartiene, om å be regjeringen oppheve dette vedtaket om innstramming av reglene.

De synspunktene var offentlige og åpne for lenge siden – lenge før sommeren. Vi mener egentlig at helseministeren og regjeringen kunne ha tatt grep allerede da. Da hadde man sluppet å utsette disse pasientene for i enda lengre tid å leve med bekymringer for om dette skulle inntreffe for deres del. Men nå gjør Stortinget noe med det i dag.

Cecilie Myrseth (A) [14:30:14]: Alle pasienter i Norge skal få forsvarlig helsehjelp. Migrene er en alvorlig sykdom. For mange kan det gå sterkt ut over hverdagen og livskvaliteten. Det er også en sykdom som rammer kvinner ekstra hardt. Derfor er det positivt at vi har fått på plass forebyggende medisiner som gjør hverdagen bedre for dem som er rammet. Men vi har fremdeles en vei å gå for å sikre en bedre helhetlig tilnærming for dem som har migrene, og det trengs nok et kompetanseløft i mange deler av våre helsetjenester for at flere skal få hjelp tidligere.

Det er med migrenemedisin som med alle andre legemidler som dekkes av vår felles helsetjeneste: Ressursbruken må stå i rimelig forhold til nytten. Det er prinsipper som et felles storting har stilt seg bak. Da tenker jeg selvfølgelig på prioriteringsmeldingen. Det handler i bunn og grunn om å skape likeverdige helsetjenester, hvor pengene fordeles rettferdig. Med det bakteppet har Legemiddelverket etter anbefaling fra norske nevrologer anbefalt at det innføres en strukturert behandlingspause, nettopp fordi migrene er en sykdom som gjennom livet kan variere.

En migrenediagnose trenger heldigvis ikke å vare livet ut. Den kan faktisk avta, og de færreste ønsker vel å stå på et legemiddel med potensielle bivirkninger som de kanskje ikke trenger lenger. Vi kan heller ikke forsvare å bruke viktige helsekroner på en medisin pasienten ikke lenger har behov for, og som samtidig påfører folketrygden store utgifter, som igjen går på bekostning av andre pasienter.

Arbeiderpartiet og Senterpartiet har i denne saken likevel vært tydelig på at en sånn behandlingspause må skje med fleksibilitet til fordel for pasientens livssituasjon, og varigheten på en pause må også tilpasses medisinske vurderinger. Jeg tar derfor opp forslaget som Arbeiderpartiet er en del av.

Jeg må også påpeke i forbindelse med denne saken, som i flere andre saker etter stortingsvalget, at vi ser nye takter fra Høyre i helsepolitikken. Vi hadde en helseminister, Bent Høie, som i åtte år var veldig tydelig på prioriteringskriteriene: at noen ting ligger fast, og at det er forskjell på hva Stortinget skal gjøre. Den roen og forståelsen rundt prioriteringskriteriene som har ligget fast til nå, ser vi har endret seg. Høyre har fått en ny kurs.

Nils T. Bjørke hadde her teke over presidentplassen.

Presidenten [14:33:02]: Representanten Cecilie Myrseth har teke opp det forslaget ho refererte til.

Lisa Marie Ness Klungland (Sp) [14:33:12]: Helse- og omsorgskomiteen skal setje seg inn i mange saker og ha meiningar om mange ting. Me skal løyve pengar til alle delar innan helse, løfte fram viktige satsingar og endre lovverk, sånn at det blir best mogleg for brukarar av helsetenesta og dei som jobbar der. Alt dette skal me gjere samtidig som me bruker ressursane til fellesskapet på best mogleg måte, og sånn at kvar ei krone brukt på helse, skal bli brukt best mogleg.

Me synest det er viktig at så mange som mogleg får seie kva dei meiner om denne saka og andre saker, og at det blir teke omsyn til både pasientar, brukarar og ekspertar. Det er vondt å høyre om redselen for tilbakefall av smerter.

Forslaget til opposisjonen, som er i fleirtal, handlar berre om å stoppe vedtaket om innstramming. Då har ein valt å forhalde seg til berre ei side. Ein har valt å overkøyre Legemiddelverket utan noka som helst anledning for skjøn. Ein har heller ikkje teke omsyn til verken samfunnsnytte eller den nytten dette vil ha for den enkelte person.

Forslaget vårt er å be regjeringa ta ei ny vurdering av behovet, og eventuelt tidsintervallet. Avgjerda vår er teken på prinsipielt grunnlag. Me er politikarar, ikkje legar. Me meiner at det finst betre løysingar, som varetek alle partar, enn det forslaget som det blir fleirtal for.

Morten Wold (FrP) [14:35:05]: Det er på sin plass å takke forslagsstillerne for å ha fremmet dette forslaget. Det er også en glede å se at det samler flertall.

Fremskrittspartiet er et av de partiene som mener at det bryter med pasientenes grunnleggende rettigheter at mennesker som har kronisk migrene, skal måtte ta en pause fra medisinen som har vist seg å være effektiv for dem. Og når jeg hører representanten Myrseth, som er bekymret for folketrygdens utgifter til dyr medisin, tenker jeg at det at man hvert tredje år skal ta fra pasienter denne medisinen for å teste virkningen, også kan føre til økte utgifter for folketrygden dersom pasientene blir så dårlige at de ikke kan stå i jobb i perioden. Vi vet ikke nok om konsekvensene av et slikt forslag, og det er helt feil å bruke pasienter som har hatt svært god effekt av disse CGRP-hemmerne, som prøvekaniner, fordi vi politikere ønsker å spare penger – jeg skulle kanskje ikke ha sagt «vi», jeg kunne ha sagt «enkelte politikere».

Fremskrittspartiet mener altså at det er svært uheldig om personer med kronisk migrene skal måtte gjennomgå denne behandlingspausen for å foreta denne testen. Migrene kan være en svært smertefull sykdom, som også andre har vært inne på. En slik behandlingspause vil for mange bety både psykiske og fysiske smerter, som vi i Fremskrittspartiet mener at det ikke er riktig å utsette pasientene for.

Det er altså om lag 10 000 personer som er kroniske migrenepasienter, som har vært bekymret for hva som skjer etter at regjeringen tok til orde for denne behandlingspausen. Heldigvis samler et flertall seg om noe annet, og det er gledelig. Fra Fremskrittspartiets side vil jeg si at dersom vi ikke hadde lyktes med å samle dette flertallet, ville det ikke ha vært verdighet i det hele tatt for en utsatt pasientgruppe som lever med store smerter og ofte har en tung hverdag. Da mener vi at det å gi dem denne medisinen uten denne behandlingspausen, det skulle bare mangle.

Marian Hussein (SV) [14:37:56]: Migrene er en invalidiserende sykdom som rammer over 14 pst. av befolkningen. I mange tilfeller er den kronisk, og pasiente-

ne må leve med konsekvensene store deler av livet. Den rammer mange unge mennesker som er i den fasen av livet da man går på skole, er i arbeid, etablerer seg og stifter familie, får barn og oppdrar disse barna. Dette står i motsetning til kanskje mange andre sykdommer som man ofte får i andre faser av livet, gjerne i høyere alder.

Hodepinesykdommer har tradisjonelt sett vært nedprioritert. Det er en typisk kvinnesykdom med vondt i hodet og har ikke blitt sett på som så alvorlig. De senere årene har man sett og blitt klar over at det ikke bare er hodepine, men faktisk en alvorlig sykdom i nervenetverket i hjernen. Man har skjønnet hvor mye lidelse det faktisk er for pasientene.

Jeg er glad for at vi har klart å få et flertall i denne saken, og for at vi kan gi disse pasientene og deres behandlere tiltroen tilbake, for behandling skal skje i en slik relasjon, ikke fordi Legemiddelverket eller HELFO, som vi har valgt å organisere oss etter, har sett at noe koster mye penger. Vi lever i et velferdssamfunn, og i velferden vår skal det være pasientene og samfunnet for øvrig som skal dra nytte av de nyoppfunne midlene.

Vi skal ikke kaste mennesker ut av behandlingsløp for å spare penger. Hvis regjeringen ønsker å ta noen strukturelle grep for å redusere statens økende utgifter til legemidler, har vi i SV noen andre forslag som ikke rammer en allerede sårbar gruppe, en gruppe som har vært vant til å bli oversett og utsatt for ulike hersketeknikker.

Jeg er glad for at flertallet i denne salen viser tillit til pasienter og helsepersonell. Hvis det er én ting vi vet om ansatte i helsevesenet, er det at de er mestere i å prioritere, og at de heller vil si fra hvis de mener at pasienter får medisiner de ikke trenger.

Seher Aydar (R) [14:41:04]: Alle som har hatt migreaneanfall, vet hvor hemmende det kan være. Det dunker i hodet, lys og lyd blir skarpere enn man kunne tro at det kunne bli, og daglige gjøremål blir plutselig vanskelig å utføre. Mange kan ha mild migrene, sjelden ha anfall eller har hatt det i en periode i livet. Noen har kronisk migrene. Det er riktig at migrene kan endres i sykdomsforløpet. Det taler for dialog mellom behandlende lege og pasient. Det taler ikke for skjematiske behandlingspauser.

Et argument for de nye refusjonsvilkårene er at dette er dyre medisiner som har blitt tatt i bruk av langt flere enn forventet, og at vi må sikre at folk som ikke trenger dem, ikke står på dem over lang tid. Dette er et eksempel på at statens behov for kontroll for kanskje å spare noen kroner, får alvorlige helsemessige konsekvenser og fører til store lidelser hos pasientene. Man kan ikke utsette folk med store smertetilstander for rutinemessige medisinpåuser bare fordi medisinen de står på, er dyr.

Det vil bli behov for flere kontroller for å fange opp dem som bør avbryte behandlingspausen. Fra fagmiljøene hører vi at en allerede presset hodepinehelsetjeneste ikke er dimensjonert for dette.

Målet er ofte å spare penger. Men vi skal ikke undervurdere hva denne mistilliten koster samfunnet i form av ekstraarbeid for helsepersonell, og i dette tilfellet sykmeldinger hos pasienter det går ut over. Å legge behandlingspause inn som refusjonsvilkår er brutalt for pasienten, og det er respektløst for klinikerne som kunne gjort disse vurderingene mer hensiktsmessig og skånsomt. Det er fullt mulig å legge inn anbefalinger om behandlingspause, som kan vurderes av behandlende lege og pasienten sammen. Det er et tillitsbasert system, som er noe helt annet enn skjematisk å tvinge syke folk gjennom pauser, som kan påføre dem sykmeldinger og måner med smerte og funksjonstap.

Vi må kunne stole på klinikerne vurderinger, og pasientene må bli hørt. Pasientene har ikke blitt hørt. Det var ingen bruker- eller pasientrepresentanter eller organisasjoner involvert i utformingen av disse vilkårene. Disse reglene er direkte uetiske, og jeg er glad for at stortingsflertallet nå går sammen for å sette en stopper for dette.

Lan Marie Nguyen Berg (MDG) [14:43:58]: Jeg håper at leopardmønster er innenfor Stortingets reglement, for da jeg hørte nyhetene i dag om at Equinor vil droppe Wisting-feltet, måtte jeg rett og slett pynte meg litt. Men nå er vi her for å feire et annet viktig gjennomslag, at migrenepasientene ikke blir pålagt en pause fra medisiner med CGRP-hemmere.

I vår kom regjeringen med en lammende nyhet for pasienter med kronisk migrene som er avhengig av CGRP-hemmere. De ville pålegge hele denne pasientgruppen jevnlig å måtte gjennomgå en tre måneder lang pause fra medisinen sine for å bevise virkningsgrad og fortsatt behov. Det mener Miljøpartiet De Grønne er et brudd med pasientenes grunnleggende rettigheter. Derfor leverte jeg, sammen med representantene Kathy Lie og Marian Hussein fra SV, et forslag om at regjeringen må reversere denne regelendringen i vår. Det blir det nå flertall for. Jeg vil takke flertallet i komiteen for å samle seg om forslaget. Det er veldig stas å kunne få gjennomslag i Stortinget i en sak som er så viktig for dem det gjelder.

Da de nye reglene inntrådte, kunne vi høre om forvilte pasienter som ble reddet for å bli sendt tilbake igjen til et mørkt rom, til et smertehelvete og til igjen å bli fratatt muligheten til å kunne leve et relativt normalt liv. Dette er også en seier for kvinnehelsen. Migrene rammer kvinner oftere enn det rammer menn og er et av de største helseproblemene blant kvinner. I Norge har om

lag 22 pst. av befolkningen migrene, og rundt 100 000 har diagnosen kronisk migrene. De opplever en hverdag med sterke smerter. Mange har gått i årevis uten behandling som fungerer.

I dag er det ca. 10 000 pasienter som får medisiner med CGRP-hemmere. Det vil være urimelig om det fattes en kollektiv beslutning for en hel pasientgruppe, og det er dessuten å leke med ilden. En pålagt pause vil kunne gi mange varige tilbakeslag og en forverret tilstand.

Vi i Miljøpartiet De Grønne er veldig glade for at flertallet i helsekomiteen på Stortinget er enig med oss i at en pålagt behandlingspause for disse er helt feil vei å gå. Nå forventer vi også at regjeringen raskt følger opp flertallsvedtaket og sikrer at migrenepasienter får sine grunnleggende rettigheter ivaretatt.

Olaug Vervik Bollestad (KrF) [14:46:35]: Jeg har lyst til å takke dem som foreslo dette, SV og Miljøpartiet De Grønne.

Jeg husker at nåværende statsråd og regjering sa at vi skal ha en tillitsreform innenfor helse. Det er jeg enig i. Samtidig er det altså en pasientgruppe som det er mange av, som har en sykdom som vi ikke alltid ser, som isolerer seg uten at andre vet hvorfor, som ligger i mørke rom og har fravær fra jobb, noe som igjen går ut over unger, eller ungene kan ha fått migrene, og dette går ut over familielivet.

Vi har bestemt i fellesskap i denne sal at pasientene skal ha jevnlig medisingjennomgang. Det betyr at legene skal gå gjennom alle medisiner til pasientene. Dessverre ser vi at noen ganger får de ikke det til, fordi vi har datasystem som ikke fungerer, og som gjør at pasienter ikke får seponert de medisinen de skal av, for å begynne på nye. Det gjør at vi faktisk også ser at det er mange eldre som får mer medisiner enn det de skal ha. Det mener jeg vi i fellesskap skal fokusere på. Og jeg mener at i ren tillit til lege og pasient er det de i fellesskap som må avgjøre om pasienten skal ha pause fra et medikament eller ei. For det er helt klart: Alle medikamenter har en bivirkning. Alle medikamenter virker ikke likt hele livet. Det betyr at en må ha vurderinger. Men nå tar vi én gruppe ut og sier at dere med denne medisinen, akkurat dere, skal ta pause. Vi har ikke grunnlag for å si det. Jeg mener det grunnlaget ligger mellom pasient og lege.

Vi har en utfordring med store medisinsutgifter, men da er det flere som må ta det ansvaret, ved å ha jevne medisinkontroller. Da må vi få til et bedre samarbeid, og vi må få til bedre datasystem, som fungerer, og som gjør at vi klarer å få vekk alle dem som i tillegg er overmedisinerte.

Det skulle tatt seg ut hvis vi plutselig og uten grunn hadde sagt at hjertepasientene skal avstå i noen måneder fra en spesiell medisin. Det er en blålyssykdom, det

hadde ingen av oss akseptert. Men dette er en gruppe som lider i det stille. Jeg tenker at dette må avgjøres mellom pasient og lege, og derfor støtter vi flertallet.

Irene Ojala (PF) [14:49:39]: Jeg har ikke mange motto i livet, men jeg har ett, og det er at det er bare døde folk og stein som ikke kan skifte mening. Derfor er jeg litt glad for at vi har samlet oss om en svært viktig sak.

Omtrent 15 pst. av alle voksne kvinner og 6 pst. av alle menn i Norge har migrene. Nesten 20 pst. opplever ett eller flere migreaneanfall i løpet av livet. Det var derfor veldig riktig og viktig av SV og Miljøpartiet De Grønne å ta opp denne saken om hvorvidt innstrammingen av reglene for refusjon, bedre kjent som blå resept for legemidler, som brukes til forebyggende behandling av migrene, faktisk var riktig.

Det var også viktig at den enkelte legespesialist som behandler pasientene, skulle få avgjøre når det er på sin plass å forsøke en behandlingspause. Med det som utgangspunkt har jeg jobbet opp mot pasienter og snakket med dem: Hva er det å ha migrene? Det er pasienter som i perioder lever sitt liv i lukkede rom, i mørke og med sterke smerter. Dette er pasienter som stemmer politisk ulikt ved valg, og de er representert i samtlige partier her på Stortinget. Det er altså noen av oss. Pasientenes tilbakemeldinger til oss i Pasientfokus var at hele vedtaket skulle oppheves – ikke bare justere det med behandlingspause. Det er i tråd med høringsnotatet fra Hodepine Norge, et høringsnotat som signaliserte ganske sterkt at man forventer å bli hørt. Det er derfor fint å se at komiteen har lyttet til pasientene.

Det var i hovedsak noen momenter som ble oppfattet som svært rigide for pasientene, og jeg nevner dem kort:

Det var pålegget om behandlingspause, som ville påføre pasientene unødig lidelse, samt at kun to av tre CGRP-hemmere skulle dekkes gjennom blå resept. Vi i Pasientfokus stilte spørsmålet: Hva om det var den tredje som ga pasienten god effekt og mulighet til å delta i arbeidslivet, og som dermed ville gi vedkommende et rikere liv?

Pasientfokus er veldig glad for at stortingsflertallet i dag vedtar at innstrammingene av reglene for CGRP-hemmere skal oppheves. Vi tolker det som at Stortinget ikke ønsker nasjonale retningslinjer som fratar den behandlende lege mulighet til å bruke eget medisinskfaglig skjønn for å gi den enkelte pasient akkurat den behandlingen som pasienten trenger. Vi tar det også som en selvfølge at regjeringen straks etterlever stortingsvedtaket, til beste for pasientene.

Avslutningsvis vil jeg si tusen takk til alle de pasientene med migrene som har delt sine erfaringer med oss,

og takk til hodepineforeningen og Legeforeningen, som opplyste oss i helse- og omsorgskomiteen om hvilke konsekvenser disse retningslinjene har for pasientene og legene.

Jeg synes det er kjempefint at vi, en samlet komité, hadde pasientfokus.

Statsråd Ingvild Kjerkol [14:52:47]: Vilåårene for å få CGRP-hemmere på blå resept ved kronisk migrene støtter opp under medisinskfaglige anbefalinger i nasjonale og internasjonale retningslinjer. Vilåårene er ikke innført for at staten skal spare penger, men for å undersøke om pasienten fortsatt oppfyller kravene til refusjon, og for å unngå overbehandling.

Migrene er en sykdom hvor sykdomsbyrden og behandlingsbehovet kan endre seg over tid. Formålet med behandlingspausen er primært å se om sykdommen og behovet for behandling har endret seg. Ingen er tjent med å stå på legemidler som ikke gir nytte, og kostnadene ved dem må andre pasienter i så fall betale. Refusjonsvilåårene presiserer forutsetningene som lå til grunn for metodevurderingene, og som førte til at legemidlene ble tatt opp i blåreseptordningen. Det er altså ikke en innskrenking, som det er blitt hevdet.

De fleste pasienter som behandles med CGRP-hemmere i Europa, gjennomgår en behandlingspause etter 6–12 måneder. Det er anbefalt i både europeiske og nasjonale retningslinjer. Oppdaterte retningslinjer for bruk av CGRP-hemmere fra European Headache Federation anbefaler en behandlingspause, også for kronisk migrene. Videre samsvarer vilåårene, inkludert behandlingspause, i stor grad med gjeldende praksis i Danmark.

Jeg mener at slik vilåårene er formulert, ved at behandlende nevrolog kan sette i gang behandlingen igjen tidligere dersom det foreligger tungtveiende medisinske, individuelle hensyn, gir det tilstrekkelig rom til å ivareta pasienter som ikke bør ha et så langt opphold i behandlingen. Videre skal behandlingspausen gjennomføres i løpet av de første 18 månedene, som gjør at behandler og pasient sammen kan finne et egnet tidspunkt.

Vilåårene som ble innført 1. april, bidrar til riktig legemiddelbruk både medisinsk og økonomisk. Konsekvensene av å gjennomføre representantforslaget vil være at pasienter ikke blir behandlet i tråd med faglige anbefalinger, og at folketrygden dekker utgifter til behandling som ikke er effektiv. Hvis Stortinget overstyrer de faglig funderte vilåårene, får vi også ulik praksis på tvers av behandlingsområder og dermed mindre grad av likeverdig behandling.

Presidenten [14:55:29]: Det vert replikkordskifte.

Tone Wilhelmsen Trøen (H) [14:55:49]: I oktober 2019 sa daværende opposisjonspolitiker Ingvild Kjerkol at regjeringen måtte finne en midlertidig refusjonsordning for den dyre migrenemedisinen fordi hun opplevde at regjeringen ikke så verdien av at de som er rammet av kronisk migrene, kommer seg på jobb. Heldigvis ble medisinen tilgjengelig for migrenepasienter.

Litt inspirert av innlegget fra representanten Cecilie Myrseth vil jeg gjerne spørre: Mener statsråden at ressursbruken på migrenemedisiner ikke står i forhold til nytten det gir migrenepasienter?

Statsråd Ingvild Kjerkol [14:56:35]: Jeg husker veldig godt situasjonen fra sitatene representanten Trøen viser til.

Behandling med CGRP-hemmere på blå resept har vært kostnadseffektivt siden 2019. Derfor var jeg veldig skuffet den høsten fordi daværende regjering og statsråd Bent Høie ikke hadde prioritert det i Solberg-regjeringens forslag til statsbudsjett for 2020.

I forutsetningene som lå til grunn for metodevurderingene som senere førte til at Solberg-regjeringen, etter press fra Stortinget, gikk med på å øke bagatellgrensen slik at vi fikk denne gode behandlingen på blå resept, lå disse forutsetningene som nå er iverksatt. Det er altså ikke sånn at de er innskrenket. Det er nok partiet Høyre som har forlatt sin mer faglig orienterte og forsvarlige linje og heller nå vil fravike prioriteringskriteriene og de faglige anbefalingene.

Tone Wilhelmsen Trøen (H) [14:57:39]: Jeg merker meg at statsråden ikke svarer på spørsmålet – om hun mener at ressursbruken på migrenemedisiner ikke står i forhold til nytten det gir migrenepasienter, så det kan statsråden vurdere å gi meg svar på nå.

Jeg har fortsatt tid igjen, så jeg vil også spørre statsråden om følgende: Arbeiderpartiet snakker om tillitsreform i helsetjenesten, tillit til de dyktige fagfolkene. Vi er veldig tydelig i våre merknader i denne innstillingen på at det selvfølgelig ikke er gunstig å stå på medisiner over lang tid hvis behovene endrer seg. Vi er veldig tydelig på at det ikke skal legges et skjematisk krav om når disse pausene skal skje, men at det skal skje i samråd mellom lege og pasient. Har ikke statsråden tillit til legene i denne saken?

Statsråd Ingvild Kjerkol [14:58:32]: Jeg har ganske formidabel tillit til fagfolkene i vår felles helsetjeneste. Jeg håper de også har tillit til politikerne, at politikerne står fast på de prioriteringskriteriene Stortinget har sagt at fagfolkene skal følge: nytte, ressurs og alvorlighet. Jeg mener vilkårene for at man kan gjøre individuelle vurderinger, er oppfylt ved at behandlende nevrolog kan sette i gang behandling tidligere dersom det foreligger

medisinske grunner til det, og at det kan gjøres sammen med pasient og behandler for å finne et egnet tidsrom for det. Det mener jeg er godt ivarettatt.

Presidenten [14:59:16]: Replikordskiftet er omme.

De talere som heretter får ordet, har også en taletid på inntil 3 minutter.

Kathy Lie (SV) [14:59:36]: I Norge har om lag 22 pst. av befolkningen migrene. Det er tre ganger så mange kvinner som menn. Det er derfor grunnlag for å kalle det en typisk kvinnesykdom. Kvinner rammes også hardere, med flere komplikasjoner, og flere blir kronikere. Rundt 100 000 mennesker har diagnosen kronisk migrene.

Dette er mennesker som opplever en hverdag med sterke smerter og andre livshemmende symptomer. En betydelig andel av disse er sykmeldt, på arbeidsavklaringspenger, delvis eller helt uføre. Mange er underdiagnostisert eller har fått feil eller ingen behandling for sine migrenelidelser.

Endelig har det kommet medisiner som hjelper mange kronisk migrenepasienter, nemlig CGRP-hemmere. For mange betyr det at man får tilbake mye av sin livskvalitet uten smerter. Mange opplever betydelig bedring i sitt hodepinemønster, og mange har kunnet starte opp igjen med jobb, delta i større grad med familie, praktiske gjøremål, trening og sosialt liv – altså en betydelig bedring av livskvalitet.

Når det i april kom en endring i reglene for å kunne beholde refusjon for disse medisinerne, oppsto det en massiv fortvilelse blant migrenepasienter landet rundt. For disse pasientene, som endelig har funnet en god behandling for sin sykdom, oppleves det som rigid, svært dramatisk og traumatiserende. Mange opplevde at staten var redd for å overbehandle en gruppe pasienter som kanskje har blitt svært syke fordi de er blitt underbehandlet hele livet. Pasientene tvinges ut fra gode dager, ut av jobb og et sosialt liv, tilbake til et mørkt soverom og med sterke smerter, fordi staten må teste ut om medisinen virker.

Jeg har forståelse for at helsekroner må prioriteres, men dette framstår som helt urimelig. Det er ikke det at man ikke skal teste ut om en medisin er nødvendig, men det er det rigide i at alle skal tvinges til en tre måneders pause hvert halvannet år og senere hvert tredje år – uavhengig av forhistorie, symptombelastning og individuelle vurderinger.

Jeg er glad for at representanten Bollestad nevnte dette med obligatorisk medisingjennomgang, for det er mange pasienter som lever dårligere liv på grunn av for mange unødvendige medisiner, og det bør man kanskje fokusere litt mer på.

Og så er det én ting til: Jeg synes det i denne saken er lov å spørre om det samme hadde skjedd med andre helsefremmende medisiner som ikke omhandler en typisk kvinnesykdom.

I dag er jeg veldig glad for at flertallet i komiteen støtter forslaget i representantforslaget, som jeg har vært med på å fremme, om å la det være opp til den enkelte lege som behandler pasienten, å avgjøre når det er på sin plass å forsøke en behandlingspause. Da kan lege og pasient sammen gjøre gode vurderinger, og pasienter som skal ha behandlingspause, kan sikres god oppfølging underveis – også om en behandlingspause skal avsluttes.

Presidenten [15:02:36]: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 7.

Sak nr. 8 [15:02:39]

Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Marian Hussein, Sara Bell, Kari Elisabeth Kaski og Birgit Oline Kjerstad om helhetlig barnepalliasjon (Innst. 36 S (2022–2023), jf. Dokument 8:256 S (2021–2022))

Presidenten [15:02:55]: Etter ynske frå helse- og omsorgskomiteen vil presidenten ordna debatten slik: 3 minutt til kvar partigruppe og 3 minutt til medlemmer av regjeringa.

Vidare vil det – innanfor den fordelte taletida – verta gjeve anledning til inntil sju replikkar med svar etter innlegg frå medlemmer av regjeringa, og dei som måtte teikna seg på talarlista utover den fordelte taletida, får òg ei taletid på inntil 3 minutt.

Seher Aydar (R) [15:03:20] (ordfører for saken): Jeg vil starte med å takke komiteen for et godt samarbeid og spesielt takke SV for at de løfter denne viktige saken.

Det er heldigvis ikke så mange av dem, men de finnes – barn med sykdommer eller tilstander de kommer til å dø av. Å ivareta et alvorlig sykt, kanskje døende, barn er både en ekstremt krevende omsorgsoppgave og en ufattelig følelsesmessig påkjenning. Samtidig skal foreldrene kanskje også ivareta søsken, familiens økonomi og arbeidsliv.

Jeg skulle ønske jeg kunne si til familier i denne situasjonen at de kan stole på at velferdsstaten «har dem», og at de ikke skal bekymre seg for om helsetjenestene er koordinert, og at å få hjelp skal være lett. Sånn er det dessverre ikke. Løvemammaene er en av organisasjonene som har gjort mye for å vise hvordan det er. Sammen kan vi sikre at disse familiene kan konsentrere seg om å ta vare på hverandre, uten å måtte kjempe for å få den hjelpen de trenger.

I de nasjonale retningslinjene for barn og unge i palliasjon anbefales det at helsetilbudet til barnet er forankret i spesialisthelsetjenesten. Det er likevel i hjemmene og ute i kommunene barnet bor og skal ha den daglige omsorgen.

Mange av disse barna har sjeldne lidelser. Det er bare noen få kompetanseområder få steder i landet. Mange har sammensatte behov. For at disse barna skal få den hjelpen de trenger, er det mange nivåer i tjenestene som må samarbeide.

Det gjøres allerede mye godt arbeid på barnepalliasjonsfeltet, men det er stor variasjon. Altfor ofte er det familiene selv som må sikre at alle bitene faller på plass. Vi trenger en helhetlig plan som sikrer at alle disse nivåene jobber sammen på en sånn måte at alle barn i palliasjon får et godt offentlig tilbud – uansett hvor de bor.

Komiteens flertall, Arbeiderpartiet, Senterpartiet, SV, Rødt og Pasientfokus, mener det er avgjørende å sikre en god helhet i de offentlige barnepalliative tjenestene, og mener en helhetlig plan for barnepalliasjon bør inkluderes som en del av Nasjonal helse- og samhandlingsplan.

Jeg er glad for at dette forslaget får flertall, og jeg antar at mindretallet begrunner sitt syn. Det gir meg et håp om at framtidens løvemammaer og løvepappaer skal slippe å være de som sikrer at barnet får den helsehjelpen det har krav på.

Vi skal likevel ikke være så naive og tro at alt løser seg nå. Gode tjenester er ikke bare avhengig av at det finnes en plan, det må også være nok folk med kompetanse og tid til å gi hjelpen som trengs. Vi må fortsette å jobbe for å sikre en bunnsolid offentlig helsetjeneste som når ut til alle, uansett hvor de bor og hvor mye ressurser de har.

Jeg tilrår med dette innstillingen.

Even A. Røed (A) [15:06:25]: Det er på tide at barnepalliasjon får et løft, og at en styrking kommer hele pasientgruppen og deres pårørende til gode, uansett adresse og lommebok.

Når barn og familier møter en livstruende sykdom, handler det om å forbedre livskvaliteten deres. Det må skje gjennom forebygging, behandling og lindring av fysisk, sosial og åndelig art. Skal vi lykkes med dette, er vi avhengig av å ha en kompetent faglig ivaretagelse uansett hvor i landet man bor.

Vi ser at mye går i riktig retning, men vi ser også at det er et stort forbedringspotensial. Vi er nødt til å se på hvordan tjenestene er organisert, hvordan tilretteleggingen rundt hjemmet er, og vi må se på avlastningen for foreldrene.

Det er viktig at vi styrker samhandlingen mellom kommunene og sykehusene. Her må vi bl.a. sørge for at

spesialister samarbeider tettere med kommunale tjenester, og at kommunene får nødvendig veiledning.

Med de ulike utfordringene feltet står overfor, er det gledelig at Arbeiderpartiet, Senterpartiet og SV sammen fremmer et forslag om at regjeringen må sikre at kommende nasjonale helse- og samhandlingsplan inneholder en helhetlig plan for barnepalliasjon.

Helheten er viktig, for når livstruende sykdommer rammer barn, krever det hyppige og langvarige opphold på sykehus. Tiden familiene får hjemme, er verdifull. De faglige rådene er klare: Vi må ha mest mulig tid hjemme, i en så normal hverdag som mulig. En rapport fra Helse- og omsorgsdepartementet konkluderer faktisk med at behandling hjemme medvirker til å redusere stressnivå og psykisk belastning, og til økt livskvalitet hos både foreldre og barn. Det er bra for barnet, søsknene og hele familien.

Vi må skape et trygt tilbud med høy kvalitet rundt barnets hjem. Da må vi også se på hvordan vi tar i bruk framtidens helsetjenester. Avanserte hjemmesykehus vil kunne bidra til at barn kan være hjemme med sin familie. Det vil være en styrke.

Helhet gjelder også kompetansen. Her er de barnepalliative teamene sentrale. Disse tverrfaglige teamene må være bredt sammensatt – fra leger til sosionomer. Det vil bidra til at det kommer på plass tilpassede tiltak for familiene som rammes. Dette må videreføres og styrkes. Derfor er jeg glad for at sykehusene er godt i gang med å bygge opp sånne team, og for at statsråden vil gi RHF-ene i oppdrag å gjennomgå status for dette og behov for ytterligere styrking.

Døende barn, og deres familier, er blant landets mest sårbare pasienter og pårørende. De er helt avhengige av at vi lykkes med å skape tilbud som ivaretar trygghet, normalitet og forutsigbarhet i deres hverdagsliv. En helhetlig plan for dette er et viktig skritt i riktig retning.

Kristin Ørmen Johnsen (H) [15:09:18]: Først av alt vil jeg takke SV, som har fremmet representantforslaget om barnepalliasjon. Forslagene har mange gode intensjoner. Jeg vil bare rette opp det at vi ved en inkurie ikke ble med på forslaget til vedtak fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Pasientfokus, som lyder:

«Stortinget ber regjeringen sikre at Nasjonal helse- og samhandlingsplan inneholder en helhetlig plan for barnepalliasjon.»

Så er det oppklart.

Forskning og moderne medisin gir bedre diagnostikk og bedre behandling. Begrepet «barnepalliasjon» er relativt nytt i Norge, og det er et fagfelt som er i stadig utvikling. Barnepalliasjon skal ha best mulig kvalitet gjennom behandling og helhetlig omsorg. Foreldre og søsken

må ivaretas. De opplever det selvsagt som svært belastende og tungt å være pårørende. Palliative tjenester skal derfor omfatte hele familien og støttepersoner, og det krever samhandling og koordinering av tjenestene. Det krever at man jobber tverrfaglig, og at familien er i sentrum.

Solberg-regjeringen løftet fram palliative tjenester til barn og unge som et viktig satsingsområde. Dette ble fulgt opp i Solberg-regjeringens oppdragsdokument til de regionale helseforetakene, hvor de fikk i oppdrag å etablere regionale palliative team.

Den foreningen som vel har jobbet lengst med barnepalliasjon, er Foreningen for barnepalliasjon. Helt fra 2009 har de jobbet systematisk med informasjon og kunnskapsutvikling. Høringsinstanser som Barnelegeforeningen, Legeforeningens gruppe for barnepalliasjon og Barnesykepleierforbundet har en interessegruppe som sprer informasjon og også lager veiledere. Løve-mammaene, som er blitt nevnt her tidligere, er også engasjert i dette feltet.

Jeg er opptatt av at vi også må bruke ideelle aktører som har kompetanse, og jeg vil advare mot at vi kun ser hen til det offentlige. Vi må ikke bli opptatt av at andre tilbud konkurrerer ut det offentlige, og lage snublesteiner for dem som vil utvikle supplerende tilbud til det offentlige. Vi håper at regjeringen kan se det som supplement, og at man kan jobbe side om side til beste for pasienter og pårørende.

Det er bra at det er innført lovfestet rett til barnekoordinator, og kommunene skal da ha plikt til å tilby det. Men jeg er bekymret for hvordan kommunene vil følge opp dette i praksis, ikke minst om de aller minste kommunene har kapasitet og kompetanse til dette.

Hans Inge Myrvold (Sp) [15:12:35]: Denne saka har eit viktig og sentralt fokus på korleis me i fellesskap skal sikra gode og likeverdige palliative tenester i heile landet. Komiteen har arbeidd godt saman, og eit sterkt fleirtal – som òg vert sterkare gjennom debatten – vil i dag røysta for eit forslag som ber regjeringa sikra ein heilskapleg plan for barnepalliasjon i den varsla nasjonale helse- og samhandlingsplanen.

Samstundes har regjeringa allereie teke viktige grep for å sikra dette. Frå 1. august er kravet om og retten til barnekoordinator i kommunar innført. Ein barnekoordinator skal syta for at barn og familiar får ei heilskapleg oppfølging i helsevesenet, på tvers av helse- og velferdstenester og ytingar. Helsedirektoratet har fått oppdrag om å sikra nasjonale retningslinjer der samhandling til barns beste er føremålet. Arbeidet er nesten slutført og vert eit viktig verktøy for å sikra likeverdige og heilskaplege tenester.

Vidare er eg glad for at det sterke fleirtalet i komiteen er samde om viktigheita av å få etablert barnepallia-

tive team ved alle barne- og ungdomsklinikkar i sjukehusa våre. Dette arbeidet er også i gang, og helse- og omsorgsministeren følger opp i si eigarstyring med dei regionale helseføretaka. Samla er dette viktige steg på vegen for barn og familiar som er i ein veldig sårbar og utfordrande situasjon.

Det som ikkje har vore bra, er resultatet frå tidlegare stortingsfleirtal om å yta store millionbeløp til store enkeltprosjekt. Gjennom ei rekkje medieoppslag den siste tida er vi blitt kjende med at store millionbeløp har gått til tiltak innanfor enkeltprosjekt som ikkje kjem barn og familiar til gode. Det einsidige fokuset til Høgre, Framstegspartiet og Kristeleg Folkeparti gjennom økonomisk løyving og politikk for oppretting av barnehospice er gjenstanden. Helsedirektoratet har oppretta ei gransking av pengebruken, og det er viktig å få svar på den situasjonen me no står i når det gjeld oppretting av barnehospice.

Senterpartiet har heile tida vore – og er framleis – imot oppretting av slike sentre. Me gjorde dette veldig klart seinast då Stortinget i 2020 handsama ei stortingsmelding om lindrande behandling og omsorg. Bakgrunnen for dette er dei sterke faglege tilrådingane som låg til NOU 2017: 16, der dette ikkje er tilrådd på noko nivå, ei heller av pårørende- og brukarorganisasjonane i samfunnet.

Regjeringa har eit heilskapleg og tydeleg politisk fokus, både gjennom dei mange tiltaka som allereie er på plass, og ikkje minst gjennom den tydelege retninga i Hurdalsplattforma.

Thorleif Fluor Vikre (FrP) [15:15:41]: Fremskrittpartiet har lenge vært klare på at vi har behov for et helhetlig og godt barnepalliasjonstilbud i Norge. Derfor har vi lenge jobbet for å styrke tilbudet i Norge og for å opprette egne barnehospice. Dette har lenge vært etterspurt av familier som sårt trenger støtte og avlastning i en svært krevende situasjon, for noen ønsker ikke å tilbringe barnets siste levedager hjemme. Det er ikke en politisk oppgave å bestemme hva som er det beste for hver enkelt familie. Derfor er det viktigste for Fremskrittpartiet at pasienter og pårørende opplever kvalitet og valgfrihet i helsetjenestene. Derfor støtter vi intensjonen om at barnepalliasjonsfeltet må sikres en stabil, offentlig finansiering.

Barnepalliasjonsfeltet må ikke behandles stykkevis, men helt, og da er det viktig at vi tar i bruk alle gode krefter, også private og ideelle aktører, som kan bidra med varme hender og ikke minst kloke hoder. Det finnes flere ideelle aktører innenfor feltet som representerer kompetanse, innovasjon og mangfold i tjenestene. Disse bør jobbe side om side med det offentlige som et godt tilskudd – og ikke som konkurrenter.

Derfor er det også viktig for meg å si at det som har skjedd den siste tiden, hvor man har avdekket tvilsom pengebruk ved et barnehospice rett før det skulle åpne, ikke må stå i veien for at vi har behov for et helhetlig barnepalliasjonstilbud. Det er viktig at denne saken ikke brukes til å snakke ned andre palliative tilbud, men at den ses som den enkeltsaken den er.

Det å sikre en god lindrende behandling og omsorg ved livets slutt for barn og ungdom, i tillegg til god ivaretagelse av pårørende, er en viktig prioritet og må ikke overskygges. Det er ikke bare pasienten som trenger god oppfølging. Også foreldre og søsken har behov for avlastning og støtte. Derfor er det viktig at vi som politikere skaper trygge og forutsigbare rammer, slik at familiene som trenger det mest, får riktig hjelp.

Det er selvfølgelig viktig at vi tar en gjennomgang av pengebruken og sørger for at skattebetalernes penger brukes fornuftig, men det er likevel bekymringsfullt at man har kuttet posten til barnehospice med 28,3 mill. kr, for det er ikke med på å skape trygge rammer. Det er heller ikke gitt midler til å opprette og styrke barnepalliative team i helseregionene, og det viser nok en gang at lovnadene ikke følges opp med handling fra regjeringen.

Vi håper derfor at SV, som har fremmet dette forslaget, vil kjempe for å styrke det barnepalliative tilbudet i budsjettforhandlingene med regjeringen, og gjør det med stor suksess. Det er på høy tid at tilbudet til syke og døende barn og deres familier styrkes.

Marian Hussein (SV) [15:18:56]: Å leve med barn eller ungdom som skal dø, krever alt det foreldre og søsken har av tid, krefter og energi. Det er menneskelig sett svært tøft. Samtidig er barn og unge i palliasjon og deres familier helt avhengige av at vi som fellesskap stiller opp, at vi har helsepersonell som er faglig kompetente og klarer å ivareta familiene ved livets slutt. Å arbeide med alvorlig syke og døende barn er derfor blant de mest krevende og ansvarsfulle oppgavene helsepersonell kan stå i. Helse og livskvalitet henger nøye sammen, og barn og unge i palliative forløp trenger trygghet, normalitet og forutsigbarhet i sitt hverdagsliv.

Da jeg for ikke så lenge siden traff en familie som hadde mistet et barn, en ungdom, til barnekreft, fortalte de at det deres barn hadde gledet seg mest til, var å komme hjem, treffe venner og spille PlayStation med vennene mellom behandlingsoppholdene. Så det å komme hjem, det å ha en spesialisthelsetjeneste og et palliativt team i spesialisthelsetjenesten som kan rådgi, men også være til stede i kommunen der barn og familier bor, er kjempeviktig.

Jeg er veldig glad for det flertallet vi har fått i denne saken, hvor RHF-ene får tydelig beskjed om at dette må

planlegges i det videre strukturelle arbeidet. Samtidig er saken om Foreningen for barnepalliasjon nevnt, og forrige taler nevnte også noen ulike grep i budsjettet. Man må ikke glemme at de kompetansenettverkene og palliasjonsteamene vi snakker om i denne saken, ligger under sykehusene og under sykehusenes infrastruktur, mens det representanten snakker om, handler om tilskudd og foreninger som får prosjektmidler basert på det.

Vi i SV har i hvert fall levert et forslag til alternativt budsjett hvor vi ønsker å satse mer på sykehusenes barnepalliative team, og der håper jeg at vi kan få til enighet. Samtidig er det viktig å se på hvordan Solberg-regjeringen faktisk prioriterte. De prioriterte ganske mange midler til små aktører, som kanskje ikke treffer alle, samtidig som de avspiste de store helseaktørene med få midler. Det er ikke veien å gå.

Olaug Vervik Bollestad (KrF) [15:22:09]: Kristelig Folkeparti vil også følge komiteens flertallsinnstilling til vedtak.

Jeg har lyst til å si at jeg har jobbet lenger i helsevesenet enn jeg har vært i dette huset, og det er mye god palliasjonsbehandling i det offentlige helsevesenet. Vi har fulgt mange, både små og store, den siste veien. Men den som kanskje gjorde det først, var Florence Nightingale. Hun ble sykepleiernes mor. Så var det en annen dame, Dame Cicely Saunders, som begynte å se at sykehusene ikke følger opp dem som er døende, på best mulig måte. Det gjorde at hun startet det første hospicet i England. Så var det noen som tok ideen til Norge og så at her hadde vi en jobb å gjøre, for det var ikke blitt prioritert. De som dør, enten de er små eller store, har dødd på vanlige avdelinger hvor det var gledescener og sorgscener.

I 2017–2018, da NOU-en «På liv og død» kom, var jeg leder av helsekomiteen. Da tok jeg imot den NOU-en, og jeg husker at det var en dissens, for de aktørene som hadde drevet dette før staten hadde bygd det opp – ideelle aktører – sa at de ønsket et mangfold i en helhetlig plan. Og det er en dame jeg aldri glemmer. Hun reiste seg opp på Lovisenberg og sa: Jeg som bruker, barn som brukere, vi vil trenge mange forskjellige tilbud. Vi vil trenge hospicetilbudet til Lovisenberg, vi vil trenge plass på Ullevål sykehus, jeg vil trenge Fransiskushjelpen hjemme, jeg vil trenge hjemmesykepleien hjemme.

Vi har et mangfoldig land hvor det er langt mellom sykehusene, også for de som har små som skal dø. Det betyr at vi må ha et mangfoldig tilbud i den helhetlige planen. Dette gjelder også for barnepalliasjon. De er ikke små voksne, de er barn. Da holder det ikke bare å styrke det offentlige tilbudet, selv om det er basisen.

Kristelig Folkeparti tror på det mangfoldet i den helheten, slik at vi kan møte denne pasientgruppen og de

familiene på ulike nivåer. Det går ikke en linje fra man får en sykdom, eller blir født, til det å miste livet ganske tidlig. Det kan gå i en berg-og-dal-bane, noe som gjør at disse familiene og disse barna trenger ulike tilbud. Det er viktig for Kristelig Folkeparti å si til regjeringen at når en lager en helhetlig plan, så ikke glem at vi trenger et helhetlig tilbud, for alle er forskjellige og trenger ulike tilbud for å møtes. Der tror Kristelig Folkeparti at ideelle aktører har mye å bidra med.

Irene Ojala (PF) [15:25:20]: Takk til SV, som løfter fram en så viktig sak som dette. I innstillingen om barnepalliasjon er det flere av oss i komiteen som peker på at brukerorganisasjoner og ideell sektor har viktig kompetanse som vi må lytte til. De viser også til at ideelle aktører har viktige tilbud som må brukes, og som må være med i den helhetlige planen for barnepalliasjon. Men det bør ikke være en konkurranse mellom det offentlige og det private. Vi må heller tenke både-og.

Det skal ikke være sånn at barn blir syke og dør før oss foreldre. Å følge et barn på en slik reise er svært utfordrende. Det er en reise som verken barn eller foreldre kan hoppe av, men der alle i familien må reise sammen den siste strekningen i et barns liv. Det er et kort tidsperspektiv der minner skal skapes i glede, selv i sorgen.

Det var derfor fint at Norge skulle få et eget hus for barnepalliasjon – Andreas Hus i Kristiansand. Nå ble det slik at Andreas Hus mistet statsstøtte, slik at de måtte legge ned driften før det ble åpnet. I tillegg ble uklok bruk av statens penger også en del av bildet. Jeg håper at Andreas Hus igjen søker om midler, og vi i Pasientfokus håper at tilbudet kommer på riktig spor igjen, til beste for unge pasienter som bor i hele landet.

Jeg er litt glad i digresjoner, og jeg skal komme med en. Tidlig i uken gjennomførte helse- og omsorgskomiteen en høring i forbindelse med regjeringens planlagte fjerning av fritt behandlingsvalg. Der var det mye snakk om at helseforetakene taper penger når pasienter velger det tilbudet. Motsatsen til helseforetakenes tap av penger er, slik Pasientfokus ser det, at pasientene vinner helse. Dermed får jo hele familien livsglede, og det er vel der fokuset bør ligge. Barnepalliasjon skal gi livsgledegevinst for familier med barn som har en begrenset tids-horison.

Økonomiske prioriteringer med statens midler er vanskelig. Det så vi i Andreas Hus, og det ser vi også i proffe styrever i f.eks. norske helseforetak, som i likhet med Andreas Hus har brukt skattebetalernes penger ugreit.

Når vi ser på de ugreie økonomiske prioriteringene til Andreas Hus på den ene siden versus helseforetakenes økonomiske ugreiheter i sammenheng, er det vel

også sann at når helseforetakene rundt om i Norge skal møblere nye sykehuskontorer, blir det kanskje litt mye bruk av second hand møbler.

Flertallet i komiteen har samlet seg om å be regjeringen sikre at nasjonal helse- og samhandlingsplan inneholder en egen helhetlig plan for barnepalliasjon. Det vil være et stort tap for denne pasientgruppen i Norge dersom ideelle aktører ikke får være med og bidra i framtiden.

Statsråd Ingvild Kjerkol [15:28:30]: Jeg er opptatt av at familier med barn som har livstruende sykdom, må sikres god oppfølging i eller nært eget hjem, i godt samarbeid med barneklippene våre, som kjenner barnet og familien. Som forslagsstillerne peker på, er det viktig med et godt samarbeid mellom hjem, behandlere og barnehage eller skole. Det kan bidra til bedre livskvalitet for barnet og at foreldrene slipper belastende koordineringsoppgaver.

De regionale og lokale tverrfaglige palliative teamene for barn og unge i sykehusene er viktige her, i samarbeid med den kommunale helse- og omsorgstjenesten. Regjeringen mener at etablering av barnepalliative team ved alle landets barne- og ungdomsklinikker er avgjørende for å sikre et likeverdig tilbud over hele landet. Jeg vil i 2023 gi de regionale helseforetakene i oppdrag å vurdere behovet for ytterligere styrking av disse teamene.

Samhandling mellom nivåene i helse- og omsorgstjenesten er også viktig for at barn med livstruende sykdom skal få den hjelpen de trenger. Regjeringen vil videreutvikle helsefelleskapene, slik at de blir en drivkraft for felles tjenesteutvikling og planlegging. Barn og unge er en av fire grupper som skal prioriteres.

Barn som har behov for langvarige og koordinerte tjenester, skal ha tilbud om koordinator og individuell plan. I den nasjonale retningslinjen anbefales det at koordinator bør ha kompetanse i barnepalliasjon. En individuell plan vil i det palliative forløpet være pasientens palliative plan.

Regjeringen vil legge fram en nasjonal helse- og samhandlingsplan i løpet av 2023. Planen skal dekke både den kommunale helse- og omsorgstjenesten og spesialisthelsetjenester og vil omhandle hvordan samhandlingen mellom tjenestenivåene kan forbedres. Jeg støtter komiteens tilråding om en helhetlig tilnærming til barnepalliasjon og at dette blir en del av Nasjonal helse- og samhandlingsplan.

Presidenten [15:30:52]: Det blir replikkordskifte.

Kristin Ørmen Johnsen (H) [15:31:07]: De regionale foretakene har fått beskjed fra statsråden om å etablere barnepalliative team. Jeg lurer på om statsråden

kan si noe om hvor langt det arbeidet har kommet. Hvor mange av sykehusene har opprettet disse teamene?

Statsråd Ingvild Kjerkol [15:31:30]: Det er nok litt ulikt hvor langt dette har kommet, men det er en del av helseregionenes sørge-for-ansvar, og de palliative teamene man har for barn og unge, har vært gitt i oppdrag også tidligere. Det jeg kommer til å gjenta i mitt oppdrag, er at de skal vurdere behovet for ytterligere styrking av denne innsatsen.

Jeg er glad for at Stortinget så tydelig i denne flertall-sinnstillingen også peker på Nasjonal helse- og samhandlingsplan, for det er klart at disse familiene trenger god oppfølging. Så vil jeg gjerne få muligheten til å komme tilbake til representanten Ørmen Johnsen med en litt mer detaljert oversikt over hva status er i de enkelte helseregionene.

Kristin Ørmen Johnsen (H) [15:32:24]: Det setter jeg pris på, for dette arbeidet bør prioriteres. De har fått oppdrag flere ganger, og nå forventer jeg egentlig at helseforetakene prioriterer dette. Da får vi komme tilbake til hvor mange sykehus som har slike team. Det er egentlig ikke så veldig mange store barneavdelinger i Norge, så det skulle vel la seg gjøre.

Statsråden nevnte i innlegget sitt at man nå skal komme tilbake med en helhetlig tilnærming til bl.a. barnepalliasjon. Da lurer jeg på: I denne helhetlige tilnærmingen – hvilken rolle ser statsråden at ideelle organisasjoner har innen barnepalliasjon?

Statsråd Ingvild Kjerkol [15:33:13]: Vi jobber med en nasjonal helse- og samhandlingsplan, og jeg oppfatter av flertallsinnstillingen i denne saken at vi skal se på barnepalliasjon og en helhetlig tilnærming i det arbeidet. Ideelle aktører er også et betydelig supplement for livets siste fase. I forslag til statsbudsjett har vi en tilskuddsordning for lindrende enheter og hospice, som er en egen filosofi – en internasjonal bevegelse som tilbyr lindrende tilbud mot livets siste slutt. Så vil det, uten at jeg kjenner detaljene i det, også være mulighet for at både kommuner og helseforetak inngår samarbeid med disse. Det har vi noen eksempler på. Lukas Stiftelsen i mitt hjemområde er et sånt eksempel.

Kristin Ørmen Johnsen (H) [15:34:17]: Det jeg spør om, er ideelle organisasjoner. Vi ser at Helsedirektoratet nå utlyser tilskuddsmidler til organisasjoner som har hatt plass på statsbudsjettet. Det er egentlig ganske uforutsigbart å ha disse tilskuddsordningene. Nå sies det riktignok ikke noe om lengden på disse ordningene, men skal man etablere et tilbud innen barnepalliasjon, kreves det spesialistkompetanse på veldig mange nivå-

er og tverrfaglig kompetanse. Og hvis man skal leve fra år til år på det, vil det være ganske uforutsigbart. Det gjør at man rett og slett kan miste en dimensjon i denne behandlingen. Hva tenker statsråden å gjøre med det?

Statsråd Ingvild Kjerkol [15:35:03]: Den tilskuddsordningen som vi foreslår, vil ha en søknadsprosedyre som Helsedirektoratet jobber med, og som vi i departementet gjennomgår regelverket for. Vi er opptatt av at det skal gis størst mulig forutsigbarhet, og at det skal være tidlig søknadsfrist – Helsedirektoratet har bekreftet at de klarer 1. desember – og at det skal være utbetaling tidlig på året, sånn at virksomheter kan følge kalenderåret, som også er regnskapsåret. Hvis det skal være mer varige tilbud som det offentlige skal finansiere, er denne regjeringen tilhenger av at det skjer gjennom avtaler med de regionale helseforetakene. Nå er vår prioritet å følge opp denne flertallsinnstillingen og å sikre at vi har gode, tverrfaglige palliative team for barn og unge i sykehusene våre.

Kristin Ørmen Johnsen (H) [15:36:04]: Mitt poeng er at palliasjon er et krevende felt. Det er en enorm belastning for foreldrene og den ungdommen som er i den situasjonen. Hvis man da først er i et tilbud, og denne organisasjonen eller foreningen er avhengig av å søke fra år til år, er det uholdbart. Det betyr at man kanskje mister noen av disse tilbudene. Jeg skjønner at statsråden sier at dette skal være avtalebasert, med de regionale helseforetakene. Det er de som da skal overta det, litt etter samme modell som fritt behandlingsvalg. Er det det statsråden mener?

Statsråd Ingvild Kjerkol [15:36:48]: Denne regjeringens politikk er at samarbeid med private aktører skal skje gjennom avtaler. Tilskuddsordningen er et tillegg til det. Den er åpen og søknadsbasert. Jeg tror også at det som har blitt avdekket i det siste, viser at vi trenger bedre kontroll med at tilskuddene virker etter formålet, og at pengebruken er i tråd med intensjonen.

Dessverre fødes det barn i Norge som skal leve et kort liv, og de fødes over hele landet. Det er ikke noen tvil om at det er viktig at vi styrker sykehusenes evne til å ivareta disse familiene gjennom de offentlige sykehusene. De er til stede over hele landet. De bidrar med den nødvendige kompetansen. At de styrkes, sånn at de også kan styrke samarbeidet med kommunen, vil være veldig viktig for disse familiene.

Marian Hussein (SV) [15:38:03]: Det var egentlig et av innleggene til foregående replikant som gjorde meg engasjert til å ta en replikk. Det handler om kompetansenettverkene og de barnepalliative teamene i de regionale helseforetakene. Slik vi har sett i media, og slik

mange av oss som har gått tilbake i historikken, til da meldingen om barnepalliasjon ble behandlet i Stortinget, har funnet ut, ba de om 50 mill. kr i støtte for å kunne drifte dette i alle landets sykehus. Men de ble av Solberg-regjeringen avspist med 10 mill. kr.

Tror statsråden at det at de ikke fikk nok ressurser, kan være noe av grunnen til at ikke alle sykehus har klart å ha et godt fungerende barnepalliativt team?

Statsråd Ingvild Kjerkol [15:39:00]: Det tror jeg nok er en del av bildet. Det er også bakgrunnen for at vi i oppdraget vi skal gi i januar, vil uttrykke en klar forventning om at de skal prioriteres og styrkes, og at man skal få det opp å stå i alle de sykehusene i landet som har barne- og ungdomsklinikker.

Presidenten [15:39:26]: Replikordskiftet er avsluttet.

Dei talarane som heretter får ordet, har òg ei taletid på inntil 3 minutt.

Cato Brunvand Ellingsen (SV) [15:39:46]: «Jeg må aldri finne på å dø.» Eller: «Hva hvis jeg dør før sønnen min? Hva da?»

Såne utsagn er ikke uvanlige i møte med foreldre til barn med funksjonsvariasjon eller alvorlig sykdom. Kampen mot systemet som skal hjelpe, er altfor omfattende – så omfattende at de lurte på hva som vil skje hvis de ikke er der lenger, hva som vil skje med deres egne barn. Det er ikke uvanlig at pårørende tenker denne nesten helt uvirkelige tanken: at det kanskje er bedre at barnet deres dør før de selv. Det er nesten ikke til å holde ut.

Denne saken handler faktisk om barn som skal dø, ofte før sine foreldre. Altfor ofte er kampen for gode tjenester den største av alle kamper. Foreldre må bruke tid og energi på kontakt med kommuner og helseforetak – energi som i stedet kunne vært brukt sammen med sine barn, brukt på den begrensede tiden en har sammen med sitt syke barn eller sitt barn med nedsatt funksjonsevne.

Ofte er familier ganske fornøyde med tjenestene, men inngangen og koordineringen av dem er for vanskelig. Ulike deler av vår velferd snakker for dårlig sammen. Foreldre må selv være koordinator. Derfor er det viktig at barnepalliasjon og habilitering blir en del av Nasjonal helse- og samhandlingsplan.

Habilitering er et fagfelt som ofte blir nedprioritert. Ikke bare snakker vi om liv som få kjenner. Habilitering blir også nedprioritert til fordel for rehabilitering. For en tid tilbake ble opptrappingsplanen for habilitering og rehabilitering evaluert. Evalueringen finner at «opptrappingsplanen i liten grad har «truffet» habiliteringsfeltet og bidratt lite til sterkere satsing der.»

Kommuner og helseforetak prioriterer ned barn og unge med habiliteringsbehov. De prioriterer dem ofte ned til fordel for vanlige folk. Jeg er glad for at statsråden er så tydelig på sine signaler til helseforetakene, for vi er nødt til å ha større fokus. Helseforetakene prioriterer ned de tverrfaglige barnehabiliteringsteamene. Vi må sikre fokus og penger.

Denne saken handler også om barn som skal leve – leve et liv på lik linje med alle andre barn. De skal leke og lære og være sammen med familie, venner og kjærester. De skal leve et liv i sine nærmiljø sammen med alle andre der. Derfor er det også viktig at tjenestene er tett på der dette livet leves. Hvis det er én eneste grunn til å ha en velferdsstat, må det være dette.

Morten Wold (FrP) [15:43:01]: Jeg vet ikke om det skyldes et øyeblikks tung søvn, uoppmerksomhet, en inkurie, eller hva det nå er, men også Fremskrittspartiet skal stå inne i komiteens tilråding, som Høyre og Kristelig Folkeparti også har meldt i salen her i dag, slik at det da vil være en samlet komité som står bak tilrådingen.

Kari Henriksen hadde her overtatt presidentplassen.

Presidenten [15:43:27]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 8.

Sak nr. 9 [15:43:54]

Interpellasjon fra representanten Erlend Svardal Bøe til helse- og omsorgsministeren:

«Prostatakraft er den vanligste kreftformen i Norge, og hvert år er det 5 000 menn som får det påvist, og 1 000 menn som dør av det. 9 av 10 menn oppdager prostatakraften sin ved en tilfældighet, og prostatakraft i en tidlig fase gir ingen symptomer. Det kan ta flere år fra celleforandringene starter i kroppen til kreften utvikler seg og symptomene kommer. Tidlig oppdagelse er derfor helt avgjørende for å redusere antall menn som dør av prostatakraft. Tidlig oppdagelse redder liv. I Norge er det ingen screeningprogram, og det er få studier som gjennomføres. Det er gjort flere fremskritt på feltet i Europa den siste tiden, blant annet anbefaler Europakommisjonen at det innføres screening av prostata. Hva vil regjeringen gjøre for å styrke arbeidet med tidlig oppdagelse av prostatakraft i Norge, slik at færre menn dør av denne kreftformen?»

Erlend Svardal Bøe (H) [15:45:11]: November har blitt en måned for å sette menns helse på dagsordenen, for vi vet at å oppsøke helse- og omsorgstjenesten for å få hjelp eller snakke med noen om hvordan en har det,

gjør mange menn når de absolutt må, og ikke før. I flere tilfeller skjer det aldri, og det ser vi også på flere helseområder, f.eks. innen psykisk helse.

Jeg har mange ganger spurt meg selv hvorfor det er sånn – hvorfor vi menn er dårligere til å oppsøke hjelp og unngår å snakke om egen helse. Det virker nesten som om det er en egen mekanisme som slår inn når vi støter på helseutfordringer, enten de er fysiske eller psykiske. Menn må bli bedre til å oppsøke helse- og omsorgstjenesten, men skal vi klare det, må vi senke terskelen for det, og vi må bidra til at det blir enklere for menn å snakke om egen helse.

Prostatakraft er et av de helseområdene som vi må gjøre mer for, og som menn – og samfunnet for øvrig – må bli mer oppmerksomme på. Prostatakraft er den vanligste kreftformen vi har i Norge. Hvert år er det 5 000 menn som får det påvist, 1 000 menn som dør av det, og det er 60 000 menn som hver dag lever med diagnosen. Dette er tall som plasserer Norge i verdenstoppen når det gjelder tilfeller av prostatakraft.

Ni av ti menn oppdager prostatakraften sin ved en tilfældighet. Prostatakraft i en tidlig fase gir ingen symptomer, og det kan ta flere år fra celleforandringene starter i kroppen, til kreften utvikler seg og symptomene kommer. Derfor er tidlig oppdagelse av prostatakraft helt avgjørende for at vi skal komme raskt i gang med behandling som kan være med på å få ned antall menn som dør av kreft i Norge, og at vi klarer å sende Norge ned fra den dystre verdenstoppen når det gjelder antall tilfeller.

Tidlig oppdagelse av prostatakraft redder liv. I Norge har vi ingen screeningprogram for prostatakraft. PSA-testen, prostataspesifikt antigen, brukes for å diagnostisere prostatakraft med visse kriterier. Det har vært mye diskusjon om den testen, og det har vært bekymringer knyttet til risikoen for overbehandling og underbehandling. Vi skal lytte til de faglige rådene som kommer rundt dette, men det kan ikke være sånn at vi av den grunn ikke skal gjøre mer eller se på måter som gjør at vi får gode metoder for tidlig oppdagelse av prostatakraft.

De siste 20 årene har det vært gjennomført flere forskningsbaserte screeningprosjekter rettet mot prostatakraft, bl.a. med Gøteborg-studien i Sverige. Denne studien har bl.a. ført til at den europeiske urologforeningen flere ganger har anbefalt EU å få på plass screeningprogram i sine medlemsland, og i september ga det resultater. Da kom Europakommisjonen med anbefaling om at det må innføres et screeningprogram for prostatakraft i EUs medlemsland. EU-kommisjonen har uttalt – og da skal vi prøve oss på litt engelsk:

«The Commission proposes introducing to prostate-specific antigen (PSA) testing – like a blood test – for men up to 70, in combination with additi-

onal magnetic resonance imaging (MRI) scanning as a follow-up test».

Dette viser at det er framgang på feltet i Europa, og det er viktig at Norge følger med på det som skjer, både faglig og politisk, for vi trenger mer forskning på prostatakreft og hva som bidrar til tidlig oppdagelse av den. For eksempel kan et pilotprosjekt for tidlig oppdagelse av prostatakreft være et forslag, slik man f.eks. har gjort i Sverige.

Jeg er glad for at Solberg-regjeringen gjennomførte flere tiltak for å bidra til bedre diagnostisering, behandling og oppfølging av prostatakreft, bl.a. med pakkeforløp og mer sentraliserte fagmiljøer for å øke kvaliteten på behandlingen. Men vi har fortsatt en lang vei å gå når ni av ti menn oppdager kreften sin ved en tilfeldighet.

Prostatakreft er en kreftform som i hovedsak rammer eldre menn, og med en aldrende befolkning vil vi se økte tall. Men vi ser også at utviklingen er at gjennomsnittsalderen stadig synker. Min bestefar, Olav Svardal, hadde prostatakreft. Det var en diagnose han levde med i flere år før han gikk bort av den. Og selv om jeg fortsatt er en ung mann på 29 år, er jeg i risikogruppen for å få prostatakreft når jeg begynner å dra på årene, fordi vi vet at det å ha slektninger med prostatakreft er en risikofaktor for selv å få prostatakreft når en blir eldre. Derfor er det så viktig at flere menn blir oppmerksomme på helseutfordringene som kan ramme menn, og vi må gjøre mer for å styrke arbeidet med tidlig oppdagelse, for tidlig oppdagelse er det som redder liv.

Statsråd Ingvild Kjerkol [15:50:24]: Jeg takker interpellanten for engasjementet for den vanligste kreftformen i Norge.

Målet med de nasjonale screeningprogrammene mot kreft, som representanten også snakker om, er å oppdage forstadier til kreft, eller kreft i et tidlig stadium, for å redusere sykkelighet og dødelighet av de spesifikke kreftsykdommene. Metodene som brukes, må være følsomme og presise, slik at de skiller godt mellom syke og friske, og de må være enkle å utføre og ha lav risiko for bivirkninger.

I tillegg må metodene som brukes, være akseptert av befolkningen samtidig som kostnadene ved screeningprogrammet må stå i et rimelig forhold til nytte og effekt. PSA-testing har en sentral plass i diagnostikk og oppfølging av prostatakreftpasienter. Eventuell anbefaling om PSA-testing avhenger av en rekke faktorer. Når det gjelder PSA-testing ved generell helsekontroll, vises det til nasjonalt handlingsprogram for prostatakreft der det står:

«Beslutning om testing bør tas i samråd med lege, basert på nøktern informasjon om potensielle fordeler og ulemper.»

PSA-screening eller screening for prostatakreft, dvs. jevnlig testing av friske, symptomfrie personer som ikke er i risikogrupper, er ikke anbefalt i Norge i dag. Utfordringen med PSA-testing hos friske menn uten symptomer er at man ofte kan finne langsomt voksende og ikke alvorlig kreft, som ikke trenger behandling i pasientens levetid. Det kan være vanskelig å skille disse svulstene fra svulster som trenger behandling, og pasienter kan gjennomgå behandling som kirurgi eller strålebehandling som gir klare bivirkninger med redusert livskvalitet, uten at det var nødvendig.

Ut fra nåværende kunnskap er rutinemessige PSA-målinger ved generelle helsekontroller av friske menn ikke anbefalt av norske helsemyndigheter og fagpersoner. Unntaket er hos menn hvor det i familien er flere krefttilfeller i prostata, eggstokk eller bryst. Det er viktig at befolkningen kjenner til symptomer og faresignaler som kan være et tegn på kreft, og oppsøker fastlegen i tide.

Kampanjer som setter fokus på prostatakreft, som «Movember» og Kreftforeningens kampanje «Menn snakk om det», bidrar til større åpenhet og kunnskap om symptomer på kreft. Dette er viktig for å oppdage kreft tidlig.

Ved forslag om nye nasjonale screeningprogrammer på kreftområdet må det utarbeides et kunnskapsgrunnlag der en oppsummerer forskning, analyser av kostnader og effekt basert på norske data samt utredning av etiske, juridiske, logistiske, organisatoriske og faglige implikasjoner og konsekvenser ved innføring av et nasjonalt screeningtilbud.

Helsedirektoratet er nasjonal fagmyndighet og utreder og anbefaler endringer i screeningprogrammene og opprettelse av nye programmer. Dette gjøres i samarbeid med alle aktuelle aktører. Helsedirektoratet har mottatt en henvendelse om vurdering av PSA-screening, som de vil vurdere. Etter at de har foretatt en grundig faglig vurdering og anbefaling, er det til slutt en politisk beslutning om innføring av PSA-screening skal prioriteres.

Dette er den vanligste kreftformen i Norge, og det er klart at det hadde vært ønskelig at vi skulle klatre litt ned på den dystre statistikken.

Representanten Svardal Bøe forteller om sin bestefar, men også min farfar, Ivar Kjerkol, hadde diagnosen prostatakreft. Han levde et ganske kort liv etter at han fikk den. Så, om ikke annet, beviser kanskje det at både jeg og representanten Svardal Bøe er vanlige folk.

Presidenten [15:54:46]: Da får interpellanten ordet.

Jeg kan jo bemerke at jeg synes representanten Svardal Bøe klarte seg bra på engelsk i det forrige innlegget. – Vær så god!

Erlend Svardal Bøe (H) [15:55:04]: Det er viktig å ha en helhet når vi snakker om dette temaet. Det er tidlig innsats, som handler om at ni av ti menn oppdager dette ved en tilfeldighet, noe som også handler om forskning og metoder vi tar i bruk, og om hva slags informasjon vi gir til menn. Det handler om trygg behandling, at vi kanskje klarer å redusere antallet behandlingssteder for å øke kvaliteten og sørge for sterke fagmiljøer. Og det handler om god oppfølging fordi vi vet at menn som rammes av prostatakreft, også har risiko for andre diagnoser og andre sykdommer. For eksempel er det – som jeg sa i mitt hovedinnlegg – 60 000 menn som lever med diagnosen i dag, og 10 000 av dem går på hormonbehandling. Det vet vi har flere bivirkninger, som depresjon, hjertesykdom, hukommelsessvikt og andre sykdommer. Så det er viktig at vi ser helhetlig på dette.

PSA-test er også en test som har skapt diskusjon. Vi skal ikke ta lett på å innføre screening i Norge. Det skal være faglig vurderte anbefalinger som skal komme der, om hvordan man skiller mellom menn som vil ha nytte av det, og menn som kan ha gode levevilkår uten behandling.

Det er også noe med å se på den utviklingen som er i Europa nå, f.eks. i EU-kommisjonen, som jeg også viste til i mitt innlegg. EU har veldig fine ord om dette. De sier «screening more and screening better». Det handler om å utvide det som handler om å oppdage kreft tidlig, men sørge for at den screeningen man gjennomfører, er så trygg som mulig. Min ambisjon er at når vi i Norge er i verdenstoppen i tilfeller av prostatakreft, skal vi også være i verdenstoppen når det handler om forskning på tidlig oppdagelse av prostatakreft, god behandling og god oppfølging, nettopp fordi dette er den kreftformen som er vanligst. Gøteborg-studien har vært gjennomført i 22 år og har vist en reduksjon på 48 pst. i dødelighet. Det er den typen studier vi må se mer på i Norge, og det er også det som er intensjonen min med å løfte fram denne interpellasjonsdebatten. Vi trenger mer oppmerksomhet rundt dette, og vi trenger å gjøre mer for å sørge for at de som får prostatakreft, oppdager det tidlig og får god behandling.

Så dette blir litt oppfølging til statsråden om hva vi konkret kan gjøre i Norge framover for å bidra til tidligere oppdagelse, tryggere behandling og god oppfølging av det som faktisk er den vanligste kreftformen i Norge. Det er en statistikk som viser at vi er nødt til å gjøre mer for å forebygge, i kampen mot prostatakreft.

Statsråd Ingvild Kjerkol [15:58:12]: Det konkrete forholdet akkurat nå er at Helsedirektoratet har motatt en henvendelse om vurdering av PSA-screening, og den vurderer de. De har ansvaret for å utrede spørsmålet om utvidelse og innføring av nasjonale screening-

programmer. Når de har gjort en grundig faglig vurdering og kommet med en anbefaling, vil selvfølgelig regjeringen ta stilling til det.

Representanten Svardal Bøe sier også at vi må gjøre mer, og vi kan gjøre mer for bevisstgjøring knyttet til menns helse. «Movember» er en årlige kampanje for bevisstgjøring om menns helse, med pengeinnsamling til forskning og støtteprogrammer med fokus på prostatakreft. Prostatakreftforeningen gjennomfører vårlig den nasjonale kampanjen «Bartekampen». Det kan høres ut som om det er en trøndersk festival, men det er det ikke. Den sprer kunnskap både i befolkningen og ikke minst blant helsepersonell. Man samler også inn midler til forskning, sånn at flere menn overlever og får best mulig livskvalitet etter behandling.

Mange av mennene som får diagnosen, har liten risiko for å bli alvorlig syk og dø og vil være tjent med utsett behandling eller ingen behandling. Da er det viktig med god overvåking, at pasienten følges med aktiv overvåking, som er et alternativ til behandling for dem som er i lavrisikogruppen og dermed ikke har en aggressiv krefttype. Ved overvåking følges man nøye opp. Det innebærer også hyppige kontroller med PSA-prøver, klinisk undersøkelse, osv. Mange menn vil på denne måten slippe unødvendige senskader fra prostatakreftbehandling. Det vil og kan gi et bedre liv. Pasientene følges da opp av fastlege, i samråd med urolog, og dersom sykdommen endrer seg, kan en mer invasiv behandling bli nødvendig.

Jeg takker representanten nok en gang for engasjementet og viser til at dette er en henvendelse Helsedirektoratet vurderer. Jeg vil også vise til EUs Mission On Cancer og alt det som EU nå tungt engasjerer seg i på kreftfeltet, hvor vi som nasjon naturlig nok henger tett på. Her er det veldig mye vi kan gjøre i fellesskap for å utvikle presis diagnostikk og behandling og ikke minst for å ta vare på dem som overlever en tøff og invasiv behandling av kreft.

Erlend Svardal Bøe (H) [16:01:30]: Debatten går mot slutten, og jeg synes det er bra at Helsedirektoratet nå har fått oppdraget med å se på dette. Jeg ser veldig fram til de faglige anbefalingene som de vil komme med. Jeg håper at det kan føre fram til at vi får gjort mer på dette feltet, både når det gjelder oppdagelse, behandling og oppfølging.

Det er også mange som er engasjert i dette. Jeg er veldig glad for at Prostatakreftforeningen er til stede i salen og følger debatten. Det er en gjeng som er veldig engasjert i dette. Jeg håper også at vi etter den anbefalingen fra Helsedirektoratet kan komme videre.

Min ambisjon – og jeg håper at resten av Stortinget, salen og partiene kan dele det – er at når vi er i ver-

denstoppen i tilfeller av prostatakraft, må vi også være i verdenstoppen i forebygging av prostatakraft.

Takk for en fin debatt.

Presidenten [16:02:20]: Da er interpellasjonsdebatten over.

Dermed er dagens kart ferdigbehandlet. Forlanger noen ordet før møtet heves? – Så synes ikke, og møtet er hevet.

Møtet hevet kl. 16.03.

